

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet 2015. évi területi monitoring jelentése

Készítette:

Dombi Gábor, szociológus
Fekete Károly, geográfus
Dr. Németh Nándor, geográfus
Oláh Miklós, szociológus
Dr. Csákváriné Joó Zsuzsanna, kutatási asszisztens
Kulics Beatrix, kutatási asszisztens

Balatonfüred
2016

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet 2015. évi területi monitoring jelentése

gazdasági, társadalmi, közlekedési, környezeti és kommunális infrastruktúra indikátorok adatai alapján

Bevezetés

A **Balaton Fejlesztési Tanács** (BFT) 2009. május 8-i ülésén a Balaton 2007-2020 közötti időszakra szóló, Hosszútávú Területfejlesztési Koncepciója elfogadásával egy időben döntött arról, hogy az üdülőkörzetre vonatkozóan a munka keretében kialakított **legfontosabb gazdasági, társadalmi, környezeti és infrastruktúra indikátorok alapján rendszeres fejlesztési monitoring elemzések készüljenek**. E döntést az a cél motiválta, hogy az üdülőkörzetben zajló jelenségekről készülő időbeni és területi összehasonlító elemzések valós információkat tárjanak a döntéshozók elé. E döntéstámogató munka elvégzését a tanács munkaszervezetére, a Balatoni Integrációs Közhasznú Nonprofit Kft-re bízta.

A döntés nyomán végzett szakmai munka során **90 térségleíró indikátor** került meghatározásra, amelyek az adott témakörökben nagy szakmai tapasztalattal rendelkező külső szakértők bevonásával kerültek specifikálásra. A specifikáció nyomán az indikátorok száma a kezdeti nagyságrendhez képest újabb indikátorokkal egészült ki, miközben más, adatok hiányában előállíthatatlan, esetleg csak nagy költséggel előállítható, vagy nehezen ellenőrizhető adattartalmú indikátorok a szakértők javaslata és a BFT döntése nyomán kikerültek a rendszeres monitoringra javasolt indikátorok listájából. A megfogalmazott szakértői javaslatokat a BFT 2011. május 19-i ülésén hagyta jóvá.

A monitoringra javasolt indikátorok idősíkja a kiválasztott indikátorok rendelkezésre álló adatai metszetében **eltérhet egymástól**. Az adatok jellemző idősíkja 1990-től terjed a legfrissebb előállítható adatig, az ennél kisebb időtáv az előállíthatóság függvényében változik. A felismerhető trendek érdekében cél a minél nagyobb időtáv biztosítása.

A BFT által jóváhagyott 2016 évi indikátorlista 48 indikátort tartalmaz, ebből 17 gazdasági, 14 társadalmi, 5 közlekedési 6 környezeti, és 6 kommunális infrastruktúra változó.

A Balaton térségi monitoring a területi monitoring rendszerről alkotott **kormányrendeletben - 37/2010. (II. 26.)** - foglaltakkal összhangban készül.

A jelentés és az ahhoz kapcsolódó előterjesztés a 2016 februári BFT ülés halasztott napirendje. A halasztás egyik oka, hogy a 2014-re vonatkozó szükséges indikátorok egy része csak 2016 április-júniusban kerültek fel a 37/2010. (II.26.) Kormányrendeletben előírt, a területi monitoring jelentés készítése során felhasználható központi adatbázisokban. A halasztás másik oka, hogy a minél magasabb informativitás biztosítása érdekében a BFT munkaszervezete 2016 III. negyedévében nem kívánt 2014-es adatokat tartalmazó jelentést közzétenni. A Központi Statisztikai Hivatalnál tett adatvásárlásunk ugyanakkor csak részben adott arra lehetőséget, hogy az előző évi adatok bekerülhessenek a 2016-os jelentésbe, hiszen némely indikátor esetében a KSH az adatvásárlást sem tette lehetővé. A fentiek fényében elmondható, hogy a jelentés az elérhető és beszerezhető legfrissebb területi adatok alapján készült el.

A jelentés tartalmazza a 2016. október 24-i állapotot tükröző FAIR adatok elemzését, eleget téve az 1/2016. (02.12.) BFT határozat negyedéves monitoring tevékenységre vonatkozó utasításának.

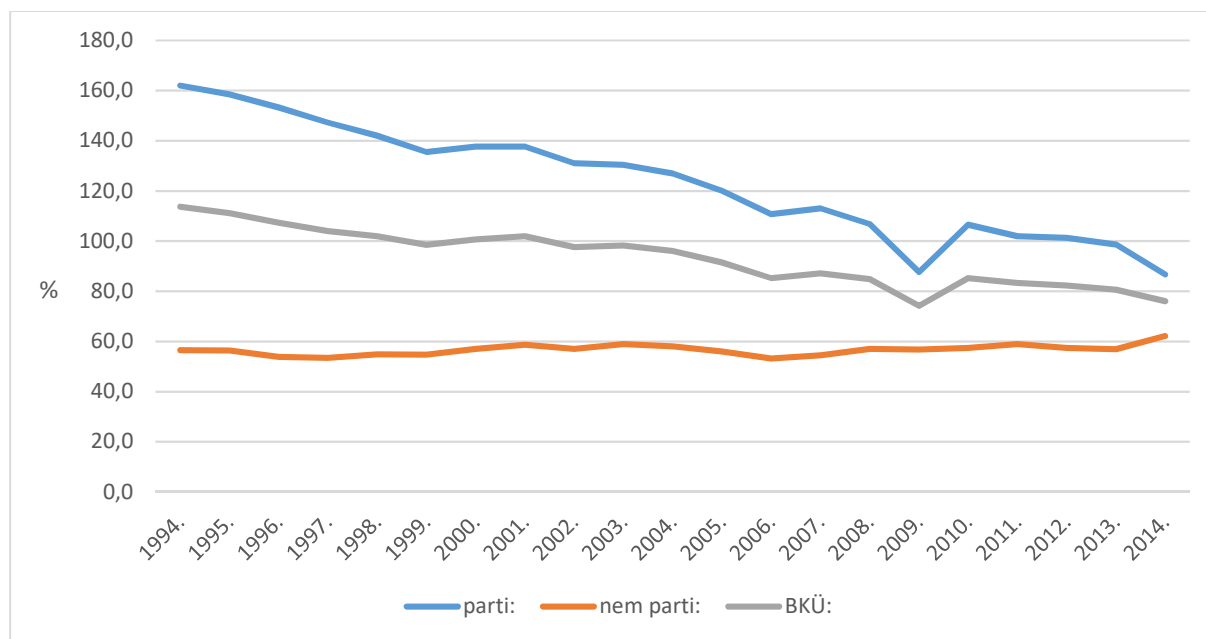
A rendelkezésre álló indikátoradatok alapján kirajzolódó Balaton térségi helyzetkép

A 2015. évi monitoring elemzés során rendelkezésre álló adatok alapján az alábbiakban összefoglalt térségi helyzetkép olvasható ki.

Gazdaság

A BKÜ térségi gazdasági teljesítményére vonatkozóan a Települési Gazdasági Erő (TGE) számítások eredményeinek vizsgálatával a következő megállapítások tehetők. Az 1990-es évek közepén a kiemelt üdülőkörzet az országos átlagnál még magasabb fejlettségi szinten állt, azonban ezt követően fokozatosan pozíciókat veszített, és 2002 magasságában tartósan is az országos átlag alá süllyedt a térség TGE-ben mérhető átlagos fejlettségi szintje. Ez általánosságban azt jelenti, hogy a BKÜ gazdasági növekedése rendre elmaradt az országos növekedési átlagtól. Ez a folyamat azóta is tart, a BKÜ egyre nagyobb mértékben marad el az országos egy lakosra jutó GDP-átlagtól; 2014-ben már nem érte el annak 80%-át.

1. sz. ábra A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet egy főre jutó települési gazdasági erőben kifejezett fejlettsége az országos átlag arányában (%)

A teljes üdülőkörzet gazdasági pozícióvesztésében nem látszik tehát trendforduló, a BKÜ folyamatosan veszít relatív fejlettségi státuszából. Ugyanakkor a fenti ábrán látható, hogy a nem parti, vagyis a háttértelepülések tekintetében a 2014-es évben enyhe növekedésnek indult a TGE értéke. Annak fényében, hogy ez évinél újabb adatok még nem állnak rendelkezésre meg kell jegyezzük, hogy az elkövetkező évek egyik fontos kérdése lesz, hogy ez a növekedés tud-e folytatódni, s ha igen, annak milyen hatása lesz a teljes BKÜ-re nézve.

Ha a kiemelt térséget a megyékkel hasonlítjuk össze a TGE metszetében, ma hozzávetőleg Pest megyével áll azonos fejlettségi szinten a BKÜ¹. A kiemelt üdülőkörzet fejlődésében mutatkozó visszaesés jelensége jól illeszkedik a hazai területi folyamatok fő áramába. A piacgazdasági viszonyok megerősödésével párhuzamosan ugyanis a területi egyenlőtlenségek is megnőttek az országban. Jelenleg mindössze két olyan megye található Magyarországon – Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom –, amelyek fejlettségi szintje országos átlag feletti, és növekedésük helytel-közzel lépést is tud tartani az ország átlagos növekedésével, míg az ország össze többi megyéje átlag alatt található, és egy részük folyamatosan pozíciókat is veszít. A BKÜ ez utóbbi csoportba lenne besorolható, ha önálló megye lenne, bár megjegyezzük, hogy ilyen mértékű relatív pozícióvesztés, mint amit a BKÜ produkált, csak kivételes esetekben volt tapasztalható.

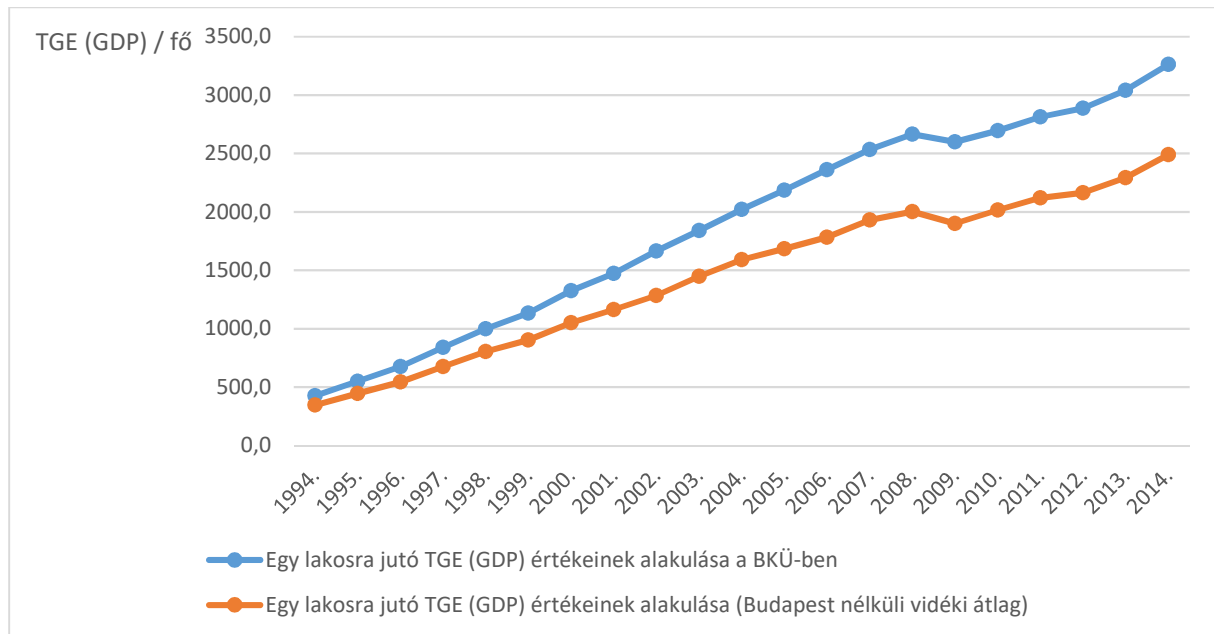
A megyék esetében a relatív fejlettségi pozíciók tekintetében a kilencvenes évek közepén még országos átlag feletti, ipari alapú fellendülésen keresztülment megyéknél volt tapasztalható a legnagyobb mozgás. Fejér megyénél van 30 százalékpontos különbség a legjobb és legrosszabb év között, Vas megyénél pedig közel ekkora volt a visszaesés. De mára már mindkét megyénél megállt a visszaesés, sőt, 2012-2013-ban pozíció-javulás figyelhető meg náluk, vagyis növekedésük gyorsabb volt, mint az országos átlag. Így ma már kivételes, hogy a BKÜ esetében még mindig nem állt meg a visszaesés, hanem folyamatos a gyengülés.

Némiképp árnyalja a képet, ha külön vesszük a BKÜ part menti, illetve parttól távolabbi településeit. Ha a nem part menti, vagyis háttér településeket vizsgáljuk, esetükben azt látjuk, hogy átlagos fejlettségi szintjük alig-alig mutat mozgást a vizsgált hosszú idősor tekintetében, a TGE/fő értéke mindig valahol az országos átlag 50-60%-a között mozgott (1. ábra). Ez azt jelenti, hogy ennek a településkörnek a gazdasági növekedése nagyjából az országos növekedési értéket követi évről-évre; nincs felzárkózás, de nincs leszakadás sem. Annál döbbenetesebb a part menti települések pozíció veszítése. Az ő átlagos fejlettségi szintjük a kilencvenes évek közepén még az országos átlag másfélszeresét is elérte, de folyamatos volt a zuhanás, minek eredményeképp e településkör átlagos fejlettségi szintje 2013-ra már az országos átlag alá került. A BKÜ általános visszaesésében tehát a part menti települések igen lassú, az országos átlagot meg sem közelítő növekedése játssza a kulcsszerepet. Ennek oka a gazdasági tömeg is: a BKÜ-ben megtermelt gazdasági volumen mintegy 70%-a a part menti településeken koncentrálódik, és csak 30%-os a nem part menti települések részesedése.

A kép még tovább finomodik, ha nem az ország fejlettségi átlagát vesszük viszonyítási alapnak, hanem abból kivesszük Budapestet, és csak azt vizsgáljuk, hogy az ország maradék részéhez viszonyítva („vidék”) hogy áll a BKÜ fejlettségi szintje.

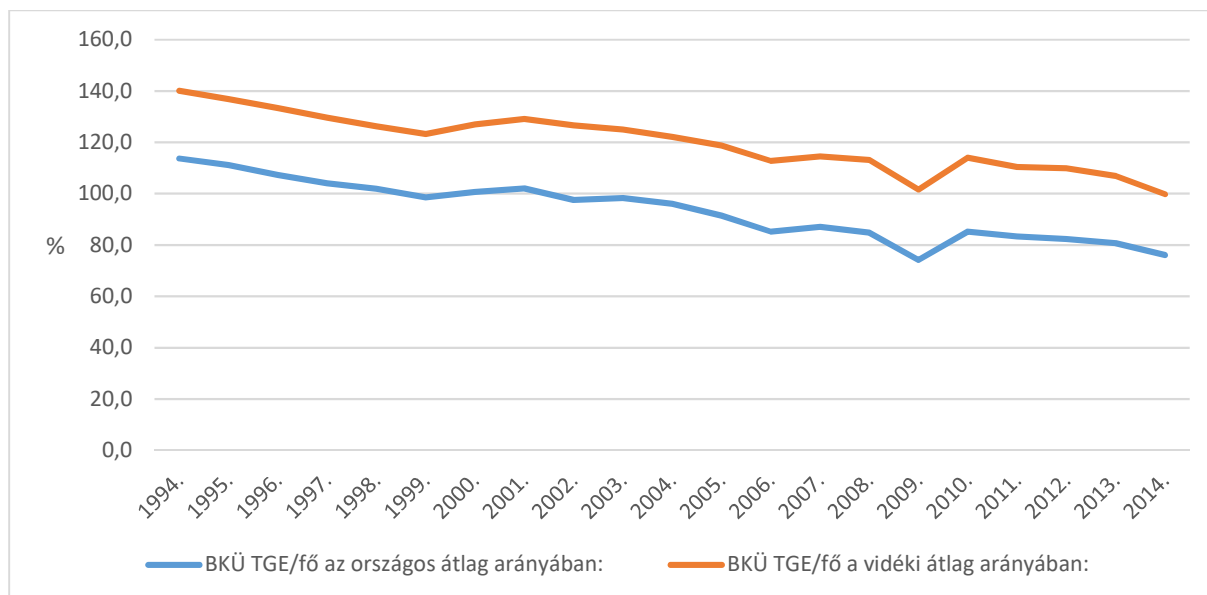
¹ Pest megyében statisztikai értelemben természetesen nincs benne Budapest.

2. sz. ábra **Egy lakosra jutó TGE/fő értékeinek alakulása a BKÜ-ben és Magyarországon (Budapest nélküli vidéki átlag)**

Mint a 3. ábrán látható, a BKÜ fejlettségi szintje ebben az összevetésben 2014-ben éri el, sőt két tizedszázalékkal be is esik a vidéki átlagérték alá. E jelenséget az 1994 óta tartó a fokozatos 30 százalékpontot meghaladó visszaesés váltotta ki. Ugyanakkor mivel az átlagtól való eltérés a vidéki összevetésben rendkívül csekély, ezért a BKÜ relatív pozícióvesztése az országon belül elsősorban annak köszönhető, hogy egyáltalán nem tudja tartani a lépést a fővárosi gazdaság növekedésével, és mint láttuk, az ipari bázisú fejlettségi pályán mozgó megyék is más helyzetben vannak, mint a BKÜ. De ez utóbbi csoporthoz képest a kiemelt üdülőkörzet gazdasági értéktermelése már nem annyival gyengébb, mint Budapesthez képest.

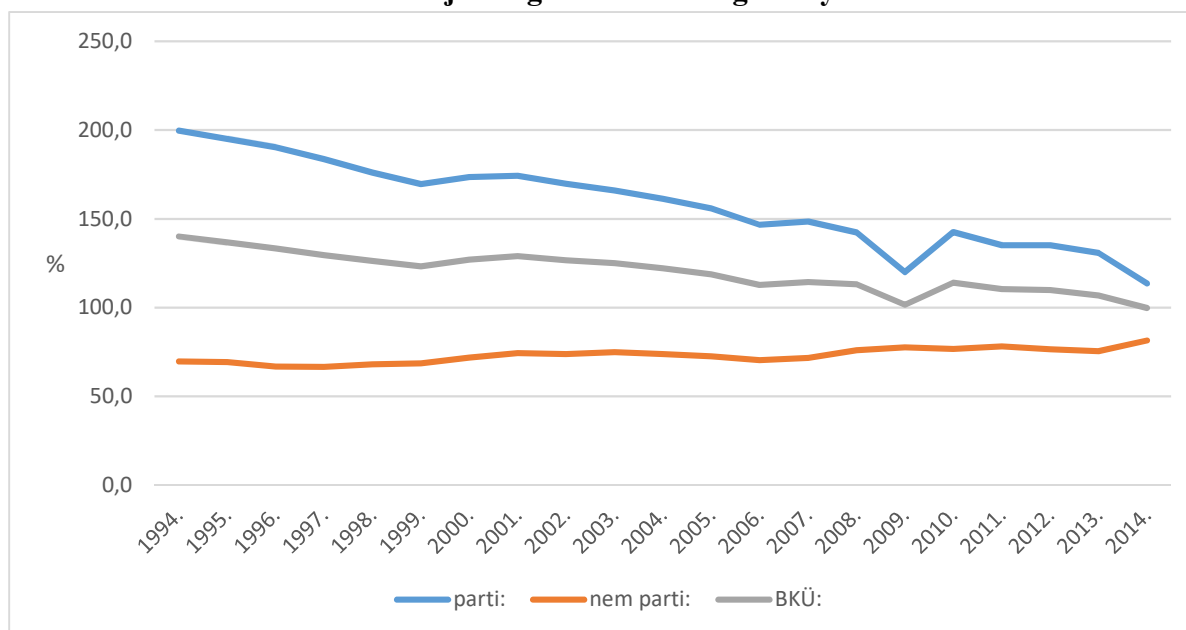
3. sz. ábra **A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet TGE-ben kifejezett fejlettsége az országos, valamint a vidéki átlag arányában**

A part menti települések erőteljes visszaesése (1994-2014) ebben, a vidéki átlaggal történő összevetésben is megfigyelhető, vagyis ezek a települések a Budapesten kívüli gazdasági fejlődéssel sem tudnak lépést tartani (4. ábra). Ezzel szemben a BKÜ part menti településeinek átlagos fejlettségi szintje még így is a vidéki átlag 113%-án áll, vagyis a gazdaság színvonalát tekintve „vidéki” összevetésben, ezek a part menti települések még ma is a relatív jólétet, a gazdagságot testesítik meg. Azonban fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy míg 2013-ban ez az érték 130% volt, addig ez 2014-re 113%-ra csökkent.

Ugyanígy a nem part menti települések relatív pozíciója sem annyira kedvezőtlen, mint ha Budapest is benne van az összevetésben: a háttér települések a vidéki átlag 75%-a körüli fejlettségi szinten állnak folyamatosan – bár egy milliós nagyságrendű vendégforgalmat bonyolító, annak pozitív gazdasági hatásaiból részesülő kiemelt üdülőkörzet esetében kérdés, hogy ez az érték mennyire ítéltető pozitív eredménynek.

4. sz. ábra **A BKÜ parti és háttértelepüléseinek települési gazdasági erőben kifejezett fejlettsége a vidéki átlag arányában**

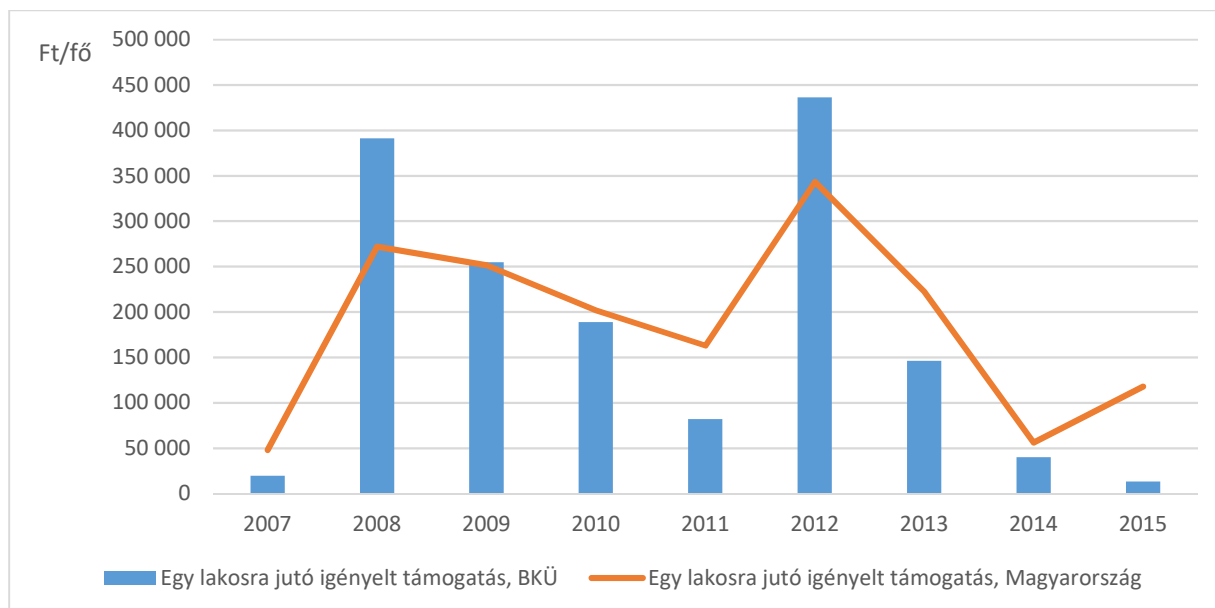

Forrásszerzés, pályázati aktivitás

A régió forrásallokációhoz köthető fejlesztéspolitikai eredményességi mutatói közül elsőként a pályázati aktivitáshoz kapcsolódó mérőszámokat mutatjuk be. 2007-2015 október 1. között, tehát a 2007-2013-as programozási ciklus túlnyomó hányadára nézve. Ebben az időkeretben mintegy 4852 fejlesztési projekt indult el a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben, ami a Magyarországon elindított összes uniós forrásból finanszírozott beavatkozás 3,6%-a. A projektekhez kapcsolódó forrásigény a térségben meghaladta a 427 milliárd Ft-ot, mely az országos szinten igényelt támogatások 2,5%-a.

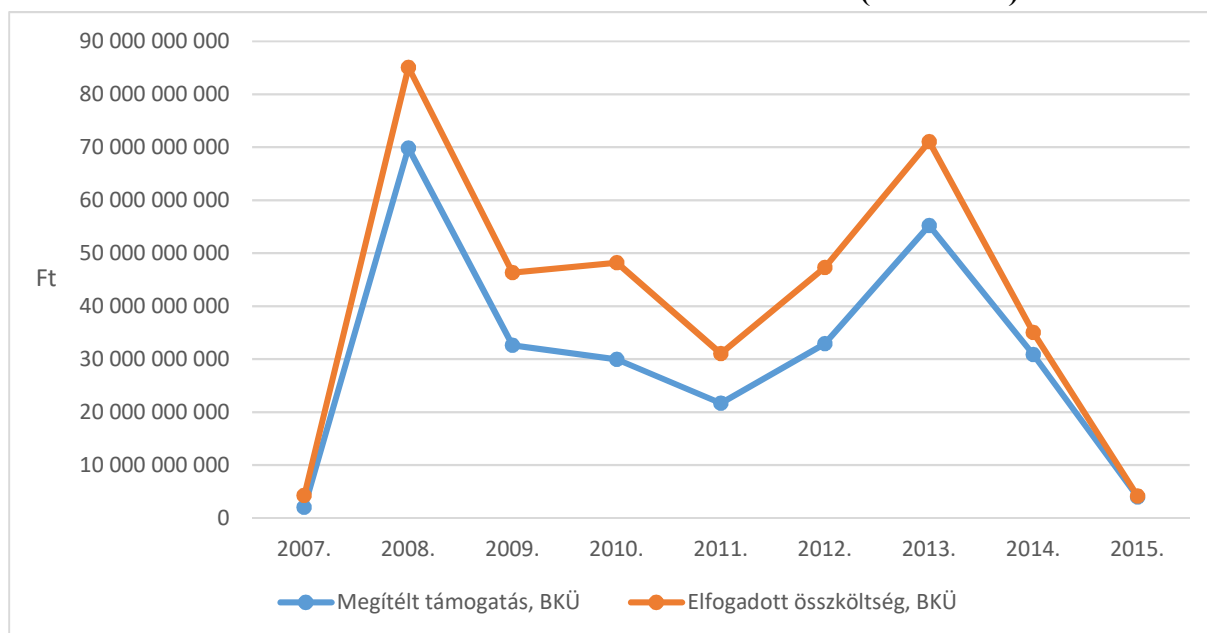
A fajlagos adatok tekintetében látható, hogy az egy lakosra jutó igényelt támogatási összegek a fejlesztési időszak programciklusaitól függően nagymértékben változtak. 2008-ban és 2012-ben a jelentősen felülreprezentált volt a BKÜ az igényelt támogatási összegeket tekintve az országos átlaghoz képest, míg a 2011, 2013, 2015-ös években jelentősen elmaradt attól.

5. sz. ábra **Egy lakosra jutó igényelt támogatási összeg Magyarországon és a BKÜ-ben (2007 - 2015)**

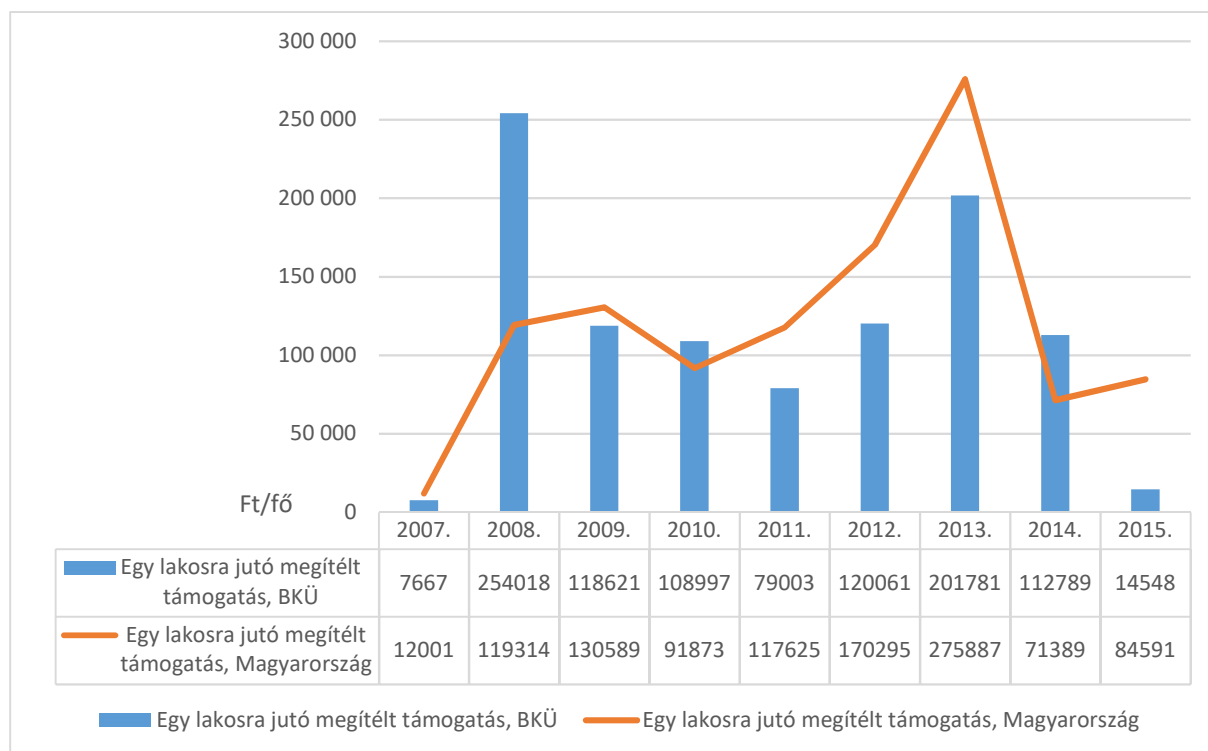
A 2007-2015. október 1. között megítélt támogatások összértéke 278,9 Mrd Ft-ot értek el a BKÜ-ben, ami az országos érték 2,5%-a. Hasonlóképpen az igényelt támogatásokhoz, itt is a programciklus különböző szakaszaiban egymástól jelentősen eltérő, kiugró értékeket mérhetünk, nyilvánvalóan egyes térségileg meghatározott pályázati kiírások megjelenése kapcsán.

6. sz. ábra **Megítélt támogatások és elfogadott összköltségek forintban kifejezett mértéke és időbeli alakulása a BKÜ-ben (2007-2015)**

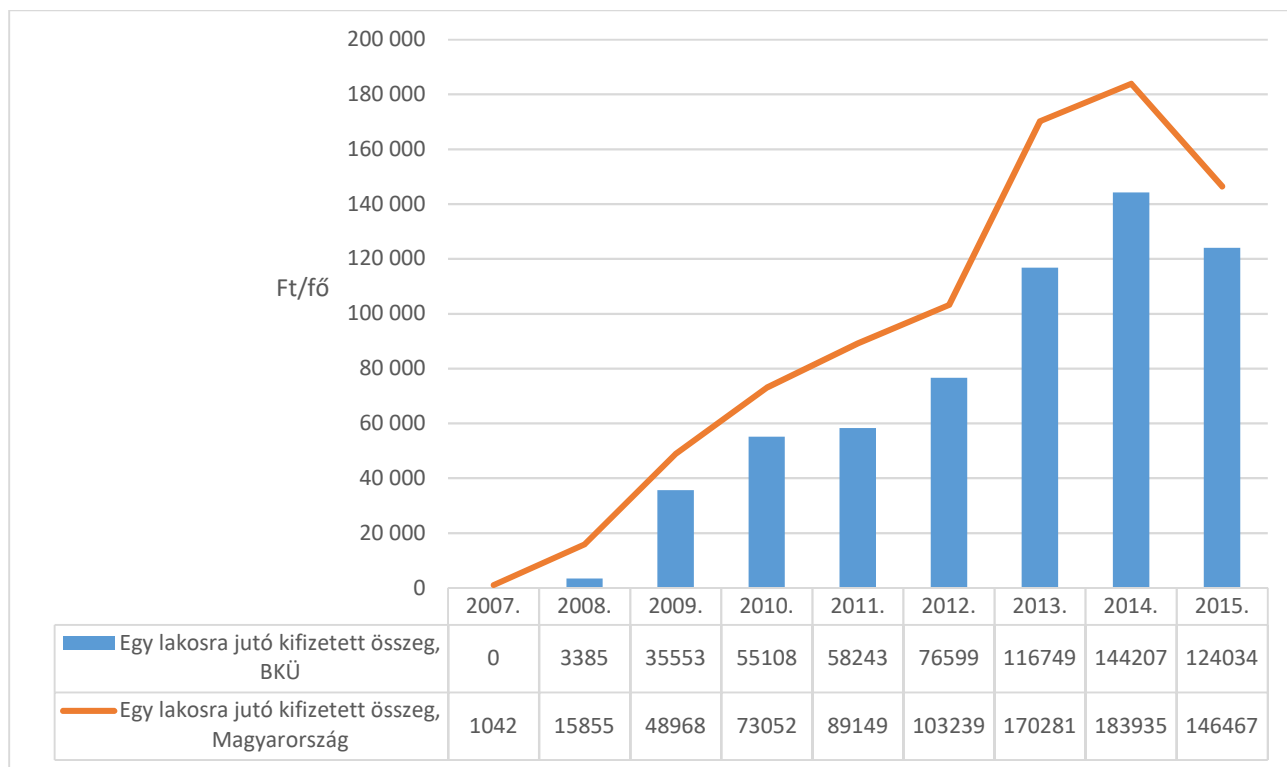
Az egy főre jutó megítélt támogatás mértéke tekintetében kiemelendő, hogy összességében a BKÜ forrásszerzési hatékonysága elmarad az országos szinttől. Amellett is igaz ez, hogy 2008-ban jelentősen, 2010-ben és 2014 pedig kisebb mértékben meghaladta a régió teljesítménye az országos átlagértékeket. A programciklus végén, 2015-ben is jelentősen alulteljesített az üdülőkörzet a fajlagosan mért megítélt támogatásokat tekintve az országos átlaghoz képest.

7. sz. ábra **Egy főre jutó megítélt támogatás mértéke Magyarországon és a BKÜ-ben (2007-2015)**

Még élesebben rajzolódik ki a forrásszerzési hatékonyság gyengesége az egy főre jutó kifizetett források vizsgálata során. A pénzügyi programozási időszak teljes ideje alatt, minden évben elmaradt a BKÜ-be érkező kifizetett források mértéke az országos szinten mérhető fajlagos értékektől. Az idősoron ugyanakkor érzékelhető, hogy a két érték trendszerűsége jól követi egymást, nincsenek kiugró értékek egyik évben sem, tehát azokban az években, amikor a forráshelyezés mértéke és hatékonysága országosan is magasabb volt, a BKÜ is nagyobb volumenben részesült fejlesztési forrásokban. Fontos megjegyezni mindezek mellett, hogy a kifizetett összegek országos szinttől való elmaradásához hozzájárulhat az is, hogy számos a BKÜ-ben tevékenykedő vállalkozás nem az üdülőkörzetben rendelkezik székhellyel, így a számukra kifizetett források nem a térségben kerülnek rögzítésre, habár ott is kifejtethetnek érdemi fejlesztési hatásokat.

8. sz. ábra **Az egy lakosra jutó kifizetett támogatási összegek alakulása Magyarországon és a BKÜ-ben (2007-2015)**

A 2014-2020-as programozási időszak előrehaladása

A területi monitoring feladatok hangsúlyos, és az 1/2016. (02.12) BFT határozat által elrendelt eleme a jelenleg zajló forrásallokáció negyedéves rendszerességgel történő nyomon követése, amelyen belül a legfrissebb eredményeket a Fejlesztéspolitikai Adatbázis és Információs Rendszerben (FAIR) rögzített információk feldolgozása alapján tárgyalhatjuk. A Balaton Fejlesztési Tanács hivatalos adatkérését követően 2016. október 24-i leválogatási dátummal teljesített adatmetszet alapján az alábbiakban összefoglalható helyzetkép mutatkozik.

A Széchenyi 2014-2020 programozási ciklus FAIR adatbázisban rögzített információk alapján a fentiekben jelzett adatleválogatásáig eltelt időszak alatt országosan kilenc operatív programon belül összesen 24411 benyújtott pályázatot regisztráltak. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területének részesedési aránya az országos összesen gyakorisághoz képest 3,94 %, ez 963 benyújtott pályázatnak felel meg. A korábbi adatleválogatásokhoz képest újdonság, hogy a FAIR-ban rögzített információk között megjelentek a Vidékfejlesztési Operatív Program programgyakoriságai is, de ezek részesedési aránya egyelőre még kicsi, az eddigi adatok az újabbak folyamatos frissülése mellett átvezetés alatt állnak.

A FAIR-ban követhető adatok szerint a Balaton Kiemelt Üdülőkörzeten belül jelenleg hat operatív programban figyelhető meg változásfolyamat: EFOP, GINOP, IKOP, KEHOP, KÖFOP és TOP. Ezek részesedési arányait az országgal összehasonlítva azt látjuk, hogy a

BKÜ-n belül a GINOP, a TOP, a KÖFOP és az IKOP projektek részesedése is magasabb az országos részaránynál.

FAIR adatok szerint az üdülőkörzeten belül benyújtott pályázatok csaknem felét, 47,5 %-át a GINOP-ban regisztrálták, a TOP részesedése 29,8 %, az EFOP programoké 11,8 %, a KEHOP 6,7 %, a KÖFOP 3,4 %, az IKOP 0,7 %-os nagyságrendben fejezhető ki a teljes gyakorisághoz képest.

Programprioritások metszetében a BKÜ-n belül GINOP-2 Kutatás, technológiai fejlesztés és innováció áll az első helyen, az összes projekt 22,9 %-át regisztrálták ezen belül, 19,9 %-os részesedéssel második a GINOP-1 Kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása, a harmadik 10,7 %-os részarányal a TOP 1 Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére. Országosan a GINOP 1 áll az első helyen, a második a GINOP 2, a harmadik pedig az EFOP 1 Együttműködő társadalom programprioritás. A GINOP 7 Turizmus részesedése országosan 0,3 %, ami mindösszesen 81 benyújtott pályázatnak felel meg, ugyanez a BKÜ-n belül 1,5 %-os részarányal bír, ami 14 benyújtott pályázatot takar, vagyis ezen a metszeten belül az üdülőkörzet jelen állás szerint magasabb részarányt ért el az országosnál. A prioritásokhoz rendelt intézkedések vonatkozásában az üdülőkörzeten belül a GINOP-2.1. Vállalati K+I tevékenység intenzitásának ösztönzése vezet, az összes program 22,2 %-a sorolható ide, a második rangsorhelyen szintén GINOP intézkedés áll, mégpedig a GINOP-1.2. A kkv-k növekedési lehetőségeinek megteremtése vonatkozásában, ezek az összes BKÜ program hetedét alkotják. A harmadik a TOP-3.2. Önkormányzatok energiahatékonyságának és a megújuló energiafelhasználás arányának növelése, ez utóbbi 5,6 %-os részarányt alkot. Országosan a GINOP-1.2. vezeti a listát 18,8 %-os részesedéssel, a második 15,5 %-os részarány mellett a GINOP-1.2., a harmadik 5,5 %-os részesedéssel az EFOP-1.2 A család társadalmi szerepének megerősítése, továbbá a gyermekek és fiatalok képességeinek kibontakoztatása intézkedés, ez utóbbi a BKÜ-ben a negyedik.

Az alintézkedések vonatkozásában országosan és az üdülőkörzeten belül is a GINOP dominálja a rangsor elejét, a BKÜ-n belül az első a GINOP-2.1.7-15 Prototípus, termék-, technológia- és szolgáltatásfejlesztés, a második a GINOP-1.2.2-15 GINOP - Mikro-kis és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása, a harmadik pedig a GINOP-2.1.1-15 Vállalatok K+F+I tevékenységének támogatása. Ezek együtt az összes alintézkedés közel harmadát teszik ki. Országosan a GINOP-1.2.2-15 GINOP - Mikro-kis és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása vezeti a listát, amit a GINOP-2.1.7-15 Prototípus, termék-, technológia- és szolgáltatásfejlesztés, illetve a GINOP-2.1.1-15 Vállalatok K+F+I tevékenységének támogatása követ. Ezek együtt az alintézkedések szerinti adatmetszet kevéssel több, mint negyedét teszik ki.

A jelzett részarányok természetesen a beérkező pályázatok tömege függvényében folyamatosan változó, dinamikus egységet alkotnak.

Lényeges a benyújtott pályázatok éves gyakoriság eloszlásának nyomon követése is. A hét éves programozási ciklus első évében országosan az eddigi teljes pályázati gyakoriság 4,9 %-át

regisztrálták, ez a BKÜ-n belüli gyakoriságok szerint 4,5 %-os részesedést jelent. 2015 során országosan a jelen leválogatási dátumig terjedő idő alatt a teljes pályázati gyakoriságtömeg 23,1 %-a fejezhető ki, ugyanez a BKÜ-ben 19,1 %-nak felel meg. 2016-ban a korábbiakhoz képest is óriási tömegben érkeznek forrásigények, országosan az összes eddigi projekt 72,1 %-a 2016-ban került benyújtásra, ugyanez a részarány a BKÜ-n belül még magasabb, 76,4 %-nak felel meg. Mindez azt jelenti, hogy az üdülőkörzeten belül egyre fokozottabb a pályázati aktivitás, ami jelen állás szerint meghaladja az országos szintet is.

Nagyon fontos azonban, hogy az országoshoz képest jelenleg mért magasabb pályázati aktivitás az üdülőkörzeten belül területi értelemben nem oszlik el egyformán. Az összes benyújtott pályázat 60 %-a a Balaton területrendezési törvényben nevesített parti és partközeli településekhez kapcsolható, tehát mintegy kétötöde csoportosítható a további településekhez. De szubrégiós vetületben sem állapítható meg kiegyenlítettség, az összes üdülőkörzet területén FAIR adatbázisban regisztrált program 45 %-a Somogy, 36 %-a Veszprém, 19 %-a Zala megye vonatkozó BKÜ területéhez sorolható. A szignifikáns összefüggést mutató közös területi metszet alapján az üdülőkörzet Veszprém és Zala megyei részének parti és partközeli sávjába sorolható településekről benyújtott pályázatok alkotnak felülreprezentált arányt, míg a BKÜ Somogy megyei területén a partvonalától távolabbi településcsoportokhoz köthető pályázatok gyakorisága teszt ki nem véletlen többséget.

Operatív Programok szerint az EFOP, a TOP és VEKOP pályázatok felülreprezentáltak, a BKÜ-n belül a GINOP, az IKOP, a KÖFOP és a TOP projektek alkotnak nem véletlen többséget. Az üdülőkörzet metszetén belül parti-partközeli és további települések dimenziói szerint is nem véletlen különbségek láthatók. A parti-partközeli települések esetében felülreprezentáltak a GINOP, IKOP és a TOP projektek, a BKÜ háttértelepülések esetében az EFOP, a KEHOP és a KÖFOP programok felülreprezentáltsága látható. Szubrégiós vetületben az EFOP projektek aránya Somogy és Zala, a GINOP és az IKOP programoké Somogy és Veszprém, a KEHOP Zala, a KÖFOP Somogy és Zala, a TOP Veszprém és Zala pályázói körében felülreprezentáltak.

A pályázók minősítés szerinti legnagyobb része országosan és a BKÜ területén is államháztartáson belüli nonprofit szervezet. Ezek részesedése országosan 30 %, a BKÜ-ben 35 %. A második rangsorhelyet országosan és üdülőkörzeti rangsorban is a mikrovállalkozások foglalják el, ezek részaránya az összehasonlítási dimenziókban az összes pályázó mintegy negyedét alkotja. A harmadik rangsorhely is megegyezik országos és BKÜ vetületben, államháztartáson kívüli nonprofit szervezet, ezek részaránya a mérés időpontjában Magyarországon 19 %, a BKÜ-ben 18,5 %. A rangsor következő helyeit országosan és BKÜ rendben is megegyező módon a kis, illetve a középvállalkozások követik. Az önkormányzatok részesedése országosan és BKÜ vetületben is jelenleg még mérsékelt.

A forrásszerzés eredményességi dimenzióját a projektek megvalósulási helye szerint jelen állás alapján továbbra is a forráskihelyező szándéka szerint megítélt összeg alapján körvonalazhatjuk a legpontosabban, annak ellenére, hogy a követéses adatmetszetek alapján a kifizetések is egyre

dinamikusabb emelkedési tendenciát jeleznek, az üdülőkörzet területén azonban a megítélt támogatásokhoz képest még mindig mérsékelt arányt mutatnak.

Az adatleválogatás időpontjáig országosan az összes benyújtott pályázat 18,8 %-a részesült megítélt támogatásban, ez összesen 4585 projektet jelent. Az üdülőkörzet 963 pályázatából 139 részesült megítélt forrásban, ami 14,4 %-os részarányt képez. A kifizetések jelen állás szerint országosan a megítélt támogatásban részesült projektek 45 %-ban indultak el, ugyanez az arány a BKÜ-ben 34,5 %, vagyis összesen 48 projekt.

A jelen vizsgálat időmetszetéig a FAIR adatbázisban rögzített adatok szerint országosan mindösszesen 6.177,275 milliárd forint forrásigény generálódott, ennek BKÜ részesedési aránya 4,8 %, 293,5 milliárd forint. Az igényelt összköltség országosan 7.753,440 milliárd forint, amiből az üdülőkörzet pályázatai 5,6 %-ban részesülnek, ez összességében 430,7 milliárd forintot alkot.

A megítélt támogatás országosan 3.091,584 milliárd forint, ennek BKÜ részaránya 4,3 %, összeg szerint 134,4 milliárd forint.

Az elfogadott összköltség országos értéke 3.766,549 milliárd forint, ennek BKÜ részesedése 4,7 %, 177,5 milliárd forint. A szerződéssel lekötött összeg országosan 2.655,509 milliárd forint, ennek aránya BKÜ szinten ugyancsak 4,7 %, 125,9 milliárd forint. A szerződéses összköltség országosan 3.213,304 milliárd forintot tesz ki, ennek BKÜ vetülete 4,9 %-os részarány mellett 156,1 milliárd forintnak felel meg.

A kifizetett összeg országosan 782,932 milliárd forint, az üdülőkörzet területén ez az összeg 52,7 milliárd forint, ezzel a teljes kifizetett összeg 6,7 %-át alkotja.

Üdülőkörzeten belüli dimenziók szerint a forrásigények 75,4 %-a, az igényelt összköltség 63,5 %-a, a megítélt összeg 88,9 %-a, az elfogadott összköltség 83,8 %-a, a szerződéssel lekötött összeg és a szerződéses összköltség 91,5 %-a, továbbá a kifizetések 94,4 %-a parti és partközeli településekhez köthető. A Balaton térségének parti és partközeli sávjába sorolható projektek támogatási igénye, megítélt és kifizetett forrása nagy túlsúlyt képez az üdülőkörzet további területéhez képest.

Nem véletlen összefüggések mutatkoznak szubregionális értelemben is. A forrásigények 61,4 %-a Somogy területén jelentkezett, ez több mint 180 milliárd forintot jelent. A BKÜ Veszprém megyei részének részesedése ebben a vetületben 88,6 milliárd forint igény vonatkozásában 30,2 %, a zalai területrészt forrásigénye 27,4 milliárd forintot alkot, amivel részesedése 8,4 %.

Az igényelt összköltség kétharmada sorolható Somogy, kevéssel több, mint negyede Veszprém, és 6,5 %-a Zalaához. A megítélt összeg 88,7 %-a csoportosul a térség Somogy megyei területéhez, ez összességében 119,2 milliárd forintot jelent. A Veszprém megyei területrészt pályázói 11,3 milliárd forint megítélt támogatásban részesültek, ez 8,4 %-os arányt jelent. A zalaiak jelen állásig 3,8 milliárd forint megítélt támogatást kaptak, amivel részesedésük a teljes

megítélt összegből 2,9 %. Az elfogadott összköltség, a szerződéssel lekötött összeg és a szerződéses összköltség is nagyfokú somogyi dominanciát jelez. Az elfogadott összköltség 88,5 %-a, a szerződéssel lekötött összeg 90,3 %-a és a szerződéses összköltség 89,6 %-a csoportosítható az üdülőkörzet Somogyi területéhez. A térség Veszprém megyei részesedése az elfogadott összköltség vonatkozásában 8,2 %, a szerződéssel lekötött összeg esetében 6,8 %, a szerződéses összköltség metszetében 6,9 %. Zala területéhez az elfogadott összköltség 3,3 %-át, a szerződéssel lekötött összeg 2,9 %-át, a szerződéses összköltség 3,6 %-át csoportosíthatjuk. A kifizetések vonatkozásában Somogy részaránya 89,4 %, ami 31 projekt esetében összességében 47,1 milliárd forintot alkot. A térség Veszprém megyei területén 12 projekt esetében indult meg a kifizetés, a teljesítés jelen állás szerint 4,5 milliárd forinton áll, ez az üdülőkörzetben belüli összes kifizetés 8,6 %-a. Zala esetében 5 programban zajlott eddig kifizetés, ezek mindösszesen több mint 1 milliárd forintot tesznek ki, ami a teljes kifizetett összeg 1,9 %-a.

Nagyon lényeges, hogy a forrásigények, a támogatások és a kifizetések operatív programok szerint heterogén módon oszlanak el. Az igényelt támogatás abszolút többsége, mintegy 51 %-a vagyis összességében több mint 150 milliárd forint hét IKOP projektben generálódott:

- Tengelysúly- és össztömegmérő állomás kiépítése az M7 autópálya 192 km szelvényében lévő kétoldali pihenőhelyen (Megvalósulási hely szerint Zalakomár)
- M7 autópálya és 710. sz. főút csomópontjának kialakítása, 710. sz. főúti bekötéssel (Megvalósulási hely szerint Balatonfőkajár)
- Székesfehérvár – Keszthely vasútvonal rekonstrukciója I. ütem 2. szakasz, Szántód-Kőröshegy – Balatonszentgyörgy vonalszakasz rekonstrukciója (Megvalósulási hely szerint Fonyód)
- Kaposvár - Fonyód vasútvonal állapotjavítása (Megvalósulási hely szerint Fonyód)
- Szabadbattyán – Tapolca – Keszthely szűk keresztmetszet kiváltás, villamosítás és központi forgalomirányítás megvalósítása a Balaton körül I. ütem (Szabadbattyán – Aszód) előkészítése és kivitelezése és a II. ütem előkészítése (Megvalósulási hely szerint Balatonfüred)
- Balatoni települések közösségi közlekedésének fejlesztése (Megvalósulási hely szerint Balatonfüred)
- R67 Kaposvár és az M7 közötti szakasz (érintett települések elkerülését is megvalósító) fejlesztése (Megvalósulási hely szerint Somogybabod)

Az igényelt összköltség IKOP metszetben a teljes összeg mintegy 60 %-a. Megítélt támogatásban négy program részesült, a zalakomári, a két fonyódi és a somogybabodi, ezzel ez a négy program a megítélt összeg közel 68 %-át alkotja. Elfogadott összköltség ugyancsak a jelzett négy projekt esetében állapítható meg, ezzel ezek mintegy 72 %-os lefedettséget alkotnak ebben a dimenzióban. A zalakomári és a két fonyódi projekt esetében állapítható meg szerződéssel lekötött összeg, illetve szerződéses összköltség, ez a szerződéses összköltség esetében 70 %-os, a szerződéses összköltség vonatkozásában 72 %-os projekt lefedettséget jelent. Az adatok szerint kifizetés a két fonyódi IKOP program esetében zajlik, ezzel ez a két projekt az összes kifizetés 72 %-át fedi le.

Projektszinten a legtöbb forrásigény, megítélt és kifizetett forrás természetesen a GINOP területén jelentkezik. A megítélt támogatásban részesült projektek 75 %-a, míg a kifizetésben részesült projektek csaknem 80 %-a sorolható a GINOP-ba, csakhogy ezek összecsúszásai még integrált módon is eltörpülnek az IKOP-os nagyprojektek mögött. Megítélt támogatásban jelen állás szerint 4 EFOP, 104 GINOP, 4 IKOP, 24 KEHOP és 3 TOP projekt részesült, a KÖFOP-ban rögzített projektek még nem jutottak el ideig. Kifizetések a GINOP, az IKOP, a KEHOP és TOP-okban zajlanak.

A forrásallokáció megítélt összegeken alapuló jelen állás szerinti minél arányosabb összehasonlíthatósága érdekében NUTS II és NUTS III területi szinteken is dimenzionáltuk az adatainkat, külön sorként megjelenítve ezekben a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetet.

A statisztikai régiók összehasonlításában a támogatott projektek aránya az üdülőkörzet területe szerint lényegesen elmarad az átlagtól, csak Nyugat-Dunántúl régió gyakorisága közelít hozzá. A statisztikai régiók metszetében minden ötödik támogatott projekt Dél-Alföld régióhoz csoportosítható, legalább minden hatodik Közép-Magyarország, illetve szintén legalább minden hatodik Észak-Magyarország régióban valósulhat meg. Észak-Alföld régió részesedési aránya mintegy 14 %, vagyis minden hetedik projekt, ennél valamivel kisebb a Közép-Dunántúl részmetszete, ami 13 %. A Dél-Dunántúl részesedése legalább minden tizedik megítélt támogatásban részesült projekt. Az arra vonatkozó adatok híján területi értelemben nem besorolható támogatott projektek aránya 3,7 %. Ez utóbbi projektek az összes megítélt összeg ötödét nyerték el. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területének részesedése a megítélt összegeken belül minden statisztikai régió összehasonlításában kisebb. Ebben az esetben a Nyugat-Dunántúl részesedése a legnagyobb, csaknem 29 %. Közép-Magyarország régió részaránya 11 %, a Dél-Alföldé 10,5 %. A megítélt összegek régiós rangsorában a teljes összeg 8,7 %-ával Észak-Magyarország következik, amit 7,7 %-os részesedéssel Észak-Alföld, végül 6,6 %-os aránnyal Közép-Dunántúl, és 6,5 %-al Dél-Dunántúl követ.

A 2015 évi állandó népességet alapul véve az egy lakosra vetített megítélt támogatási összegek, amennyiben magyarországi értéket 100 %-nak tekintjük, masszív BKÜ felülreprezentáltságot mutat. Országosan 307.896 forint jut egy lakosra, ez az összeg a BKÜ-ben 491.252 forintnak felel meg, ezzel az üdülőkörzet 159,5 %-os egy lakosra vetített indexarányt képviselt. A 100 %-os szinthez Nyugat-Dunántúl és Közép-Magyarország közelít, mindkét esetben 90 %-on felüli az indexarány. A legkedvezőtlenebb érték ebben az esetben a Közép-Dunántúl metszetében jelentkezik, ahol az országos érték 60 %-os szintje látszik.

Amennyiben a statisztikai régiókhoz képest növeljük az összehasonlító dimenziók szerkezeti felbontását, és megye + főváros metszetében vesszük szemügyre az adatainkat, azt látjuk, hogy a támogatott projektek aránya Pest, Tolna, Vas és Zala megyében is kisebb, mint a BKÜ-ben, és csak alig magasabb Komárom-Esztergom megyében és a fővárosban is az üdülőkörzeti gyakoriságnál. A legmagasabb arányt ebben az esetben Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg képviseli. A megítélt támogatási összegek abszolút súlya a fővárosra mutat, a

teljes megítélt összeg 27,8 %-a Budapestre került, ehhez képest a megyék és a BKÜ töredék részarányokat alkotnak, de ezek szerkezetében is lényeges különbségek figyelhetők meg.

A BKÜ területének részesedése a teljes megítélt összegből 4,3 %, ehhez képest Budapesten kívül csak Borsod-Abaúj-Zemplén, Somogy és Szabolcs-Szatmár-Bereg esetében láthatunk magasabb részarányt, az összes többi megye esetében a BKÜ szintnél kisebb részesedés állapítható meg, ezen belül Nógrád, Pest, Tolna és Zala megyék esetében a megítélt támogatás százalékos értéke az 1-1 %-át sem éri el a teljes összegnek.

Az egy lakosra vetített támogatási összegek metszetében csak Budapest és Somogy megye indexértékei kedvezőbbek az üdülőkörzetinél, illetve 100 % feletti indexérték állapítható meg Borsod-Abaúj-Zemplén esetében is. Az összes többi megye esetében az indexérték átlag alatti, a legkedvezőtlenebb Pest megye esetében, de nagyon kedvezőtlen Nógrád, Tolna és Zala megyék esetében is. 50 % alatti érték további négy megye, Baranya, Békés, Jász-Nagykun-Szolnok, és Veszprém esetében látható.

A jelen metszetek szerinti egy lakosra vetített NUTS szintű területi összehasonlításokban a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet helyzete optimizmusra ad okot, jelentős pályázati aktivitás, számottevő forrástámogatás, végeredményben a lehetőségek és körülmények szabta ütemen belüli kifizetések kibontakozása jellemzi

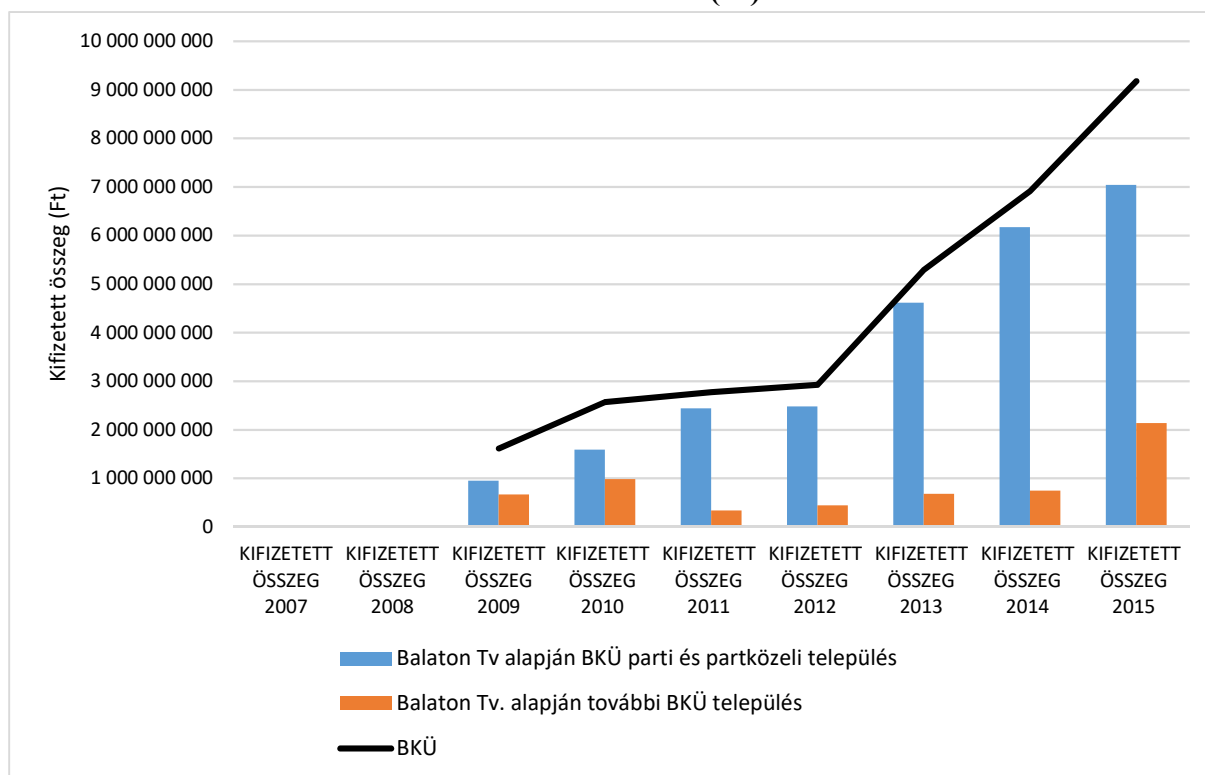
Idegenforgalom

A BKÜ-be 2007-2015 között érkező turizmusfejlesztési források valamint az idegenforgalmi ágazat pályázati aktivitása kapcsán a következő megállapítások tehetők. Összesen 524 turisztikailag releváns pályázatot nyújtottak be forrásszerzés reményében a régió szereplői a Regionális Operatív Programok keretében, ez az összes régióban benyújtott pályázat 10,8%-át jelenti. A BKÜ területéről benyújtott turisztikai pályázatok legnagyobb arányban Veszprém megyéből érkeztek be az Irányító Hatósághoz (az összes BKÜ turisztikai pályázat 40,4%-a), de szorosan követi az északi parti megyét Somogy, 38,9%-kal. Zala megye BKÜ területére eső településeiről ezzel szemben csak a turisztikai pályázatok 20,6%-a került benyújtásra. A parti és háttértelepülések területi dimenziójában elmondható, hogy a turisztikai pályázatok 82%-a a partközeli településekről, míg 18%-a a háttértelepülésekről érkezett be elbírálásra.

A 2007-2015 között benyújtott turisztikai pályázatok 41,8%-a, vagyis 219 projekt esetében azonosíthatunk megítélt támogatást. A megítélt támogatással rendelkező összes – tehát minden OP keretében benyújtott támogatási kérelem - projekt viszonylatában a turisztikailag releváns fejlesztések aránya 7,6%. A régióban megítélt teljes támogatási összeg 13,3%-a volt felhasználható az idegenforgalmi fejlesztések körében, mely mintegy 37,3 milliárd Ft-nyi megítélt forrásösszeget jelent.

A vizsgált időintervallumban 2007-2015.12.31. között 191 turisztikai pályázat esetében regisztrálható kifizetett támogatás, ez az összes benyújtott turisztikai projekt 36,4, a megítélt támogatással rendelkezőknek pedig 87,2%-a. A turizmus ágazatban kifizetett fejlesztési források 31,3 Mrd Ft-ot tesznek ki, mely a teljes programozási időszakra nézve a BKÜ területén felhasznált EU-s társfinanszírozású források 16,4%-át jelenti.

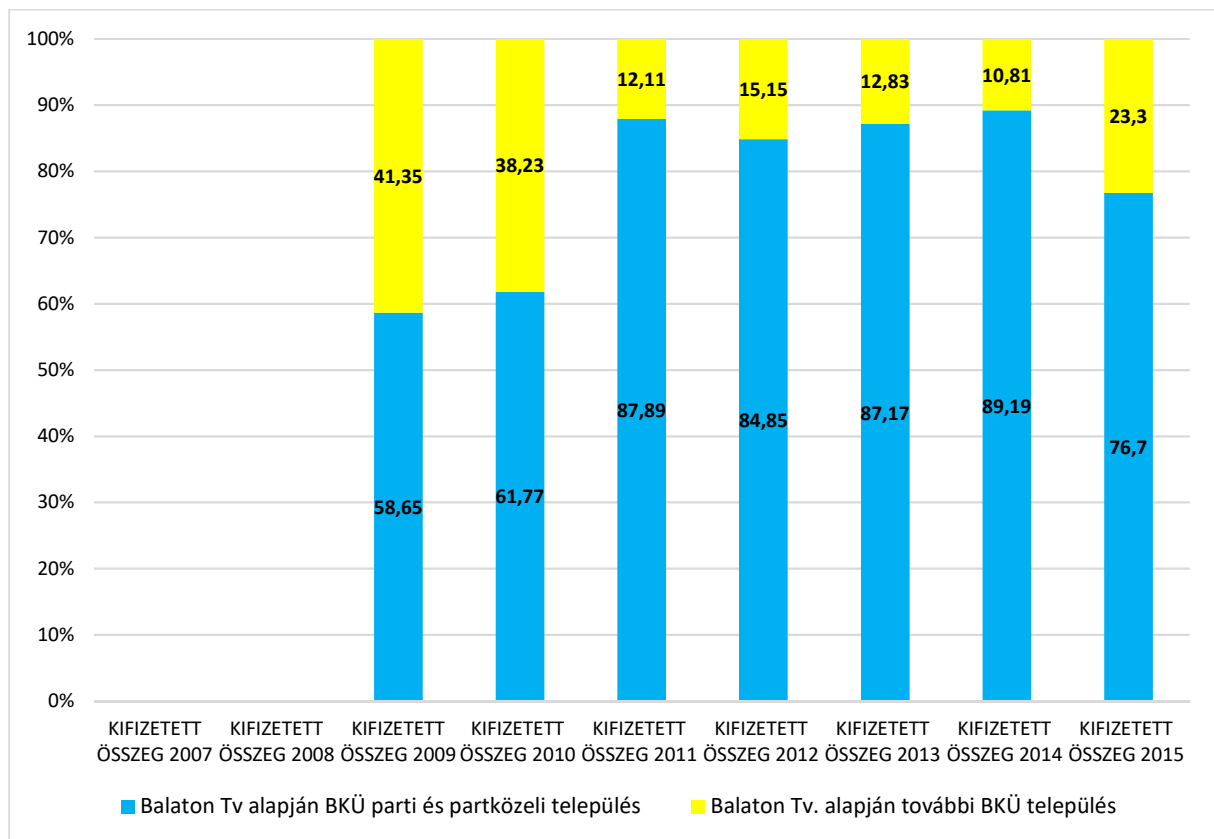
9. sz. ábra **Turisztikailag releváns fejlesztésekhez kapcsolódó kifizetések, 2007-2015 (Ft)**

A kifizetések időbeliségére jellemző, hogy a programciklus első két évében a turisztikai fejlesztések tekintetében nem történt kifizetés. A következő években ugyanakkor egyre erősödő, növekvő trendben érkeztek EU-s társfinanszírozással bíró idegenforgalmi fejlesztési források a régióba. A kifizetések összege főként 2013-ban ugrott meg dinamikusán. Annak ellenére azonban, hogy abszolút értékben a turisztikai projektekhez kapcsolódó kifizetések mértéke évről évre növekedett, az ilyen jellegű támogatások aránya a teljes kifizetési spektrumon 2013-tól kezdve csökkenésnek indult.

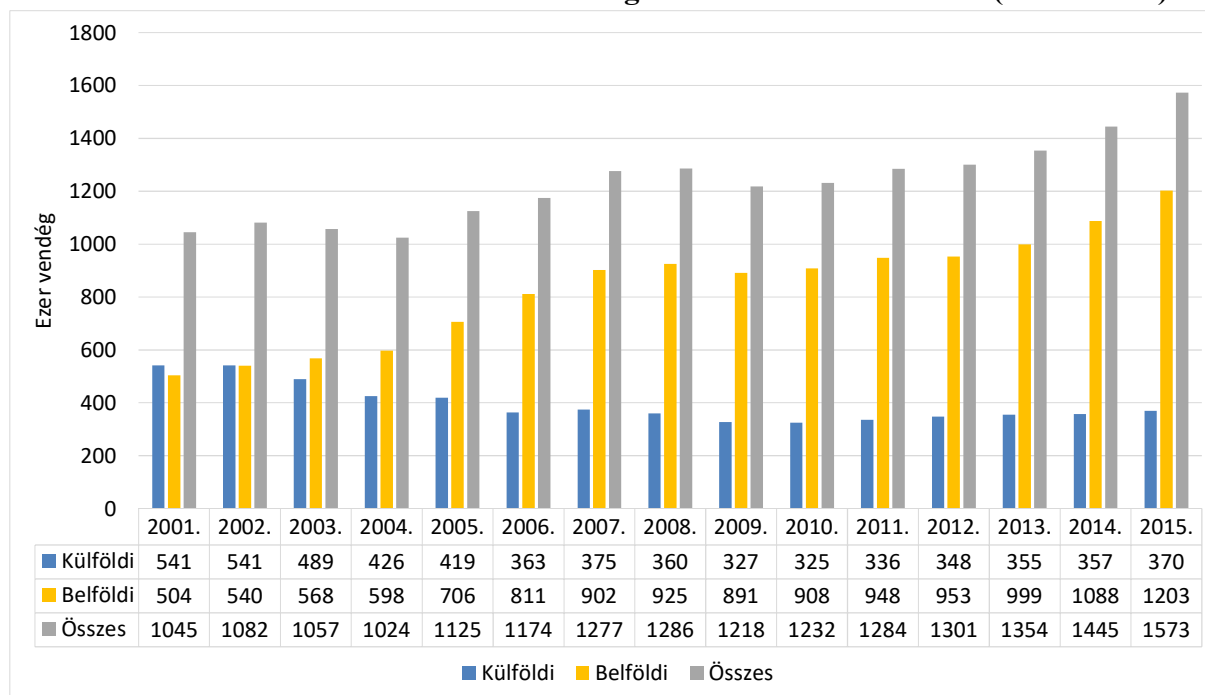
A turisztikai kifizetések dimenziójában igen jelentős eltérés mutatkozik a BKÜ parti és háttértelepülései között, sőt e megoszlási érték időszora is figyelemre méltó értékeket produkál. 2009-2010-ben a háttértelepülések még 40% körüli részt tudtak lehívni a régióba érkező idegenforgalmi szubvenciókból. Azonban 2011-től szerepük visszaesett, és 2011-2014 között az ilyen jellegű kifizetések csupán 10-15%-át sikerült a háttértelepüléseknek abszolválni. A programciklus legutolsó vizsgált évében ismét erősödött a háttértelepülések szerepe, hiszen a kifizetések közel egynegyedéből tudtak ismét részesedni.

10. sz. ábra **A kifizetett turizmusfejlesztési források százalékos megoszlása a partmenti és háttértelepülések viszonylatában (2007 – 2015)**

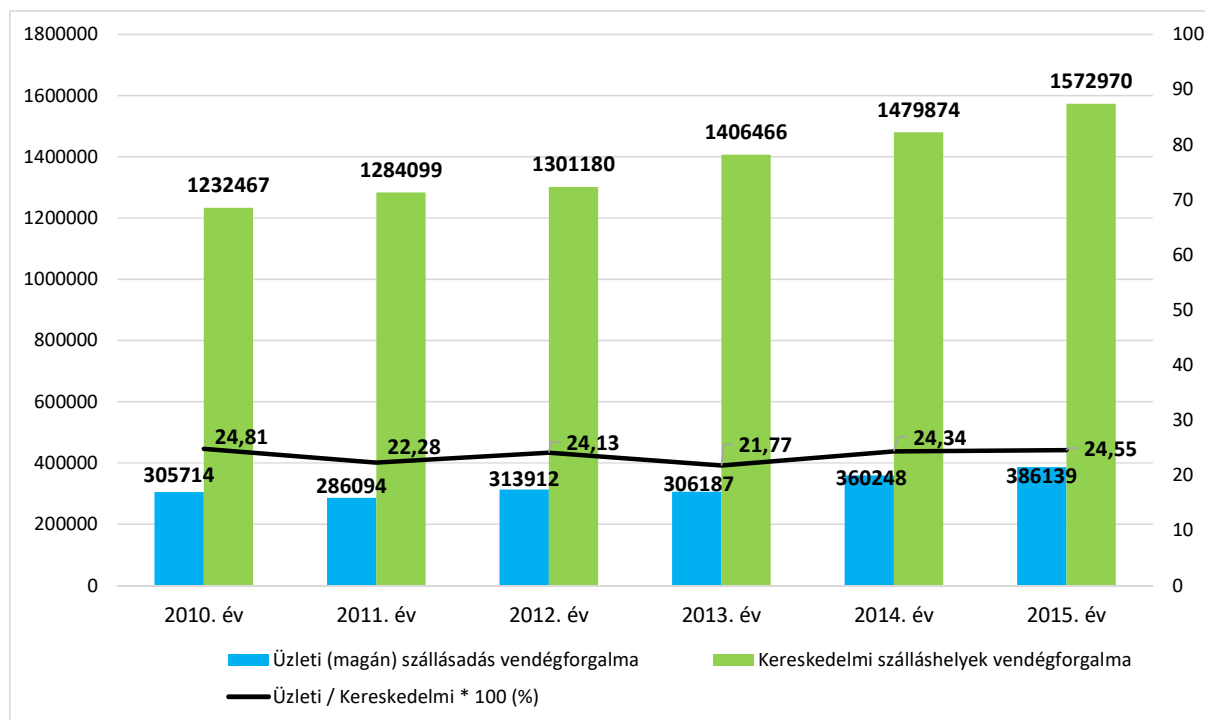
A legfőbb idegenforgalmi teljesítmény mutatók legfrissebb adatait vizsgálva elmondható, hogy a megelőző évek tendenciái alapvetően 2014-2015-ben is folytatódtak. A régió éves vendég száma a 2009-2010-es törést leszámítva lényegében 2001 óta fokozatosan növekszik, ez mintegy 498 ezres növekedést jelent 2001-2015 között. A növekedésből ugyanakkor jóval nagyobb hányadot tettek ki a belföldi turisták, mint a külföldről érkezők, hiszen ebben az időtávban a külföldi vendégek száma 171 ezer fővel csökkent. Ugyanakkor a 2010-es mélypont után a külföldi vendégek száma 2010-2014 évenként viszonylag kis mértékben (kb. 2-5 ezer fővel évenként) de töretlenül növekedett. 2015-ben a növekedés üteme némileg dinamikusabbá vált, hiszen az előző évhez viszonyítva mintegy 13 ezer fővel emelkedett a külföldi vendégek aránya.

11. sz. ábra A külföldi és belföldi vendégszám alakulása BKÜ-ben (2001 - 2015)

A 2015 évi vendégforgalmi mutatók értékei alapján a Balaton térsége továbbra is kiemelt státuszt élvez Magyarország határain belül. A legutolsó évben több mint másfélmillió (összesen 1 572 970 fő) fizetővendéget regisztráltak a Balaton körüli kereskedelmi szálláshelyeken, amelyhez további, mintegy 386 ezer fős nagyságrendben (386 139 fő) társul a regisztrált üzleti (korábban magán) szálláshelyeken megforduló vendégkör. A regisztrált üzleti és kereskedelmi szálláshelyeken megfordult fizetővendégkör együttes gyakorisága 2015-ben megközelíti kétfélmillió főt. Az üzleti szálláshelyeken regisztrált vendégszám nagyságrend mintegy negyede a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmának. Ebben a volumenben lényeges változás az öt évvel korábbi állapothoz képest nincs. A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma évről évre nagyobb, miközben az üzleti szálláshelyek vendégköre is bővült, de a vendégszám növekedése csak 2013-óta egyértelmű, 2010-hez képest 2013-ig alacsonyabb, illetve annál kicsivel magasabb volumenben hullámzott.

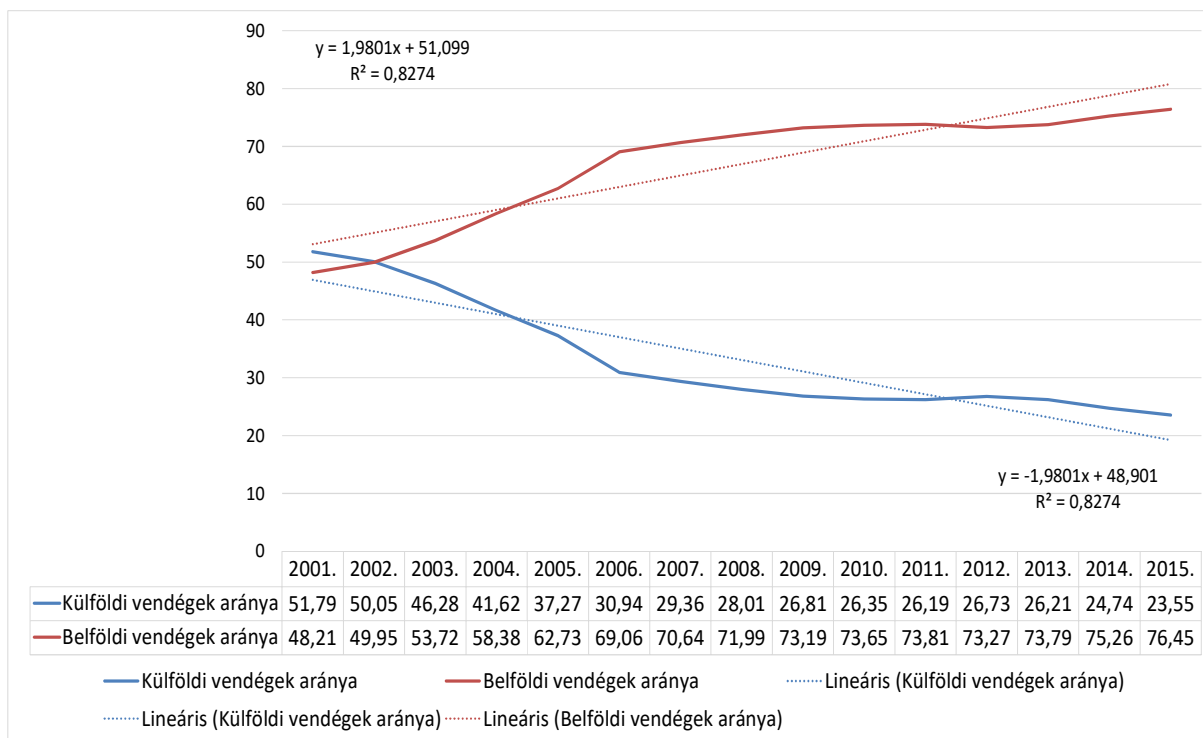
12. sz. ábra **Kereskedelmi és üzleti szálláshelyek vendégforgalmának alakulása a Balaton térségében (2010-2015)**

Az üzleti és kereskedelmi szálláshelyek adatait egymással összevetve azt látjuk, hogy az üzleti szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma kevesebb, mint harmada, átlagosan mintegy 30 %-a kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszaka gyakoriságának, és a két trendet összehasonlítva a kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakáinak száma lényegesen dinamikusabb ívben növekszik.

A külföldi és belföldi vendégek vendégszám növekedésben betöltött, fentebb már érintett változó szerepét alátámasztja, hogy továbbra is, és 2014-2015-ben még inkább erősödő szétartó trendben ábrázolható a külföldi és belföldi vendégek aránya a régióban. A belföldi vendégek aránya 2015-ben immáron meghaladta a 76,4%-ot, míg értelemszerűen ezzel párhuzamosan a külföldi vendégek kevesebb, mint 23,5%-ot tesznek ki.

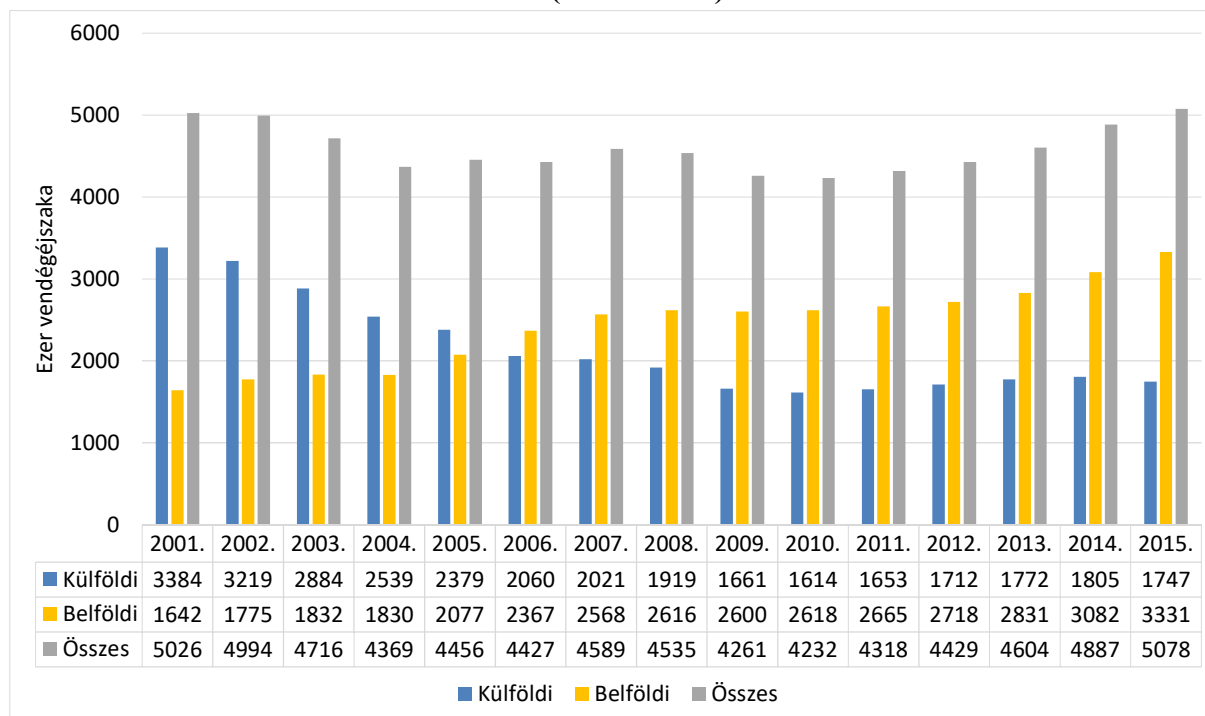
13. sz. ábra **Külföldi és belföldi vendégek arányának változása (2001-2015)**

Illeszkedve a vendégszám alakulásának trendjéhez, azzal párhuzamos, 2010 óta növekvő pályát ír le a régióban a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának alakulása. 2014-ben 4,88 millió volt ez az érték, mintegy 280 ezerrel, vagyis 1,06 százalékponttal több, mint a megelőző év adata. Növekedett az érték mind a külföldiek mind pedig a belföldiek tekintetében, a növekedés üteme azonban a belföldiek által eltöltött vendégéjszakák esetében ha kismértékben is, de erőteljesebb volt, előbbi esetében 1,01% a belföldiek tekintetében pedig 1,08%.

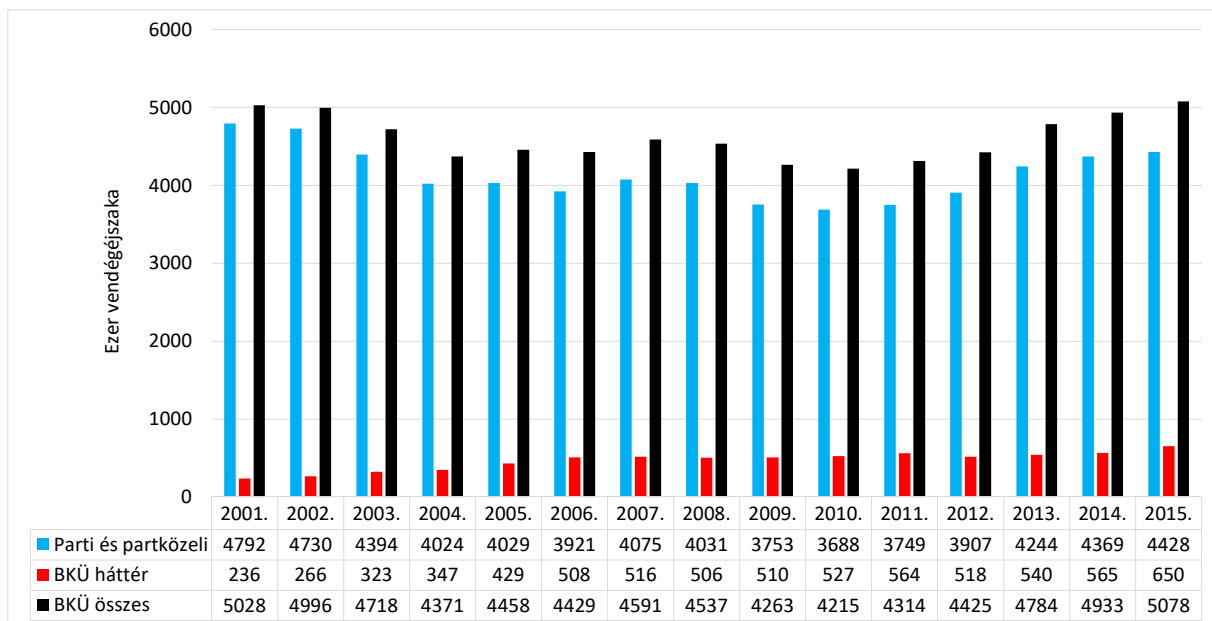
Ugyanez a mutató 2015-ben már meghaladta az 5 milliós értéket, ezzel a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet a főváros után a második legmagasabb értéket produkálta. Országosan csaknem minden ötödik kereskedelmi vendégéjszaka a Balaton körül generálódott. Az üzleti és a kereskedelmi vendégéjszakák együttes nagyságrendje a Balaton körül a tavalyi, 2015-ös évben több mint 6,6 millió.

14. sz. ábra **Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken a BKÜ területén (2001 - 2015)**

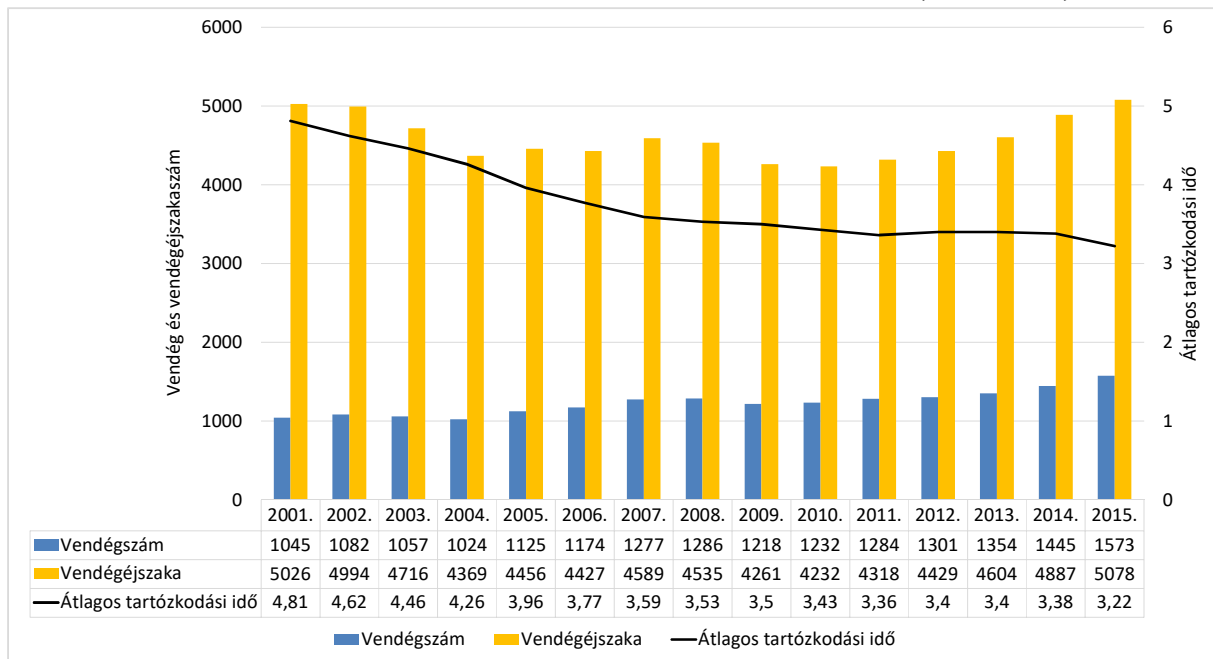
A vendégéjszakák partmenti illetve háttértelepülések közti megoszlása az előző évekhez képest érdemben nem változott. A partmenti településeken realizálódik a BKÜ vendégéjszakáinak mintegy 88%-a 2012 óta, s így a háttértelepülésekre az összes vendégéjszaka mintegy 11-12%-a jut. Ez számszerűleg 2015-ben 4,428 millió vendégéjszakát jelent a part mentén, illetve 650 ezret a háttértelepüléseken. Fontos ugyanakkor kiemelni, hogy 2000-ben a BKÜ-ben eltöltött vendégéjszakák kevesebb, mint 5%-a realizálódott a háttértelepüléseken, tehát az elmúlt másfél évtizedben ez az arány tehát megduplázott. Azonban nem csak az arány, hanem a mutató abszolút értéke is több mint 2,6 szorosára nőtt (2000-ben 246 ezer, 2015-ben 650 ezer vendégéjszaka). Az értéket árnyalja, hogy a 650 ezer háttértelepülésen eltöltött mintegy háromnegyedét egyetlen egy település, Zalakaros adja. Ha a fürdővárost kivesszük a háttértelepülések sorából, úgy a maradék településeken a BKÜ-ben eltöltött vendégéjszakák mintegy 2,75%-a realizálódott.

15. sz. ábra **Vendégéjszakák száma a partmenti és háttértelepüléseken**
(2000 - 2015)

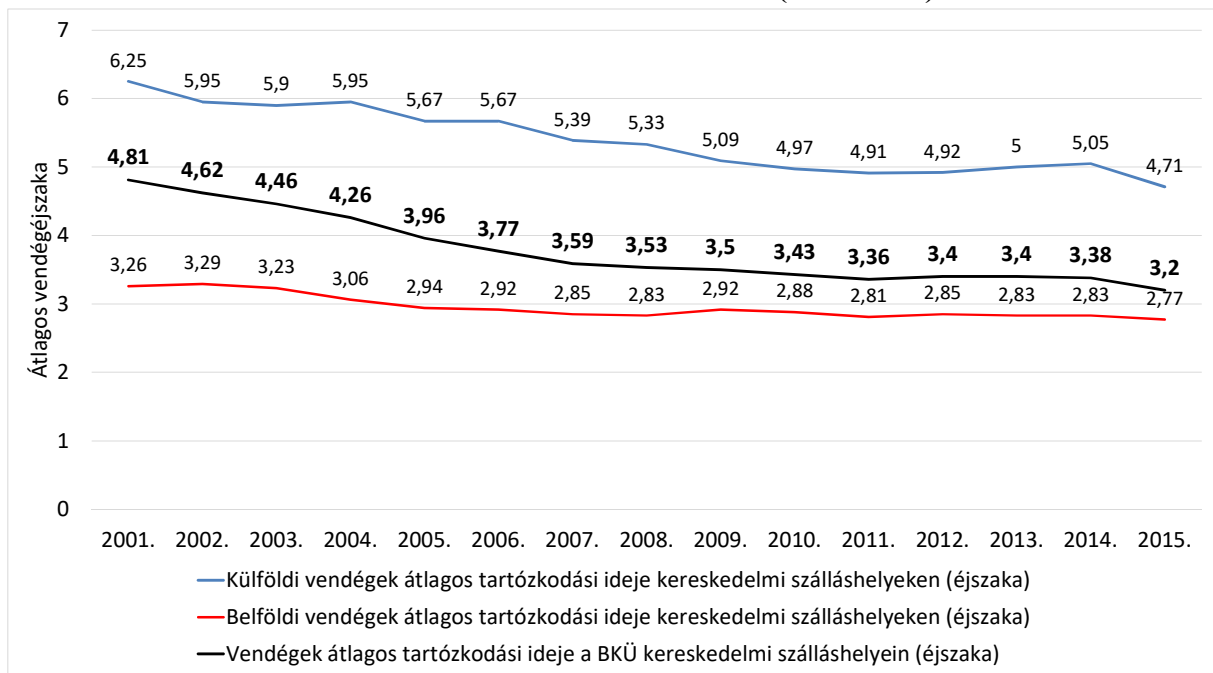

Összefüggésben a külföldi turisták idegenforgalmi arányának relatív csökkenésével a régióban mérhető átlagos tartózkodási idő is fokozatosan, bár kis mértékben csökken. Míg 2014-ben ez a csökkenés csupán két századnyi volt (3,4-ről 3,38-ra), addig a következő évben már több mint egy tizedes, mivel 2015-ben 3,22 volt a vendégek átlagos tartózkodási ideje. Ugyanakkor azt is hozzá kell tenni, hogy bár 2011-2014 között növekedett a külföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje - mely 2014-re 5,05 napig kúszott fel – 2015-ben ez ismét csökkenésnek indult, ebben az évben már csak 4,71-es értéket mérhettünk. Ez vélhetően összefüggésben van azzal, hogy az elmúlt év nyara meglehetősen csapadékos volt az idegenforgalmi főszезon időszakában. Ezzel párhuzamosan a belföldi vendégek tartózkodási ideje is csökkent 2015-ben, az elmúlt évi értékhez hasonló alacsony átlagos tartózkodási időt eddig nem azonosíthattunk.

16. sz. ábra A vendégszám, vendégéjszaka szám és az átlagos tartózkodási idő alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2015)

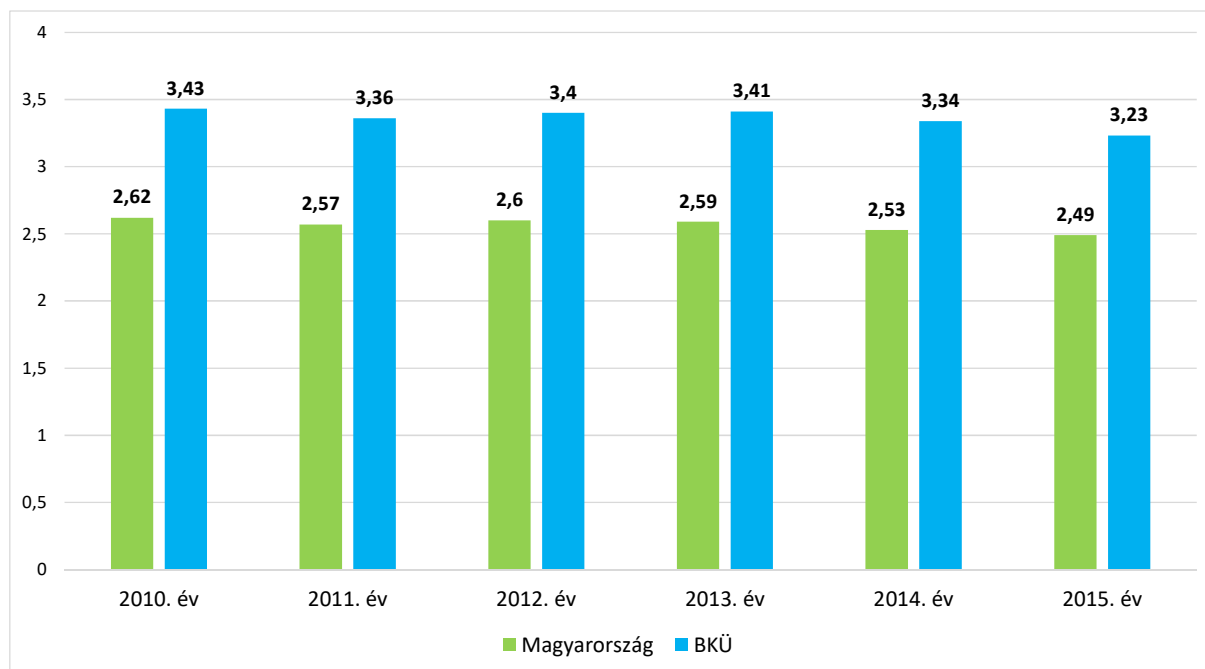
17. sz. ábra Külföldi és belföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2001-2015)

Ugyanakkor az országos és térségi szinten adekvátan viszonyítható kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött átlagos tartózkodási idő fél évtizedes időtávban a Magyarország teljes

értékével összehasonlítva továbbra is a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területe számára kedvezőbb.

18. sz. ábra **Kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött átlagos tartózkodási idő
Magyarországon és a Balaton térségében (2010 – 2015)**

A vendégforgalom szempontjából legfrekvenciáltabb honi települések között továbbra is tartják a pozíciókat a legnépszerűbb Balaton Kiemelt Üdülőkörzeten belüli települések. A kereskedelmi szálláshelyeken összesített belföldi és külföldi vendégforgalmat regisztráló mutatók szerint a tíz legnépszerűbb település között négy balatoni települést találunk. Ezek közül kettőnek a vendégforgalma a szolgáltatások jellege miatt alapvetően szezonálitástól független, ez Hévíz (rangsorban a második) és Zalakaros (rangsor szerint a hetedik), a másik kettő azonban a szezonálitás közvetlen hatásainak erőteljesebb módon kitett Balaton parti település, Siófok (rangsorban negyedik) és Balatonfüred (rangsor szerint a hatodik). Az összesített települési rangsort a főváros vezeti. A tízes toplistán Budapest és a négy említett Balaton térségi településen kívül kiemelt Hajdúszoboszló (rangsorban harmadik), Bük (rangsor szerint ötödik), Sárvár, Eger és Sopron jelenik meg (sorban a 8-9 és 10-ik rangsorhelyen).

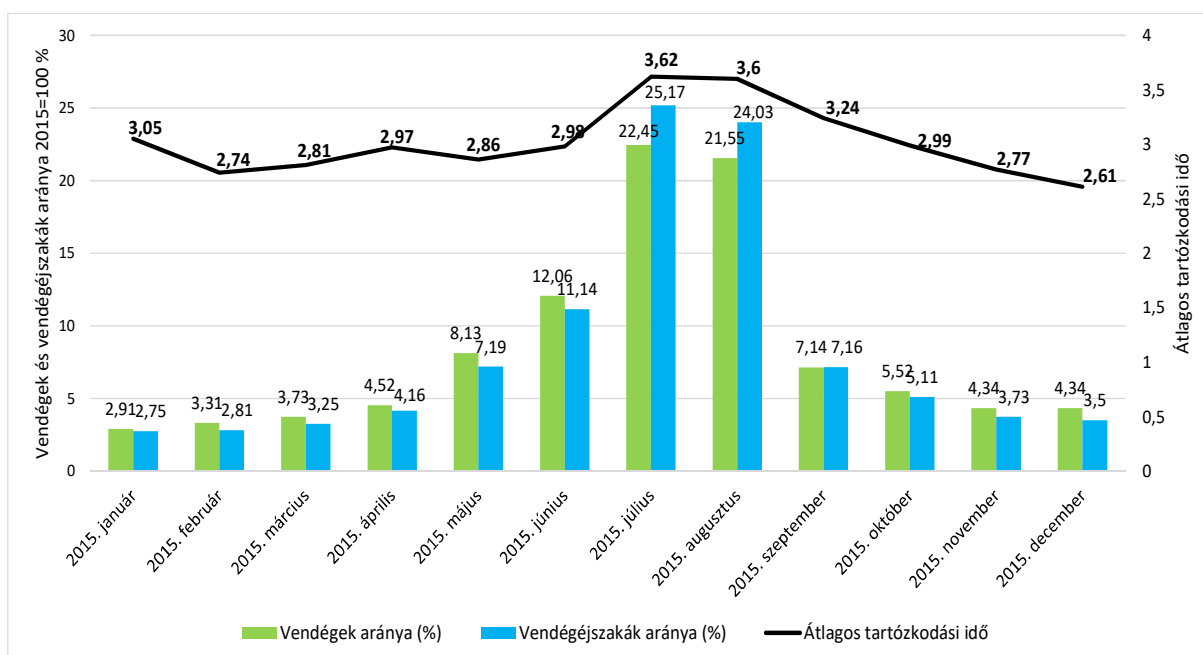
A belföldi és a külföldi vendégek által eltöltött idő szempontjából egyaránt Budapest vezeti a rangsort, de a további települési sorrend máshogy alakul a belföldi és a külföldi vendégéjszakák gyakoriságai szerint. A belföldiek által leglátogatottabb település Budapest után Hajdúszoboszló volt 2015-ben, míg a külföldiek Hévízt részesítették ebben az előnyben. A belföldiek által leglátogatottabb Balaton térségi település Siófok, ezt rangsorban követi Zalakaros, Hévíz és Balatonfüred. A külföldiek Budapest és Hévíz után alapvetően a kiemelt fürdővárosokat keresték, Bük, Hajdúszoboszló és Sárvár sorrendben, de ezeket követően Balatonfüred, majd Siófok következik a sorban. A tízes toplistán sorrendben még Győr, Eger és Szeged szerepel. Összességében Budapest után a legkiemeltebb fürdőtelepülések, illetve a

természetes vízparttal rendelkező közvetlen Balaton parti települések a legnépszerűbbek a turisták körében.

Nyilvánvaló, hogy a vendégkör adott településekre történő gravitációja nem véletlen összefüggésben áll a rendelkezésre álló szállásférőhely kapacitással. A Balaton térségében az országosan jellemzőhöz képest tovább fejleszthető és fejlesztendő, de alapvetően jól kiépült turisztikai infrastruktúra fogadja a vendégeket. 2015 évi adatok szerint 547 regisztrált kereskedelmi szálláshely (szálloda, panzió, közösségi szálláshely, üdülőház és kemping) található az üdülőkörzetben, ez az országos gyakoriság mintegy hatoda. Országosan a legmagasabb arányt a panziók képviselik, az üdülőkörzeten belül azonban a szállodák alkotják a relatív többséget.

Ahogy a magyarországi turizmust általában, úgy a Balaton üdülőtérségének vendégforgalmi jellemzőit is erős szezonális jellemzi. 2015 során az országosan az összes kereskedelmi vendégéjszaka 15,2%-a júliusban, 16,1%-a augusztusban realizálták. A Balaton térségében ez a paraméter az országosnál is markánsabb, a kereskedelmi vendégéjszakák 25,2 %-a júliusban, 24 %-a augusztusban, vagyis összességében a vendégéjszakák mintegy fele július és augusztus hónapokban regisztrálódott. Természetesen a vendégszám részesedése is a nyári főszezonban a legmagasabb, július-augusztus hónapok együttes gyakorisága számottevően meghaladja a Balaton térségébe érkezett, kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált éves vendégszám kétötödét.

19. sz. ábra **Vendégforgalmi jellemzők szezonális megoszlása kereskedelmi szálláshelyeken (2015)**

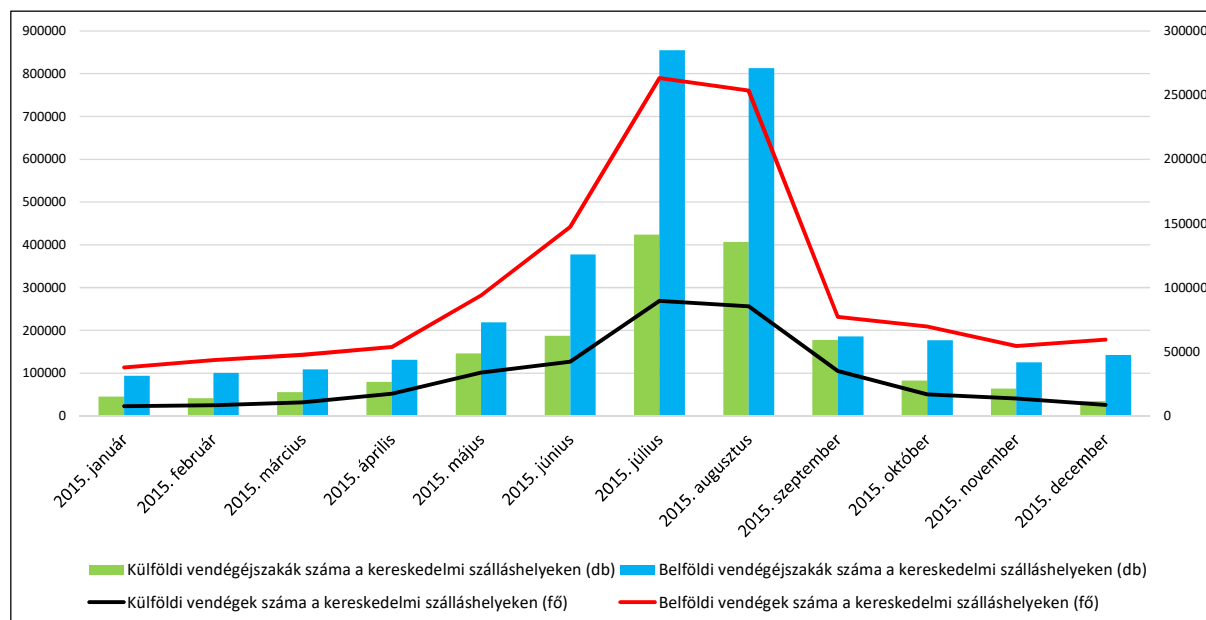
Az átlagos tartózkodási idő a vendég és vendégéjszaka szám függvényében változik. A két nyári hónapban masszívan éves átlag (2015 = 3,23 vendégéj) feletti értékeket látunk. Ezt a nagyságrendet a főszezont keretező június és szeptember hónapok adatai közelítik a legjobban, ami tekintélyt parancsoló adat ahhoz képest, hogy ezekben a hónapokban a vendég és vendégéjszaka szám éves részesedése július és augusztushoz képest mérsékelt.

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált külföldi és belföldi vendégforgalom szezonális eloszlása követi a szezonális térségi trendjeit. Mind a külföldi, mind a belföldi vendég és vendégéjszaka szám július és augusztus hónapjaiban a legmagasabb.

A külföldi vendégek száma januártól júniusig mérsékeltten növekvő, a meredek emelkedést produkáló nyári főszezont követően élesen csökken, majd az év végéig tovább mérséklődik. A belföldi vendégek számának eloszlása hasonló ívet követ, de a vendégszám emelkedése már április és június között meredek ívet vesz, a nyári főszezont követően augusztus és szeptember között exponenciális ívben csökken, novemberig mérséklődik, majd az év utolsó hónapjára kis mértékben, de újra növekvő. A kereskedelmi vendégéjszakák eloszlása a vendégkör gyakoriság alakulásához igazodik.

A belföldi vendégek által eltöltött vendégéjszakák száma minden hónapban meghaladja a külföldiek által eltöltött éjszakák számát, kiegyenlített gyakoriság egyedül szeptember hónapban jelentkezik a 2015-ös évben.

20. sz. ábra **Külföldi és belföldi vendégforgalom szezonális jellemzői a Balaton üdülőterületén (2015)**

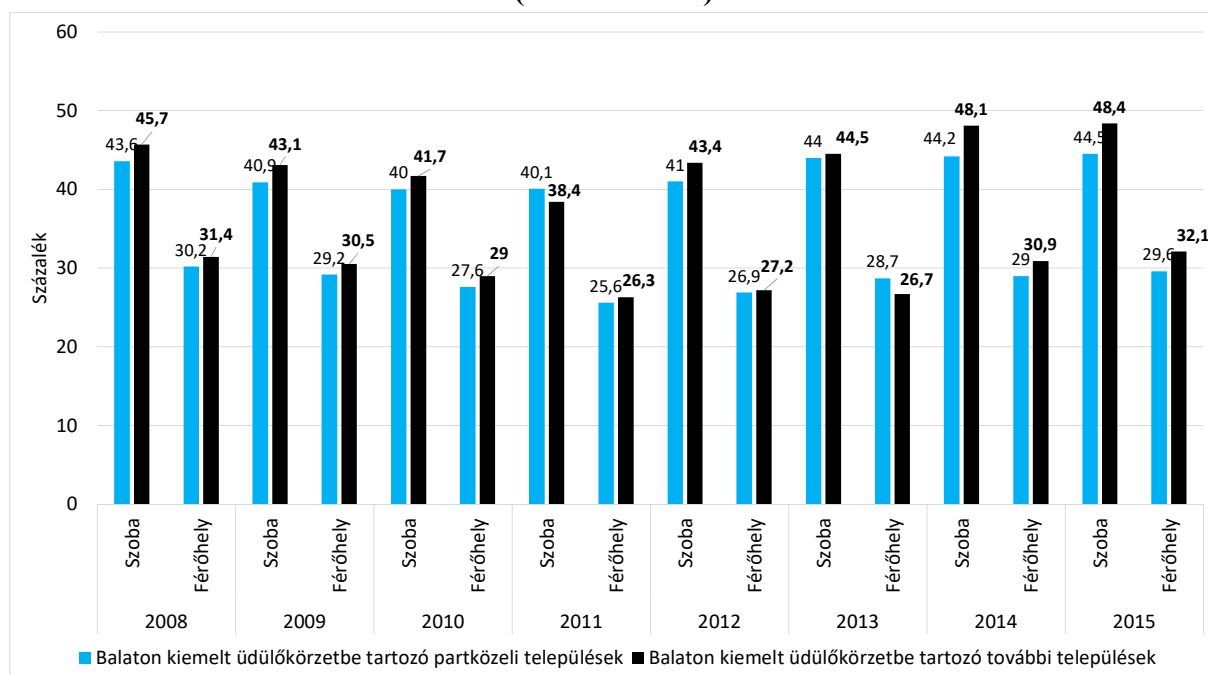
A Balaton üdülőterületén az országosnál jellemzőbb mértékű az üdülőházak és a kempingek jelenléte is, országos összehasonlításban a panziókon kívül csak a közösségi szálláshelyek gyakoriságaránya magasabb a balatoni értéknél.

A szállodák többségét országosan és a Balaton térségében is a háromcsillagosnál alacsonyabb minősítésű szolgáltatóhelyek alkotják. A Balaton térségében regisztrált 190 szálloda közül 28 három, 26 négy, és egy szálloda ötcsillagos, ezek együttes gyakorisága 28,9 % a szállodákon belül, vagyis az összes további, egy-, és kétszillagos, illetve minősítéskategória nélküli szálloda aránya meghaladja az összes kereskedelmi szálloda 70 %-át. Országosan ez az érték alacsonyabb, mivel a három-, a négy és az ötcsillagos szállodák együttes aránya a szállodákon belül 36,5 %, azaz a háromnál alacsonyabb minősítésű, vagy kategória nélküli szállodák együttes aránya 63,5 %-os arányon alakult 2015-ben.

A férőhelykapacitások alakulása 2014 összehasonlítása szerint 2015-ben országos és Balaton üdülőkörzeti szinten is bővült. A bővülés országos értéke +0,8 %, a Balatonnál +0,7 %. Országosan a kempingférőhelyek kapacitása gyengült 2015-ben az előző évihez képest, minden más tekintetben bővülés tapasztalható. A Balaton térségében a szállodák, valamint az üdülőházak és a közösségi szálláshelyek férőhelykapacitásai is szűkültek az előző, 2014 évihez képest, viszont a szállodák kategóriáján belül a négycsillagos szolgáltatást nyújtó szállodák férőhelykapacitása +5,8 %-al magasabb volt 2015-ben, mint az azt megelőző évben. Országosan ebben az esetben a bővülés mértéke +8,1 %, Balaton térségi szintet meghaladó.

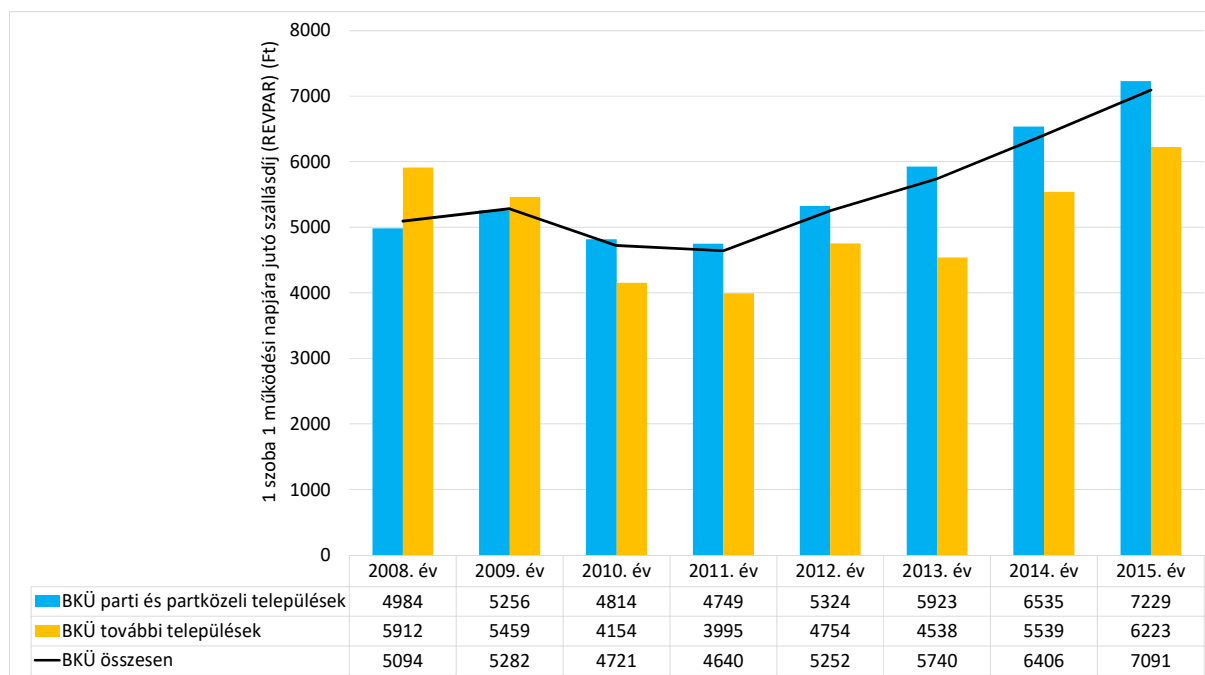
A kereskedelmi szálláshelyek kapacitás-kihasználtságát jellemző mutatók lassú ütemű, de fokozatos növekedést mutatnak 2011 óta. Jellemző, hogy a vizsgált adatsorozatok túlnyomó többségében a háttértelepülések szálláshelyei mutatnak nagyobb kihasználtsági arányokat, vélhetően a kevesebb, de koncentráltabban elhelyezkedő, egy-egy egész évben elérhető attrakcióhoz jobban kapcsolódó szálláshelykínálat következtében. A háttértelepülések férőhely-kihasználtsága 2008 óta először haladta meg az évi 30%-os szintet 2014-ben, sőt, ugyanezen településeken a szobakihasználtság már meghaladja a 2008-as szintet is, 2014-ben és 2015-ben is 48%-ra feletti értéket mutat. Ugyanakkor a parti települések kapacitás-kihasználtsága 2013-2015 között csekélyebb mértékben, évenként két-három tizedet emelkedett mind a szobák, mind pedig a férőhelyek tekintetében.

21. sz. ábra **A kereskedelmi szálláshelyek kapacitás kihasználtsága**
(2008-2015 %)

A kereskedelmi szálláshelyeken mért egyedi jövedelmezőségi mutató, a REVPAR (Revenue Per Available Room), azaz az egy szoba egy működési napjára jutó szállásdíj Ft-ban kifejezett értéke a 2011-es mélypontot követően a BKÜ egészét tekintve növekszik, azonban 2013-ban a háttértelepüléseken megtorpanás, sőt visszalépés volt tapasztalható. Ennek ellenére 2014-ben újra megugrott a háttértelepüléseken mérhető REVPAR értéke, s ebben az évben már meghaladta a 2009-es szintet. 2015-ben ez a növekedés – a háttértelepüléseken és a parti településeken – egyaránt megfigyelhető volt.

22. sz. ábra: **REVPAR - szálláshelyek jövedelmezősége a BKÜ-ben (Ft/nap, 2008-2015)**

Az idegenforgalmi ágazatban tevékenykedő vállalkozások aránya az elmúlt 10 év viszonylatában fokozatosan csökken. E folyamat a 2014-es adatok szerint sem állt meg, hiszen míg 2005-ben a regisztrált vállalkozások 36,6%-ának bejegyzett főtevékenysége idegenforgalmi tevékenység volt, addig 2014-re ez az arány 25,5-re csökkent.

Foglalkoztatás, munkanélküliség

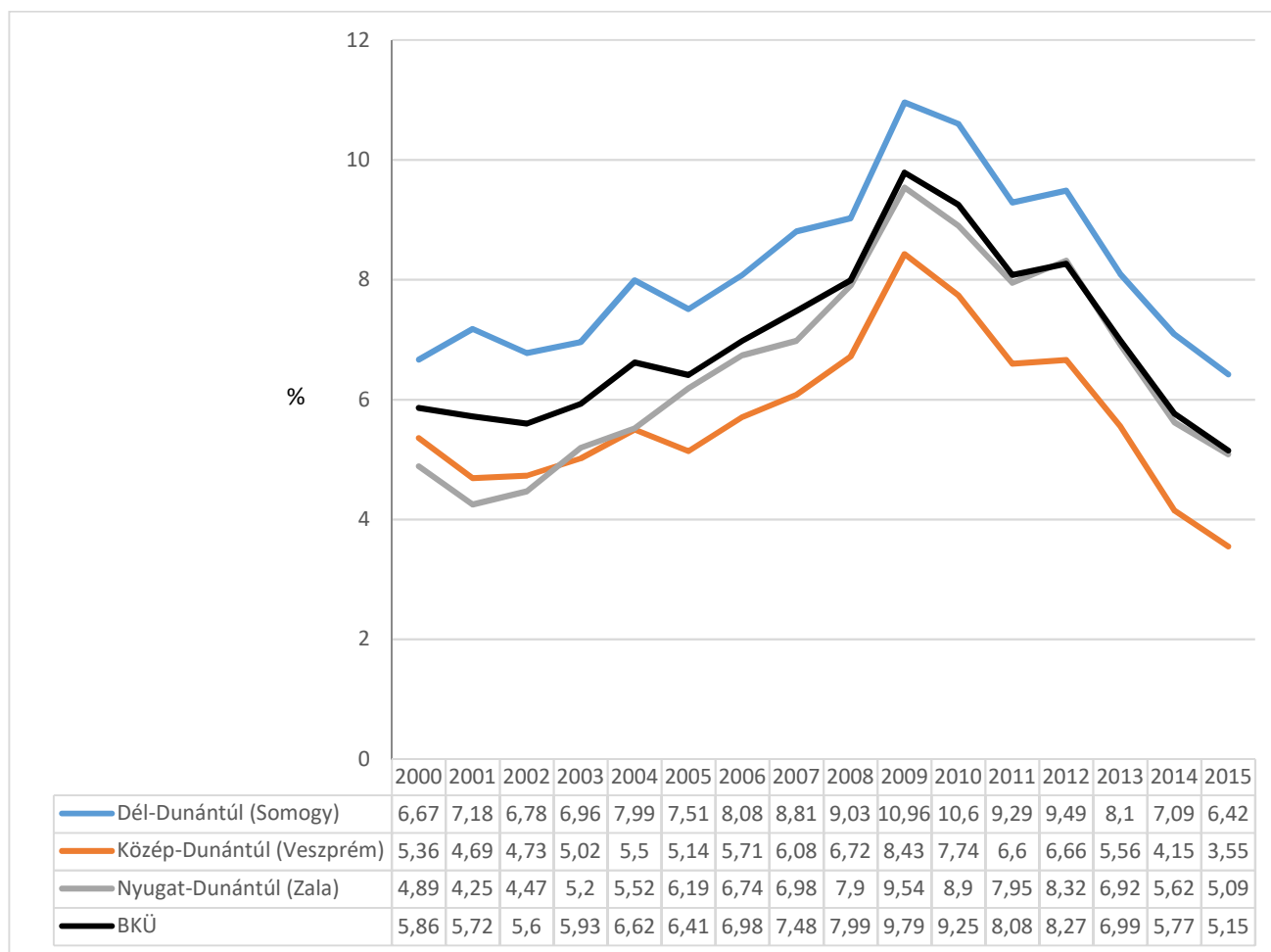
A BKÜ foglalkoztatottsági helyzetképe a munkanélküliség ciklikus ingadozásainak függvényében változó. A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő ciklikus ingadozásait a turizmusgazdaság térségi működése okozza, vagyis az idegenforgalom szempontjából hangsúlyos és kevésbé hangsúlyos szezonok periodikus váltakozásai váltják ki.

A regisztrált munkanélküliek száma az üdülőkörzetben 2009 óta egy 2012-es törést leszámítva fokozatosan csökken, 2014-ben ez az adat 10229 fő, míg 2015-ben 9579. Emellett a regisztrált munkanélküliek aktív népességen belüli arányát tekintve elmondható, hogy a 2014-es értékhez hasonló szinten utoljára 2004-ben állt a munkanélküliek aránya (mind a part mentén, mind pedig a háttértelepüléseken), ez pedig főként a 2012 óta kimutatható meredekebb esésnek köszönhető.

A BKÜ átlagos éves munkanélküliségi rátája a 2000-2009 között kimutatható fokozatos növekedés, majd a 2009-es csúcserőrték óta, a 2012-ben mérhető megtorpanást kivéve erőteljesen csökkenő tendenciát mutat. 2010-2015 között 9,25%-ról 5,15%-ra csökkent a kiemelt

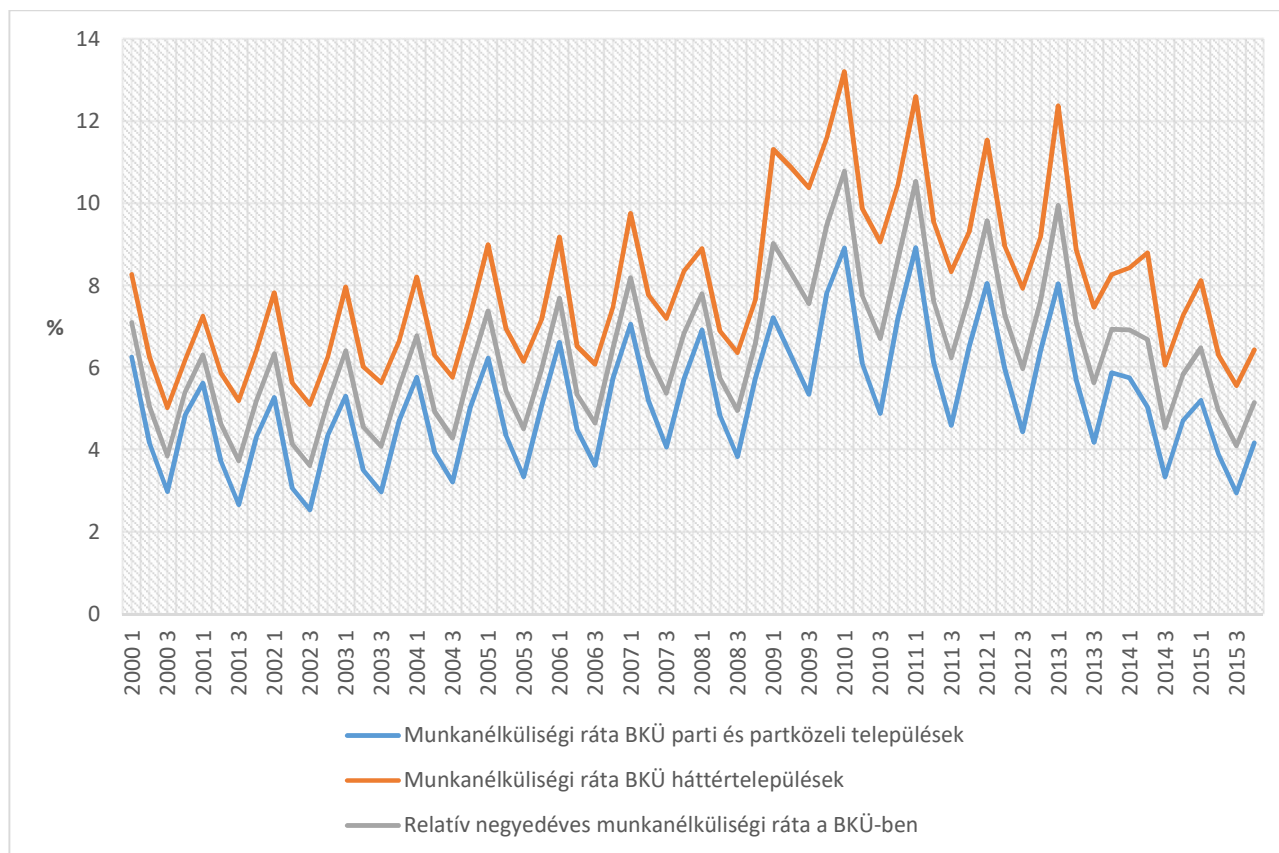
üdülőkörzet éves szinten vizsgált munkanélküliségi mutatója. Ez a csökkenő tendencia megfigyelhető az üdülőkörzet három, megyehatárok mentén lehatárolt alrégiójában. Az elmúlt másfél évtized során mindvégig magasan a somogyi területegységen volt mérhető a legmagasabb munkanélküliség, míg ebből a szempontból a legkedvezőbb adatok 2004 óta az üdülőkörzet Veszprém megyei településeit jellemzik.

23. sz. ábra **Éves átlagos munkanélküliségi ráta (%) a BKÜ-ben és a BKÜ alrégióiban (2000-2015)**

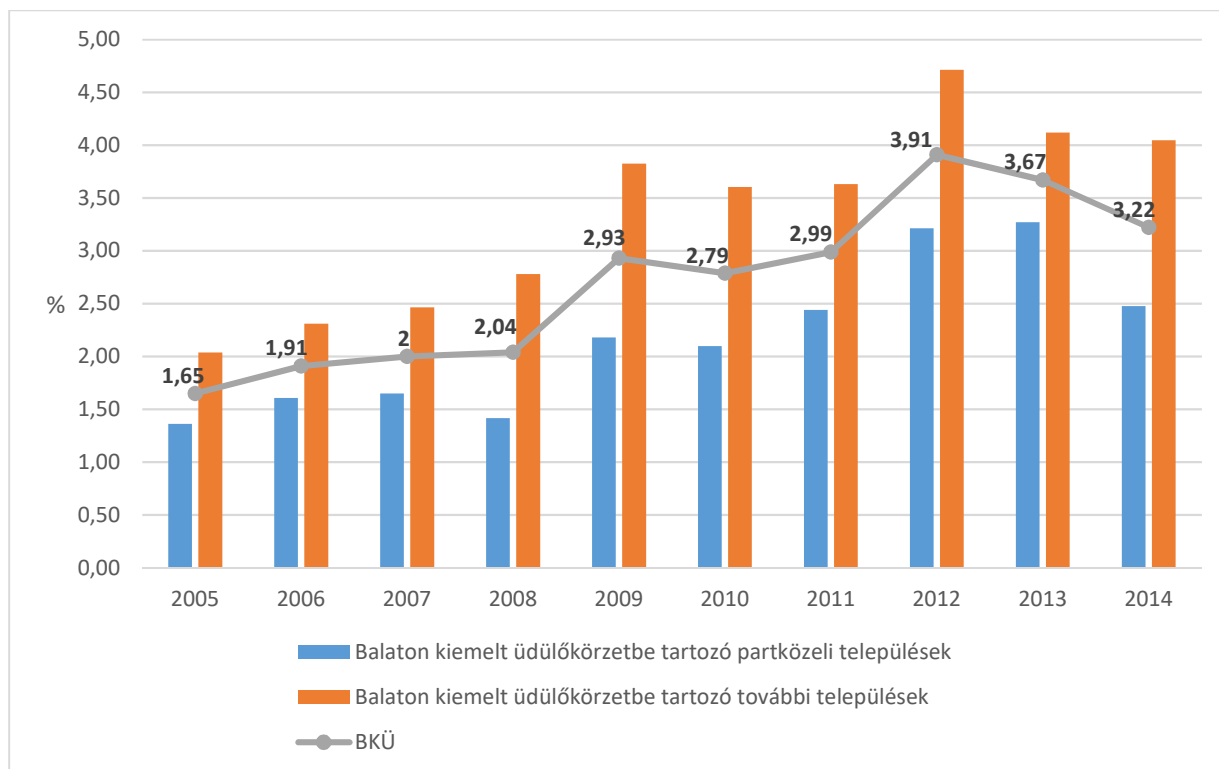
Ugyanakkor a régió turizmusgazdasági kitettségéből fakadó szezonális forgalmi, és gazdasági teljesítménybeli hatások nagymértékben befolyásolják a foglalkoztatási mutatók változását, a munkanélküliségi ráta éven belüli ciklikus ingadozását okozva. A BKÜ településein tartós időtávban kimutatható ez a periodikus váltakozás, mind a parti-partközeli mind pedig háttértelepüléseket tekintve. Míg 2015 első negyedévében, tehát a téli időszakban a parti-partközeli településeken 5,21%-os munkanélküliségi ráta volt regisztrálható, addig ez az év harmadik negyedévére, vagyis a turisztikai főszezon idejére 2,96%-ra módosult. Ugyanezek az értékek a háttértelepüléseken 8,13 illetve 5,57%.

24. sz. ábra **A munkanélküliségi ráta (%) negyedéves változása a BKÜ területén (2000 - 2015)**

A pályakezdő munkanélküliségi ráta évtizedes viszonylat alapján 2002 és 2006 között növekvő, 2007-2008-ban csökkenő, 2009-ben magas, 2010-ben viszont az elmúlt öt év legalacsonyabb értékét mutatja, 2011-ben viszont ismét növekedésnek indult. 2012-ben érte el csúcserősségét, amikor különösen a háttértelepüléseken mérhettünk meglehetősen magas, 4,71%-os adatot, mely egy éven belüli közel 30%-os bővülés eredménye volt. Ezen időszak foglalkoztatás-bővülési visszaesése ugyanakkor nem csak pályakezdők körében mutatható ki, hanem a teljes munkaerő kínálat horizontján összességében is. 2013-2014-ben azonban a térség egészét tekintve összességében csökkent a pályakezdő munkanélküliek aránya, még azzal együtt is, hogy 2013-ban a partmenti településeken még növekvő adat figyelhető meg.

25. sz. ábra **A pályakezdő munkanélküliségi ráta alakulása a BKÜ településein (2005-2014)**

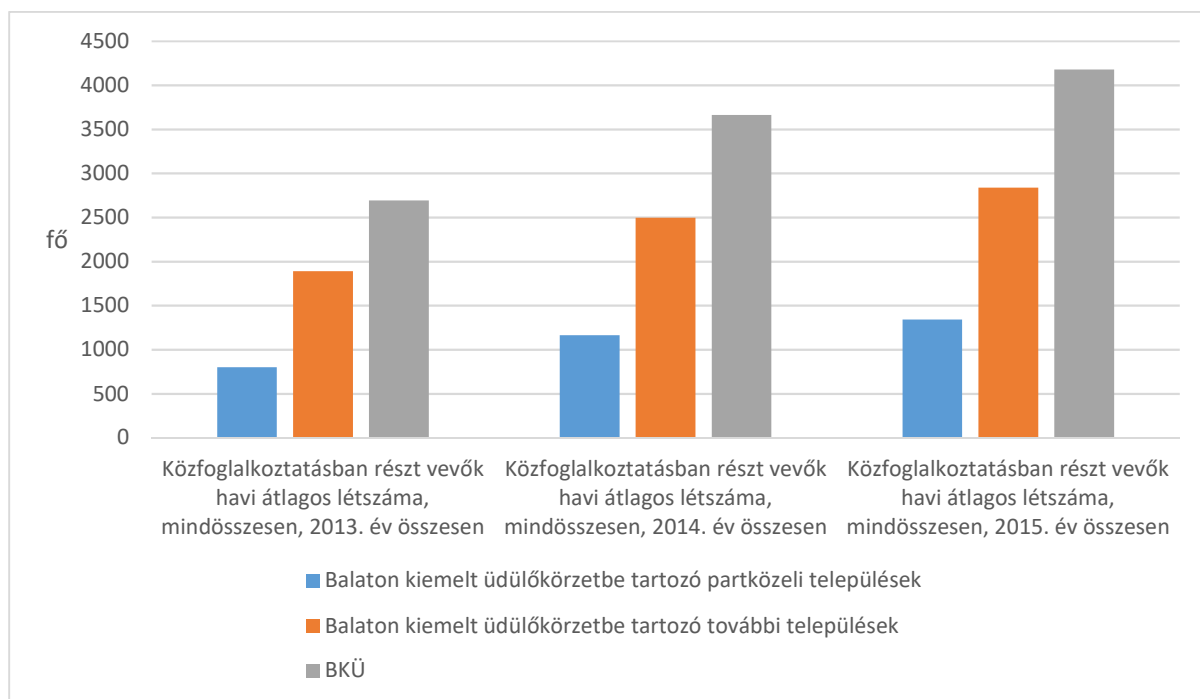
Teljes foglalkoztatottsági helyzetkép a népszámlálások kapcsán mérhető. 1990-ben az aktív keresők, foglalkoztatottak éves száma 45,5 %-a volt a BKÜ térségének össznépszségéhez képest, ez a nagyságrend a 2001-es népszámlálás időpontjára 37 %-ra csökkent. A 2011-es népszámlálás során újabb nagymértékű változás mutatható ki. A teljes foglalkoztatottsági ráta 62,1 %-ra nőtt a BKÜ-ben.

2010-ben megkezdődött a munkanélküliségi rendszer átalakítása, aminek keretében a segélyezési rendszer helyébe a munkába állítás preferálása került előtérbe, ennek megfelelően csökkent a munkanélküli ellátás időtartama és összege, viszont radikálisan növekedett a közfoglalkoztatási programba bevont személyek száma. Ez végeredményben a munkanélküliségi ráta jelentős mérséklődését eredményezte, ugyanakkor nem kezeli megnyugtató módon a térség foglalkoztatási helyzetét.

Még korábban erre nem volt mód, jelen területi monitoring elemzésben már lehetőség nyílik a térségi közfoglalkoztatási adatok elemzésére. Ennek következtében ahhoz is adottak a feltételek, hogy a közmunka-program esetleges statisztikailag torzító hatásait kiküszöböljük, azok ismeretében vonjunk le a kiemelt üdülőkörzet foglalkoztatási helyzetképre vonatkozó következtetéseket. Szintén a régió elsődleges területi dichotómiájára jellemző, és azt erősíti, hogy a munkanélküliségtől, munkalehetőségektől és a képzett munkaerő hiányától fokozottabban sújtott háttértelepüléseken sokkal inkább jellemző ez a foglalkoztatási forma, mint a part menti településeken. 2013-2015 között a közfoglalkoztatottak számának bővülése

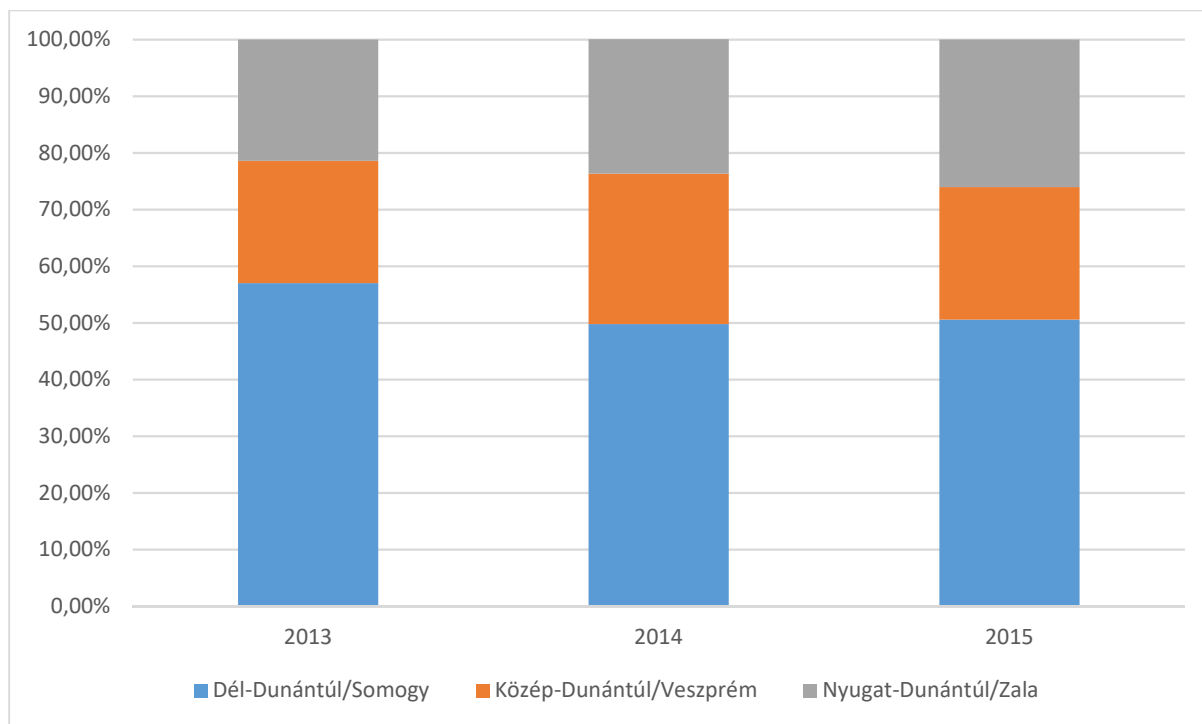
figyelhető meg a teljes üdülőkörzetben, emellett pedig a településtípusokat tekintve átlagosan több mint kétszer annyi munkavállaló dolgozott a közfoglalkoztatásban a háttértelepüléseken mint a parti- partközeli településeken.

26. sz. ábra **A közfoglalkoztatottak számának éves átlaga a BKÜ területén 2013-2015**

A parti és háttértelepülések közötti területi különbségeknél még árnyaltabb képet rajzol ki, ha a közfoglalkoztatottak arányát a kiemelt üdülőkörzet alrégiós metszetében is megvizsgáljuk. 2013-2015 között a közfoglalkoztatottak nagyjából jellemzően fele az üdülőkörzet somogyi településeiről kerültek ki. Az évek előrehaladtával és a közfoglalkoztatottak számának növekedésével Veszprém és Zala közfoglalkoztatottjainak száma és aránya is megnövekedett, olyannyira, hogy utóbbi esetében a mutató két év alatt 1,94-szeresére növekedett, tehát közel megduplázódott.

27. sz. ábra **A közfoglalkoztatásban résztvevők évi átlagos aránya a BKÜ alrégióiban (BKÜ = 100%) 2013-2015**

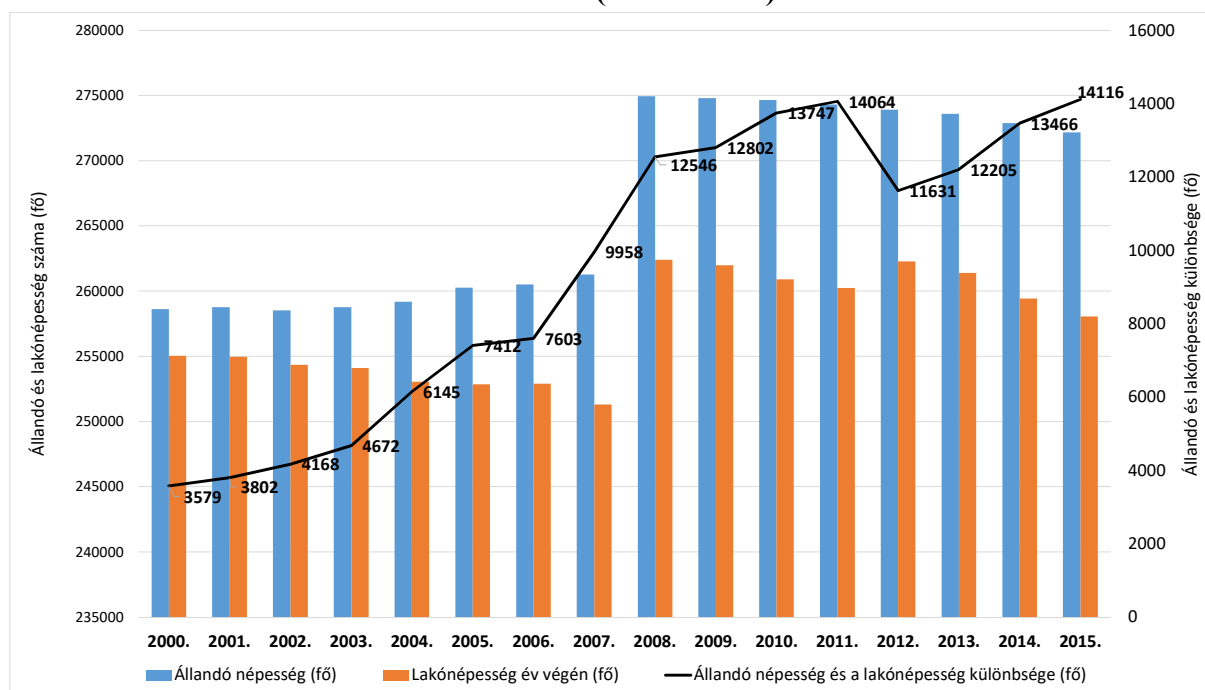

Társadalom

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet állandó népessége a KSH legfrissebb, elérhető 2014-es adatai alapján 272 168 fő. Fontos, a régió egészének társadalmi-gazdasági életét és kilátásait számottevően befolyásoló folyamatként értelmezhető, hogy az üdülőkörzet 2008-as bővítését követően mintegy 2000 fővel csökkent a 180 település állandó népessége.

Az üdülőkörzet egymásra rétegződő, összetett gazdasági, társadalmi, környezeti sajátosságaiból adódó egyik természetes népességszerkezeti következmény az állandó és a lakónépesség számbeli különbségének alakulása. Tartós időtrendben mutatkozó empirikus tény, hogy az üdülőkörzet területén állandó lakcímmel rendelkező, állandóan itt élő népesség száma rendre meghaladja az adott évek végén kimutatható lakónépesség számát. Az ideiglenesen az üdülőkörzetben élő népesség az év közepén, a nyári hónapokban, vagyis az idegenforgalmi főszezon időszakában haladhatja meg az állandó népesség számát. Összességében a BKÜ mindhárom mikrotérségében rendre magasabb az állandó népesség száma az év végi lakónépességnél.

28. ábra: Az állandó népesség és a lakónépesség különbsége a BKÜ területén (2000 – 2015)

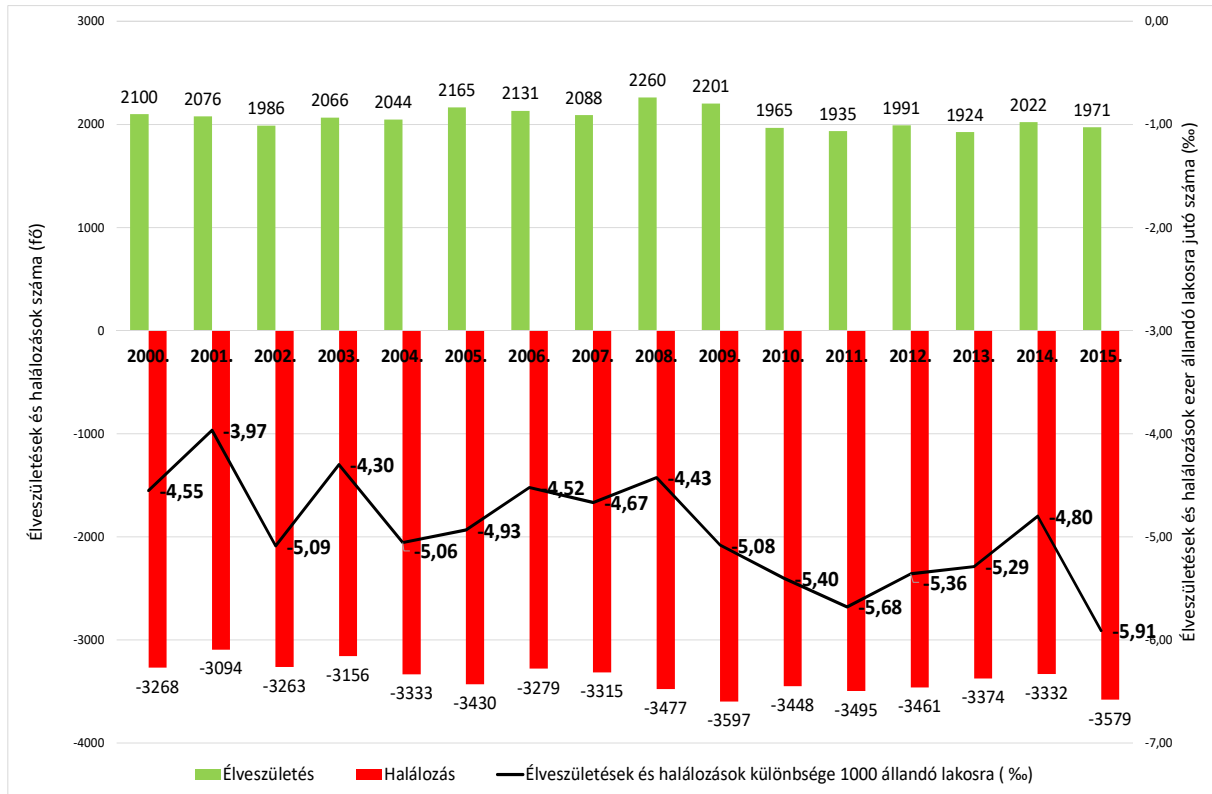

A térség népsűrűségének állandó népesség dimenziójában kalkulált értéke 70,04 fő/km², mely hosszú időtávban (2000-2015) kismértékű csökkenést mutat, azonban ez az üdülőkörzet 2008-as területi bővítéséből is következik, hiszen ekkor jellemzően alacsony népességszámú települések csatlakoztak a régióhoz. Ugyanígy, hosszú időtávban jellemző a zalai területek BKÜ-n belüli átlagnál jóval magasabb népsűrűségi értéke. A lakó- valamint az állandó népességszám különbségében kimutatható strukturális jellemzők nyilvánvalóan hatással vannak a térségi népsűrűségi adatokra is. Amennyiben a lakónépességre vetítjük a népsűrűséget, minden területi metszetben alacsonyabb értékeket kapunk.

A BKÜ-ben a születések és a halálozások egyenlege évtizedek óta negatív, azaz többen halnak meg a térségben élők közül, mint ahányan születnek, és ahogyan országosan sem, úgy ez alól egyik BKÜ mikrotérség területe és népessége sem jelent kivételt.

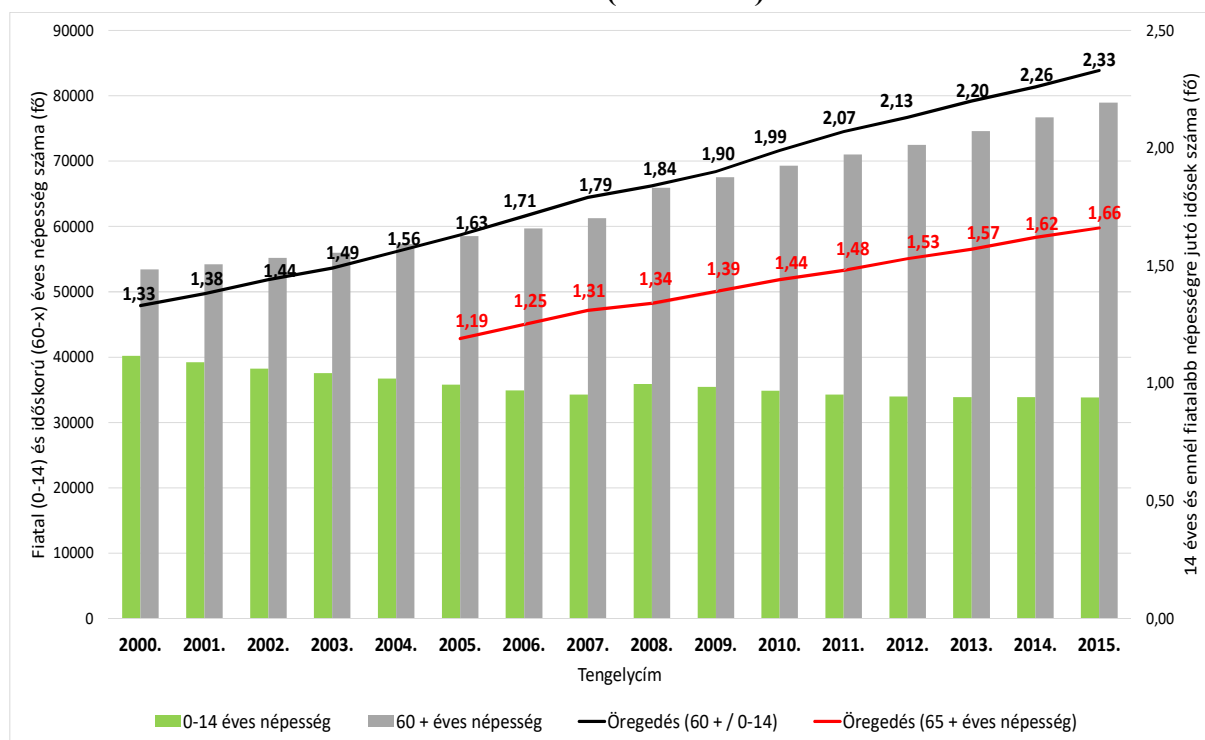
Az üdülőkörzet átlagához képest azonban számottevő különbségek mutatkoznak. Tartós időtrend vizsgálatok szerint az üdülőkörzet Veszprém megyei mikrotérségében a legkedvezőbb a természetes népességváltozás értéke, és csak egy-egy évben múlja az felül a Zala megyei érték, ugyanakkor fontos aláhúzni, hogy ezek a kedvezőbb értékek is csak relatív kedvezőséget jelentenek, hiszen mindössze csak kisebb az élve születések és a halálozások egyenlegéből adódó népességvesztés, nem pedig születésből és halálozásból eredő népességnyerés az egyenleg mérlege.

29. sz. ábra **A születések és halálozások különbségéből eredő természetes népszékváltozás alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2015)**

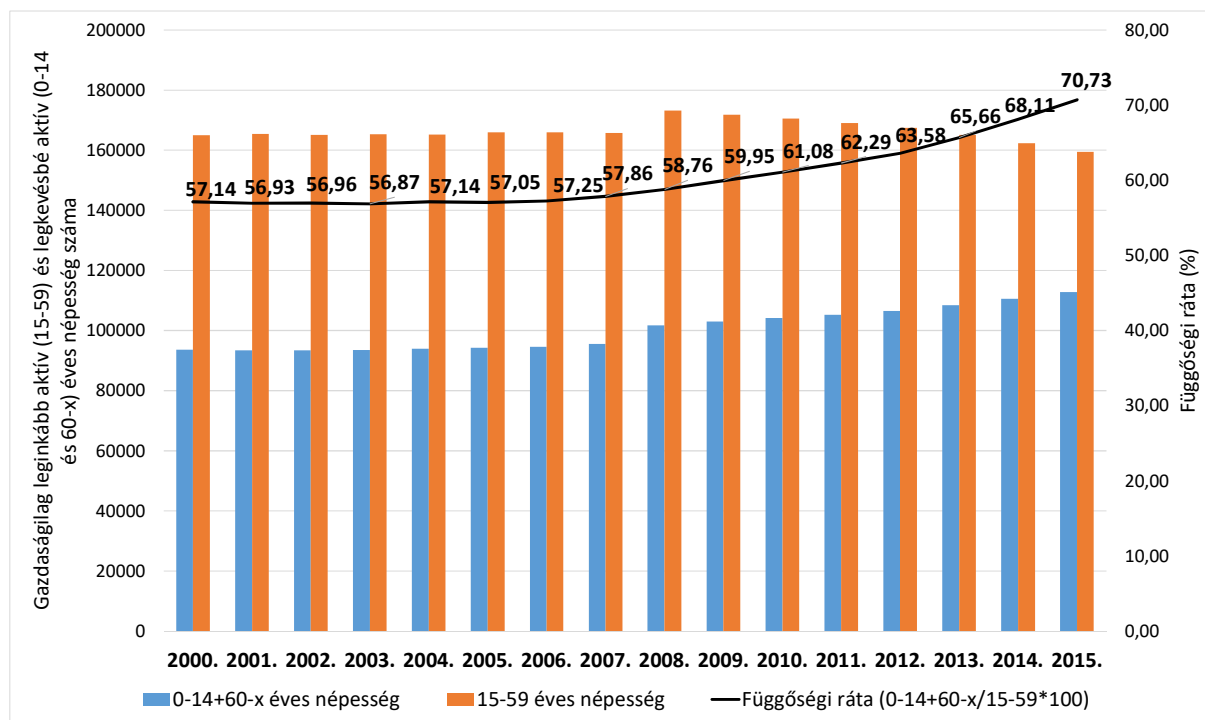
Párhuzamban a népesség negatív születési és halálozási egyenlegével a lakosság nagymértékű öregedése figyelhető meg. Az üdülőkörzet hatályos jogszabályi rendelkezésével létrehozott (akkor még 164 településes) területén üdülőkörzeti szinten 1,33-as értéket jelzett az öregedési index, ez azt jelenti, hogy minden 100 15 évesnél fiatalabb emberre 133 59 évesnél idősebb személy jutott. Ez 2015-re elérte a 2,33-as értéket, amely ebben az értelmezésben azt jelenti, hogy 100 15 évesnél fiatalabb lakosra 233 59 év feletti állampolgár jut, a 65 év felettiek esetében ez a szám 162.

30. sz. ábra **Öregedési index alakulása Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2015)**

Az öregedéssel párhuzamos természetes demográfiai jelenség a függőségi ráta értékeinek alakulása. Nyilvánvaló, hogy minél több a gazdaságilag leginkább inaktív korú (0-14 és 60 + éves), annál magasabb az életkoruk alapján gazdaságilag leginkább aktív korúaktól való függőségi viszony aránya. E függőségi viszony 2006 óta tartósan növekszik, s trendjében nem érzékelhető és egyelőre nem is várható törés. Ugyanakkor e mutató tekintetében többről van szó mint egyszerű öregedési dimenzióról, hiszen mivel előregedési hatások érvényesülnek a térségben, egyre kevesebb az aktív életkorba belépő fiatalok, és egyre több azoknak a száma, akik életkorukból adódóan kilépnek az eltartó képes munkaerőpiacról.

31. sz. ábra **Függőségi ráta alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2015)**

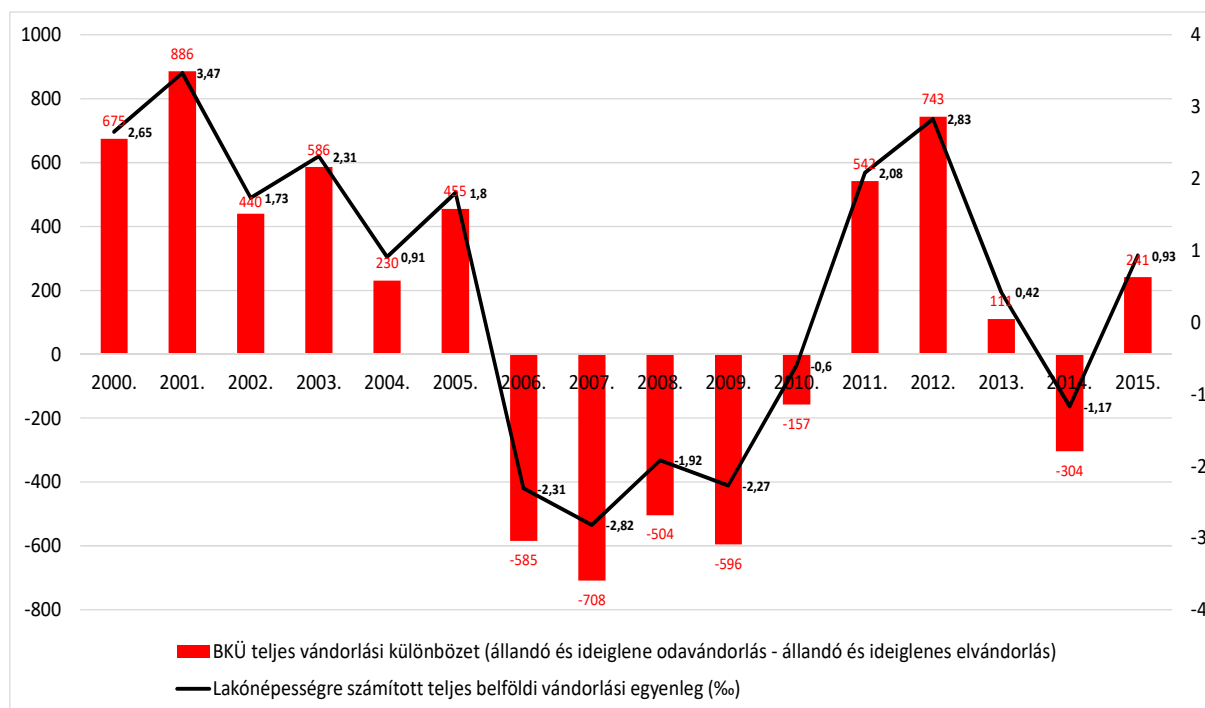

Az üdülőkörzet népessége országos átlagnál magasabb öregedettségenek tényét támasztja alá a legalább 8 általánost végzettek aránya a tizenötödik életévüket betöltött népességhez képest. Ez az érték Magyarországon a 2011-es népszámlálás alkalmával 95,1 % volt, az üdülőkörzetben belül 92,8 %. Az országos értékhez képest mért alacsonyabb arány közvetett módon szintén a legidősebb generációk országos átlagnál jelentősebb halmozódását támasztja alá, hiszen az idősebb generációk körében magas a 4-6 osztályos, vagy annál alacsonyabb általános iskolai végzettség.²

Az üdülőkörzet területét jellemző további fontos demográfiai tény, hogy a népességfogyatkozásból várható mértékében az üdülőkörzet népessége hosszú időtrendszen mégsem csökken. Az állandó népesség számának a várható népességsökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a nemzetközi és az országhatáron belüli vándorlás összhatásában pozitív egyenlegével magyarázható. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a 2006-2010 között érzékelhető nagyobb mértékű elvándorlási hullám után 2014-ben ismét negatívba fordult mind a lakó- mind pedig az állandó népességre vetített teljes vándorlási egyenleg értéke. A legfrissebb mérhető, 2015-ös adatok szerint azonban a lakónépességet tekintve ismét pozitív volt a térség vándorlási egyenlege.

² A 8 osztályos általános iskolai oktatást csak a második világháború után, 1945 szeptemberétől vezették be Magyarországon. <http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/1369.html>

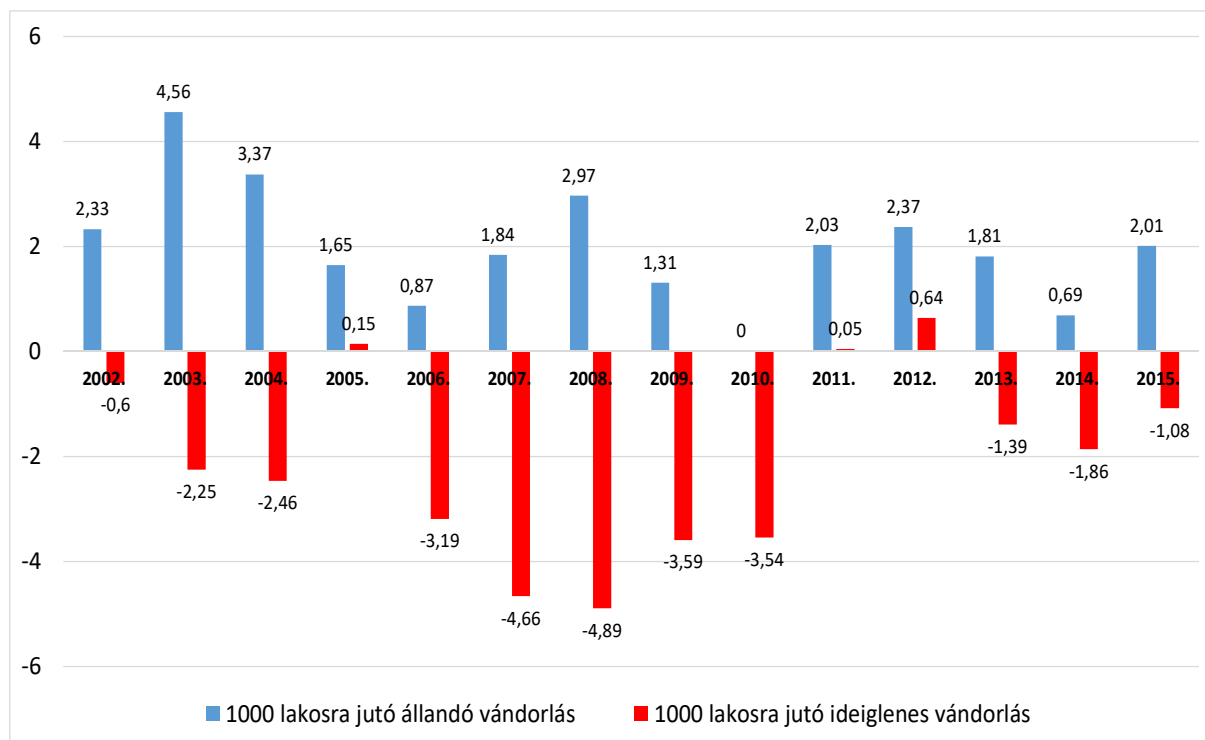
32. sz. ábra **Lakónépességre számított, ezer főben kifejezett vándorlási egyenleg változásai (2000-2015)**

A hosszú időtávban külső és belső vándorlás során keletkező térségi népességnyeresség azonban életkori összetétel szerint inkább az idősebbek felé mutat, vagyis öregedést fokozó hatást fejt ki, ami a fiatalabbak állandó foglalkoztatási igényével kiegészülve (amely igényt a foglalkoztatás-munkanélküliség térségen belüli ciklikus ingadozásai a közfoglalkoztatási program csillapító hatásai ellenére még mindig hangsúlyoznak) azok elvándorlási hajlandóságával társul.

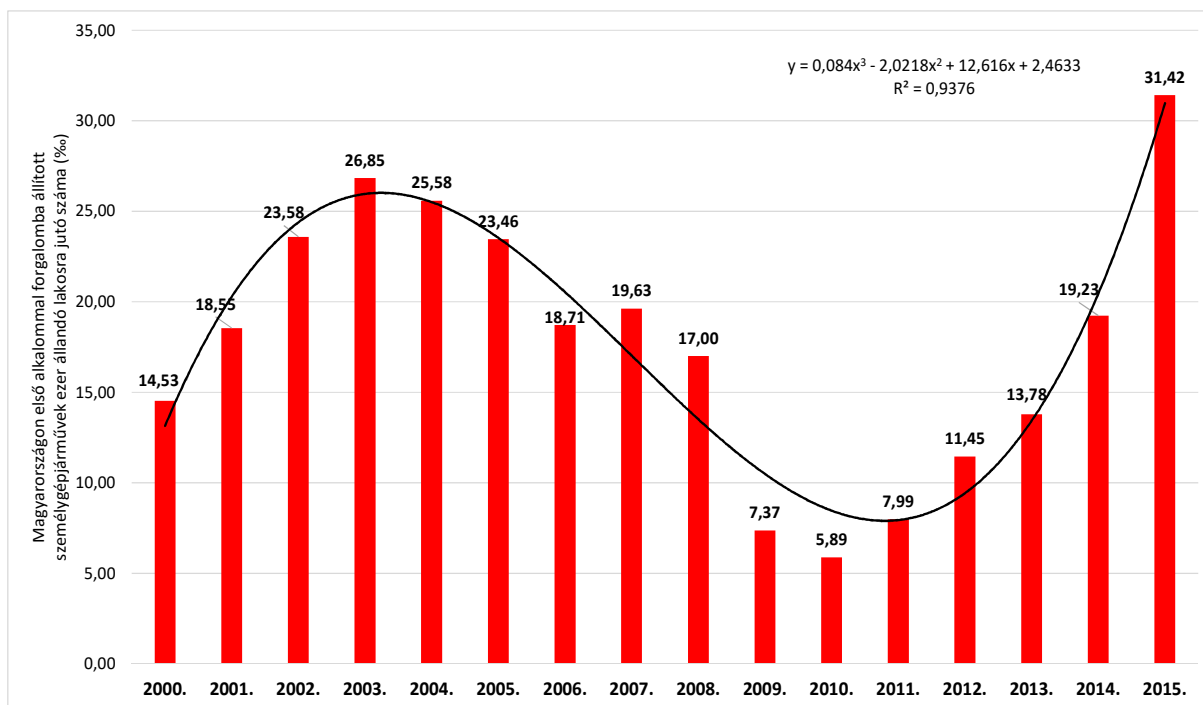
Az állandó és ideiglenes vándorlás különbözősége vizsgálata során jól látszik, hogy az összesített vándorlási egyenleget pozitív irányba alapvetően a térségbe történő állandó vándorlás mozditja el, hiszen az ideiglenes vándorlási egyenleg jellemzően, a vizsgált évek jelentős többségében negatív. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy 2011-2012-ben ez a mérleg is pozitív, valamint a 2013-2014-es ideiglenes elvándorlás bár negatív értékeket mutat, mégsem közelíti meg a 2006-2010 között mérhető értékeket.

33. sz. ábra **Az ezer lakosra jutó állandó és ideiglenes vándorlás különbözősége a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2002-2015)**

A lakosság egzisztenciális helyzetében bekövetkezett kedvezőtlen folyamatok egy része a 2010 előtti állapotokhoz köthető. Ezt támasztja alá az adott évben forgalomba hozott új személygépkocsik ezer állandó lakosra jutó számának változása. Ez az érték 2000 és 2004 között növekedett, majd 2005-től csökkent, amely csökkenést a világgazdasági válság okozta hatások tovább fokoztak. Míg 2003-ban ezer lakosra 27, 2010-ben már csak alig 6 forgalomba helyezett új személygépkocsit figyelhetünk meg. 2010 és 2014 között az index jelentős növekedése figyelhető meg, 2014 év egészére számolva több mint 19 üzembe állított új személygépkocsi jut minden ezer lakosra. Ez utóbbi érték a 2000 évi szintnek felel meg. 2015-re egy újabb, ugrásszerű növekedés figyelhető meg a mutató vizsgálata során, hiszen az előző évihez képest 2015-re 60 százalékpontnyit növekedett. A 31,42-es érték az elmúlt 15 év legmagasabbika.

34. sz. ábra **Első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik 1000 lakosra vetített aránya a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2000-2015)**

Közbiztonság

A Balatoni Közbiztonsági Koordinációs Bizottság illetékességi területén mérhető 2015-ös bűnügyi statisztikák a következőképpen alakulnak. 2014. évhez viszonyított statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a nyomozáselrendelések száma 3826-ról 3365-re (12 %-kal) csökkent. A bűncselekmények típusa szerint vizsgálva az adatokat elmondható, hogy az emberölések száma a tavalyi évhez viszonyítva nem változott, míg a gépkocsi lopások száma 20-ról 21-re (5 %-kal), a gépkocsi feltörések száma viszont jelentősebb mértékben, 118-ról 156-ra (32 %-kal) emelkedett.

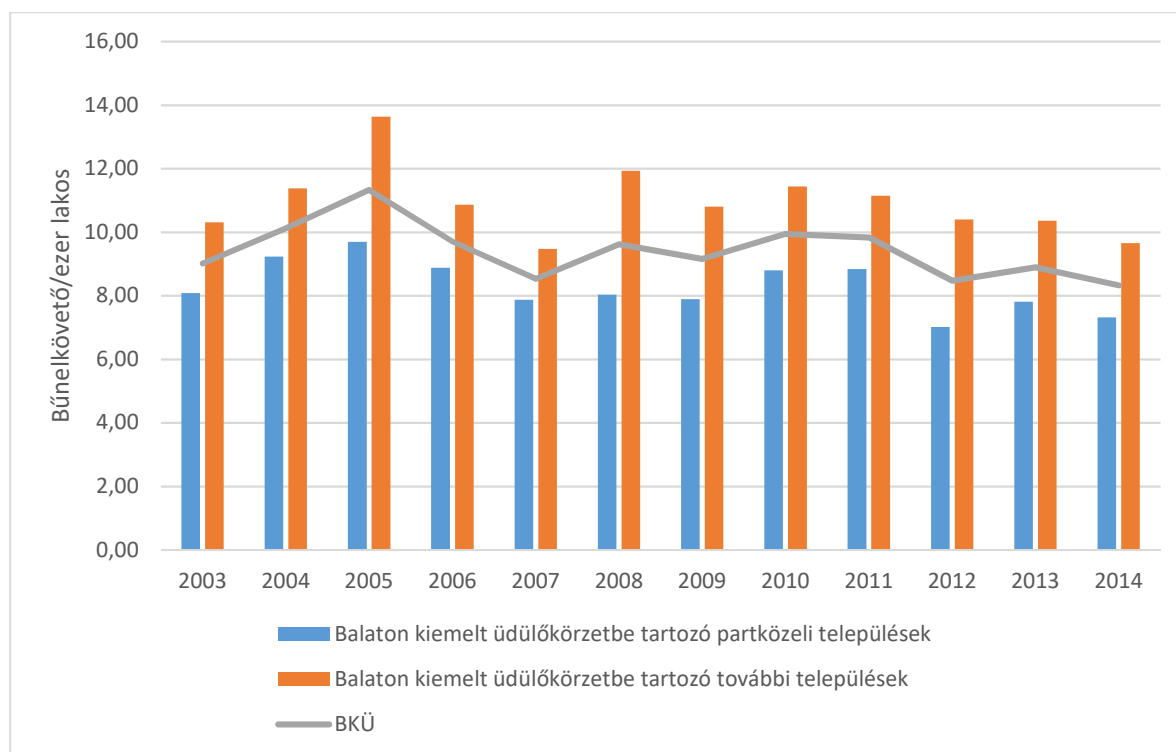
A külföldi gyanúsítottak száma 57-ről 54-re (5 %-kal) csökkent, a külföldiek sérelmére elkövetett bűncselekmények száma 299-ről 232-re (22 %-kal) csökkent. Az elfogások száma számottevően, 414-ről 724-re (75 %-kal) emelkedett, 1378-ról 977-re (29 %-kal) csökkent az előállítások száma, 330-ról 393-ra (19 %-kal) növekedett a biztonsági intézkedések száma.

A közlekedési balesetek száma 946-ról 1043-ra (10 %-kal) növekedett, azonban 10-ről 9-re (10 %-kal) csökkent a halálos, és 93-ról 90-re (3 %-kal) a súlyos személyi sérüléssel járó közúti közlekedési balesetek száma.

Összességében megállapítható, hogy a 2015. évi turisztikai szezonban az érintett rendőri szervek reagáló-képessége megfelelő volt, az állampolgári áldozattá válás kockázata nem növekedett, a közterületi szolgálatellátás koordináltan és elvárt színvonalon került teljesítésre³.

A 2015. évi bűnözési statisztikai adatok 2016. novemberében sem állnak rendelkezésre a nyilvánosan elérhető központi adatbázisokban. Ugyanakkor a BFT által elfogadott indikátor kataszterbe bekerült a „Bűnelkövetők ezer lakosra vetített száma az elkövető lakóhelye szerint” mutató. A monitoring jelentés lehető legteljesebb adat- és információtartalma, valamint a monitoring kötelezettség teljesítése érdekében a jelentés alapvető módszertani jellemzőjétől eltérően ebben az esetben csak a 2014-es adatok vizsgálatára volt módunk.

35. sz. ábra **Bűnelkövetők ezer lakosra vetített száma az elkövető lakóhelye szerint (2003-2014)**

Az ábrán is jól látható, hogy a BKÜ háttértelepülésein hagyományosan magasabb arányban laknak potenciális bűnelkövetők. Emellett összességében a bűnelkövetők számának kismértékű csökkenése figyelhető meg az elmúlt évtizedben. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a bűnelkövetők lakóhelye nyilvánvalóan nem azonos a bűnelkövetés helyével.

Az üdülőkörzet civil aktivitása továbbra is töretlen. Az ezer lakosra jutó nonprofit szervezetek száma (2015: 8,72) az elmúlt egy évtizedben rendre meghaladja az országos értéket (2015: 6,5),

³ Beszámoló a Balaton Fejlesztési Tanács Közbiztonsági Testülete 2015. évi tevékenységéről, valamint tájékoztató a Balaton Régió köz- és vízbiztonságának alakulásáról c. dokumentum adatai alapján

de még az üdülőkörzet átlagát is jelentősen meghaladja a közvetlen Balaton parti települések ezer lakosra jutó NGO- indexe (2015: 9,7). A természet- és környezetvédelemmel foglalkozó civil szervezetek száma a régióban 61⁴.

Számottevő a speciálisan a BKÜ-be települt, vagy telepített intézmények száma is. A társadalomtudományi kutatócsoport megalakuláskor végzett első felmérések során 2000-ben hivatalos kezdeményezésre 13, alulról jövő civil kezdeményezés alapján további 4 ilyen szervezetet azonosítottunk. 2015-ben a BKÜ-ben

- hivatalos kezdeményezés alapján 12 szervezet
- alulról jövő civil kezdeményezés alapján 6 szervezet működött.

A BKÜ-be telepített országos intézmények tekintetében fontos megjegyezni, hogy 2016-ban változás történt a Magyar Turizmus Zrt. Balatoni Regionális Marketing Irodájának működésében, mivel a szervezet megszűnésével azt a Magyar Turisztikai Ügynökség vette át.

Indikátorként alkalmaztuk a Balaton Fejlesztési Tanácsban szavazati joggal rendelkező, az üdülőkörzethez területi értelemben térséginek tekinthető szereplők arányát a BFT-ben szavazati joggal rendelkezők összlétszámához képest.⁵ Több mint egy évtizedes viszonylat alapján a BFT taglétszáma, összetétele többször is megváltozott, adott esetben egyazon éven belül többször is. A BFT megalakulásától kezdve 2004-ig a kistérségi, megyei delegáltak abszolút többséget alkottak a mindenkor kormányzat minisztériumi, regionális és térségi delegáltjaihoz képest. A BFT tagsági összetételének átalakulása ezt követően a kormányzati szereplők abszolút túlsúlyát eredményezte, amely állapot változó összetételben, de egészen a BFT 2012. február 24-i teljes megújulásáig tartott.

A BFT 2012. februári átalakulását követően a szervezet szavazati joggal rendelkező tagságát gyakorlatilag a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetet magába foglaló három megye közgyűlésének elnökei, illetve azok egy-egy delegáltja, valamint a kormány képviseletében a BFT elnöke alkották.

A Balaton Fejlesztési Tanács összetételében 2014. február 28-án újabb változás következett be. A Tanács tagsága bővült a kiemelt térség fejlesztésében érintett ágazati operatív programok szakmai végrehajtásáért felelős miniszterekkel, illetve a miniszterek által delegált szavazati jogú képviselőkkel. Ennek megfelelően a Tanács tagsága az üdülőkörzetet érintő megyei önkormányzatok elnökein, az elnökön, valamint a megyék egy-egy képviselőjén túl a Nemzeti Fejlesztési Miniszter, a Nemzetgazdasági Miniszter, az Emberi Erőforrások Minisztere, és a Vidékfejlesztési Miniszter képviselője, mindösszesen 11 fő vesz részt.

⁴ A www.civil.info.hu adatbázisa szerint.

⁵ A térségi szereplőket nem személyük, hanem a BFT-ben betöltött szerepük alapján definiáltuk, ami azt jelenti, hogy különböző időmetszetek alapján akár ugyanaz a személy is lehet térségen belüli, majd térségen kívüli, vagy fordítva, a tanácsban betöltött pozíciója változásai szerint.

Közlekedés

A közúti közlekedési feltételek fejlődésének, javulásának egyik legfontosabb mérőszáma az elérhetőségi idők csökkenése. E mérőszám jellemzően a központi funkcióval rendelkező települések, valamint közlekedési csomópontok út- illetve idődimenzió szerint optimalizált elérhetőségi időit mutatja. A főváros települési szintű adatokból átlagszámítással aggregált BKÜ-re számított elérhetőségi ideje mind az út- mind pedig az idő szerint optimalizált adatokat tekintve összességében növekedett 2008-2014 között. Az idő szerinti optimalizálás esetén mérhető leggyorsabb út átlagos hossza Budapestig 2008-ban 111 perc, míg 2014-ben 120,7 perc. Ugyanígy a legrövidebb út átlagos hossza Budapestig 2008-ban 152,6 perc, míg 2014-ben 157,1 perc. Az elérhetőségi időket a megyeszékhelyek tekintetében vizsgálva a 2008-2014-es időintervallumban, ugyanez a növekvő tendencia figyelhető meg: az idő szerint optimalizált leggyorsabb utak ideje 47,9 percről 50,1 percre növekedett meg, míg az út szerint optimalizált legrövidebb utak 49,1 percről 51,7 percre növekedtek. Feltételezhető, hogy e növekedés az autósforgalom megnövekedésével, valamint bizonyos közlekedés- és forgalombiztonsági intézkedések megtételével magyarázhatók.

A Közlekedésfejlesztési Koordinációs Központ valamint a MÁV Zrt. adatszolgáltatásai alapján az elmúlt évek vasúti fejlesztéseiről a következők mondhatók el. Az elmúlt időszak legnagyobb volumenű vasúti infrastruktúra fejlesztési beavatkozása a NIF Zrt. által megvalósított 30. sz. vasútvonal rekonstrukciója. Az első ütemben végrehajtott, Lepsény – Szántód-Köröshegy állomások között lezajlott munkálatok összesen mintegy 31,2 km hosszúságú pályaszakaszt érintettek, ugyanakkor a projektnek nem volt része a felvételi épületek (állomásépületek) felújítása. A projekt első üteme a BKÜ következő településeit érintette: Balatonfőkajár, Balatonvilágos, Siófok, Zamárdi, Szántód. A kiemelt jelentőséggel bíró projekt második ütemének megvalósítása Szántód-Köröshegy – Balatonszentgyörgy állomások között zajlik, melynek várható befejezési ideje 2018 nyara.

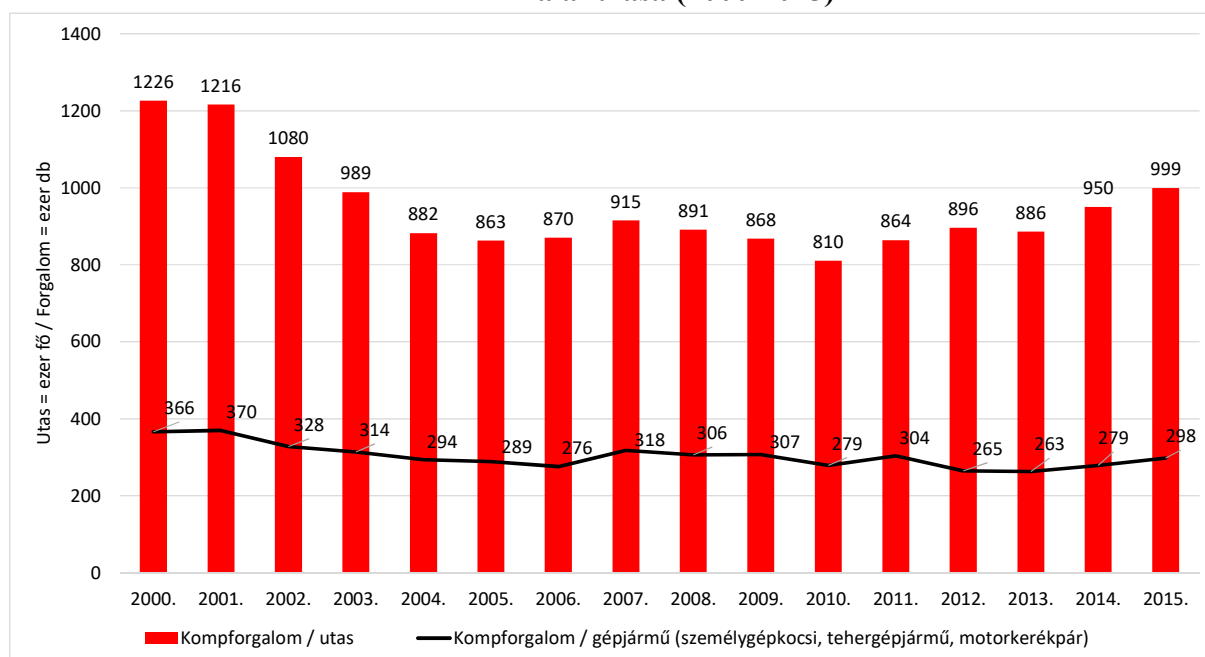
Amellett ugyanakkor, hogy e kiemelt vasútfejlesztési projekt részét nem képezi az állomásépületek felújítása, a MÁV Zrt. egyes állomásokon ezt végrehajtotta illetve jelenleg is végzi. A Balatonszentgyörgy felvételi épület felújításával kapcsolatos munkálatok 2016-ban lezárultak, emellett Balatonmáriafürdőn várhatóan ugyanebben az évben befejeződik a rekonstrukció.

2010-2015 között a 26. és 29. számú vasútvonalakon a Csajág – Balatonszentgyörgy közötti szakaszon – tehát jellemzően az északi oldal vasúti infrastruktúráin – összesen 140 km vágányhosszban végeztek rekonstrukciós vagy korszerűsítési munkálatokat. Egyaránt történtek vágányfelújítási, ágyazatkorszerűsítési, valamint a kiszolgáló és biztonsági infrastruktúra fejlesztését szolgáló beavatkozások. Keszthely valamint Tapolca állomáshelyek felvételi épületeinek felújítása az ütemterv szerint 2017-ben fejeződik be.

A vízi közlekedés egyik kiemelkedő balatoni ágazata a komp közlekedés. A 2000 – 2015 közötti időintervallumra rendelkezésre álló adatokból kitűnik, hogy a forgalmi adatok 2010-es mélypontját követő fokozatosan növekvő tendencia a 2015-ös évben sem állt meg.

Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a 2000-es évek legelejének 1 millió 222 ezer fő feletti adataitól még messze elmarad a mutató 998 ezres értéke, azonban a növekedés hatására a 2003-as szintet már elérte. A 2016-os évben további növekedés várható a kompok utasforgalmában, hiszen a BAHART ez év szeptember 14-én köszöntötte az ez évi egymilliomodik komputast.

36. sz. ábra A balatoni kompjárat utasforgalmi és gépjárműforgalmi adatainak alakulása (2000-2015)

Az alábbi táblázatban látható a különböző szállított járműtípusok forgalma. A 2013-as enyhe visszaesést leszámítva jellemzően növekedés tapasztalható, azonban 2015-ben egyedül a kerékpáros forgalomban regisztrálható visszaesés. Ez főként annak fényében figyelemreméltó adat, hogy az üdülőkörzet egyik fontos turisztikai terméke a kerékpáros turizmus.

1. sz. táblázat

	2012.	2013.	2014.	2015.
Személygépkocsi	240548	240418	255400	273505
Tehergépkocsi, autóbusz	14611	13255	14566	15587
Motorkerékpár	9456	8880	9074	9370
Kerékpár	53216	53658	60947	59720
Nagy állat	17	22	12	0

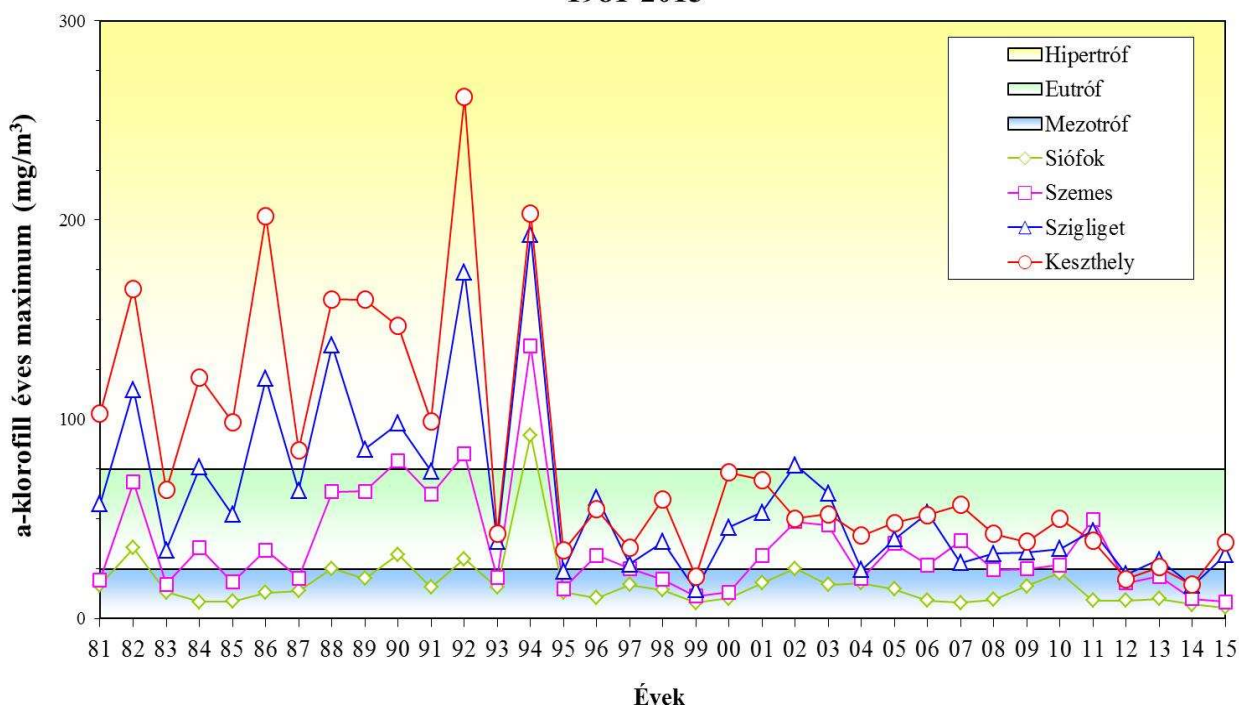
Környezet

A Balaton vízminősége az emberi tevékenység okozta tápanyagterhelés növekedése következtében XX. század közepén kezdett a korábbiakhoz képest romló értékeket mutatni. A vízminőség romlását a túlszaporító növényi tápanyagok, elsősorban a foszfor mennyiségének emelkedése okozta, ami a vízben élő növényi élet mennyiségi növekedését, többek között a tó

elalgásodását vonta maga után. Az algák, ezen belül alapvetően a süveges kékoszat mennyisége nyár végére érte el a maximumát, az egyre növekvő algamennyiség pedig a Balaton különböző medencéiben egyre nagyobb mérvű vízelszíneződéseket okozott. Az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején Siófoknál a víz klorofill-a koncentrációja, amely az algák mennyiségének kimutatására szolgál jó, oligotróf, vagy elfogadható, azaz mezotróf volt, a nyugati medencékben azonban jellemzően már rossz, hipertróf volt a víz minősége az algák mennyisége alapján. Az alga tömegkoncentráció nemcsak látványos negatívum a vízben, hanem enyhébb-súlyosabb humán allergiás reakciókat kiváltani képes biológiai anyag, ami részben fürdőzőskor, részben a víz ivóvízként való hasznosítása révén okozhat kellemetlenségeket.

37. sz. ábra

**A Balaton trofitásának alakulása az a-klorofill maximumok alapján,
1981-2015**

Az intézkedések hatására a Balaton vízminősége az 1990-es évek második felétől jelentősen javult, az elmúlt másfél évtizedben hipertróf határértékek alatti szinteket mérnek a Balaton valamennyi medencéjében. A Balaton elalgásodottságának csökkenésével nem oldódtak meg a tóval kapcsolatos vízügyi problémák, az utóbbi évtizedben a romló vízmérleg és a növekvő hőmérséklet szintén kedvezőtlenül hat a tó vízminőségére, ennek nyomán a víz foszforterhelésének további csökkentése indokolt⁶.

⁶ Adatok és ábra forrása: Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság

A Balaton vízminőségének alakulása 2011-2015 között

A Balaton vízminőségének alakulása hosszú évek óta kedvező, a tó vízminősége jellemzően alkalmas a legkülönbözőbb vízhasználatokra, így a fürdőzésre is. Az ezredforduló előtt még problémákat okozó, kritikus mértékű alga túlszaporodások megszűntek, a 90-es évek első feléig rendszeresnek tekinthető nyárvégi algásodás erőteljesen visszaszorult. A kékalgák, ugyanúgy a víz természetes alga állományának részei, mint a problémákat jóval ritkábban okozó egyéb algák, azonban egyes fajaik, számukra kedvező körülmények között tömeges elszaporodásra képesek. A sok alga sok szerves anyagot jelent, ami képes felborítani a tó oxigén háztartását.

Ráadásul a legtöbb kékalga méreganyagokat termelhet, ami az arra érzékeny embereknél különböző egészségügyi problémákat, például bőr-irritációt, hasmenést okozhat. Elméletileg, szélsőséges esetben akár súlyos megbetegedések is előfordulhattak volna ilyenkor (ha például a toxin az ivóvízbe kerül). A kékalgák tömeges elszaporodása a Balatonban a 60-as években kezdődött, a nyugati medencékben, *Aphanizomenon* dominanciájú felszíni vízvirágzásokkal. A 70-es évek végétől a *Cylindrospermopsis raciborskii* nevű kékalga vált egyeduralkodóvá, nyár végi vízelszíneződéseket okozva. A Balaton vízminőségére az 1982-1994 között rendszeresen előforduló vízelszíneződések voltak nagyobb hatással, ebben az időszakban néhány hétre a nagy mennyiségű (kék)alga súlyos, akár már egyes is vízhasználatokat is veszélyeztető vízminőség romlást idézhetett elő.

Az algák elszaporodása a Balatonban a külső tápanyag terhelés fokozódására vezethető vissza. A tóba egyre nagyobb mennyiségben bejutó növényi tápanyagok olyan körülményeket teremtettek, amelyek bizonyos kékalgák számára a korábbiakhoz képest igen kedvezőnek bizonyultak. 1982 nyarának végén a *Cylindrospermopsis raciborskii* nevű, világszerte sok problémát okozó algafaj korábban nem tapasztalt mértékű alga tömeget produkált a tóban, hipertróf (szennyezettnek minősíthető) állapotot idézve elő. Ez egészen 1994-ig rendszeresen (évente, két évente) előfordult. A terhelés csökkentésére végrehajtott beruházások eredményeképpen 1995-től a vízvirágzások visszaszorultak, a tó nagy területeire kiterjedő, tartós hipertróf (rossz vízminőségű) állapot nem alakult ki. 2003 után a tó vízminősége gyakorlatilag folyamatosan jónak volt mondható.

Egyéb szempontból a Balaton vizének összetétele kedvező. A környezetében is kevés a szennyező forrás (sem veszélyes ipari vagy mezőgazdasági tevékenység nem jellemző a tó partjaihoz közel), a keletkező szennyvizet tisztítják, a tisztított szennyvizet lehetőség szerint még a vízgyűjtőről is kivezették. A tó keleti és nyugati területei között megfigyelhető némi különbség, hiszen a Keszthelyi- és Szigligeti-medence kisebb víztömegű, ugyanakkor nagyobb külső terhelést kap. Így nyugaton magasabb a tápanyag és szervesanyag terhelés, így valamivel több az algák mennyisége is.

A vezetőképesség a víz sótartalmát mutatja. A tó nyugati területére fajlagosan több alacsony vezetőképességű víz folyik be a befolyókon át, ami lassan áramlik át a keleti medencékbe, majd a Sió csatornán hagyja el a tavat, illetve (részben) elpárolog. A párolgás során a sótartalom és ezzel együtt a vezetőképesség nő. Ezért keleten kis mértékben magasabb vezetőképesség

mérhető, ami azonban semmiféle problémát nem okoz. A Balaton sekély tó, finom üledéke kisebb szél hatására is felkeveredik. A vízben lebegő üledék szemcsék és egyéb lebegőanyag, például a planktonikus algák mennyiségét mutatja a lebegőanyag koncentráció. Mennyisége Siófoktól a széles Szigligeti medencéig nő, Keszthelynél egy kicsit csökken.

A tó szervesanyag és oxigén háztartása alapvetően probléma mentes, annak ellenére, hogy a tóba a berekvizekkel huminanyagok is kerülnek, valamint az algák maguk is szerves anyagokból állnak. A KOI (szervesanyag tartalom) átlagértéke Siófoktól Keszthely felé kis mértékben nő, ahogy a külső (befolyókkal érkező) és a belső (algák által termelt) szervesanyag mennyisége is ugyanilyen módon változik.

A növényi tápanyagok közül a szervesetlen nitrogénformák, amelyek az algák számára is tápanyagként szolgálnak, csak kis mennyiségben kimutathatóak. A szerves nitrogén (amiben benne van az algák testébe épült nitrogén is) nyugat felé kis mértékben nő. A szervesetlen foszfát-foszfor koncentrációja, amelynek hozzáférhetősége az algásodás kulcsa a Balatonban szintén alacsony, az összes P, amiben többek között az algák P tartalma is benne van, Keszthely felé nő.

Az algák mennyiségét mutató klorofill koncentráció az utóbbi 4 évben végig messze alatta maradt a rossz vízminőséget jelentő hipertróf határértéknek (75 mg/m^3), az utóbbi években inkább a 20 mg/m^3 alatti értékeket lehetett mérni, ugyanakkor 2015 nyarán 30 mg/m^3 érték fölé csúszott. Az algák között a régebben a legtöbb problémát okozó *Cylindrospermopsis raciborskii* egyszer sem tudott tömegprodukciót kialakítani. A legfrissebb, 2016-ban mért adatok szerint a tó környezeti állapota a következőkben foglalható össze. Nyáron, a mikroszkopikus lebegő algák mennyisége, összetétele nagymértékben kritikus lehet tavunk üdülésre, fürdésre való alkalmassága szempontjából. Túlzott mértékű elszaporodásuk az arra érzékenyeknél egészségre ártalmas lehet (pl. bőr-irritációt okozhat. Mennyiségük becslése a vízben lebegő algák a-klorofill tartalmának mérésével történik. 2016-ban az eddig vizsgált időszakban a megelőző évekhez hasonlóan, a fürdésre már nem javasolható 75 mg/m^3 -es határértéktől messze alul maradt valamennyi mintavételi ponton a klorofill koncentráció értéke.

A következő táblázat a Balaton négy medencéjében, tóközepén vett vízmintákból mért legmagasabb klorofill-a értékeket mutatja 2016 nyarán. (Legfrissebb mérések: 2016. július 11-ig bezárólag).

2. sz. táblázat

Klorofill-a maximumok (mg/m^3)

Siófok	Balatonszemes	Szigliget	Keszthely
2,1	5,7	14,2	7,8

Lokális szennyezésnek, többek között a tömeges fürdőzésnek nagyobb mértékben kitett sekélyebb parti övezetek vízminősége esetenként rosszabb lehet, mint a nyíltvízben.

Szélzugokban, öblözetekben összegyűlhetnek a vízben elszaporodó algák, ami felszíni vizeinknél hosszantartó meleg nyári napoknál természetes jelenség⁷.

A fürdőhelyek higiéniai állapota rengeteget javult, a túlterheltségét megszüntették, így az algásodáson kívül más probléma előfordulásának esélye csekély. Az algásodásnál esetenként helyi jellegű problémák fordulhatnak még elő a tóban. Például kisebb öblökben, zárt kikötőkben alakulhat ki átmeneti vízminőség romlás, de embereket veszélyeztető mértékű jelenséget nem észleltünk.

A Balaton évi átlagos vízszintje 2014-ben az elmúlt másfél évtized (2000 – 2014) legmagasabb értékét produkálta, 7 cm-rel haladta meg a vizsgált időszak 2010-es csúcserékét (114 cm vs. 121 cm).

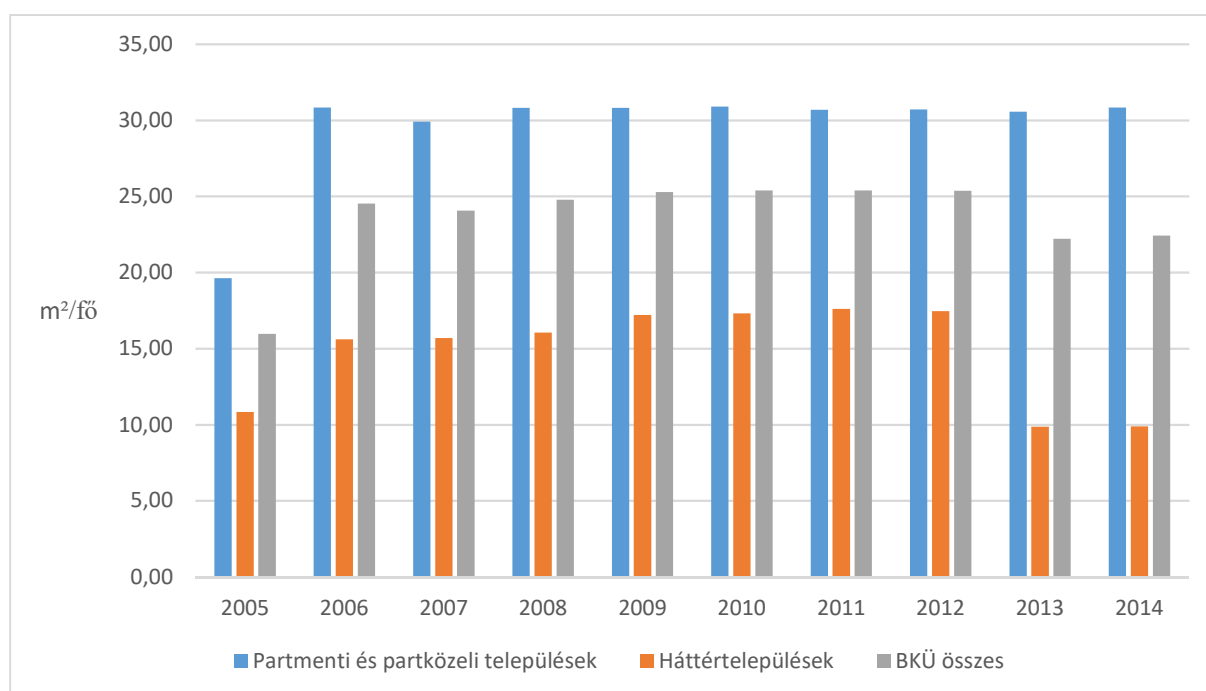
3. sz. táblázat

Évszám	Évi átlagos vízszint (cm)
2000	85
2001	72
2002	58
2003	47
2004	63
2005	96
2006	106
2007	101
2008	99
2009	95
2010	114
2011	95
2012	64
2013	95
2014	121

A települési zöldterületek területét 2005-2014 közötti időintervallumban vizsgálva megállapítható, hogy azon túl, hogy nyilvánvalóan a zöldterületek összmértéke tekintetében a partmenti települések messze megelőzik a háttértelepüléseket, az egy lakosra jutó települési zöldterület vonatkozásában is igaz ez. Annak ellenére jóval magasabb az egy főre jutó zöldterületek aránya a part mentén, hogy jellemzően e települések rendelkeznek nagyobb népsűrűséggel valamint beépítettségi fokkal. A part mentén lényegében 2006 óta 30 m²/fő értéken stagnál a vizsgált mutató, azonban a háttértelepülések körében 2013-ban egy jelentős, 44%-os esés következett be, mely hatással volt a teljes BKÜ átlagára is, amely 25,3-ról 22,2-re csökkent.

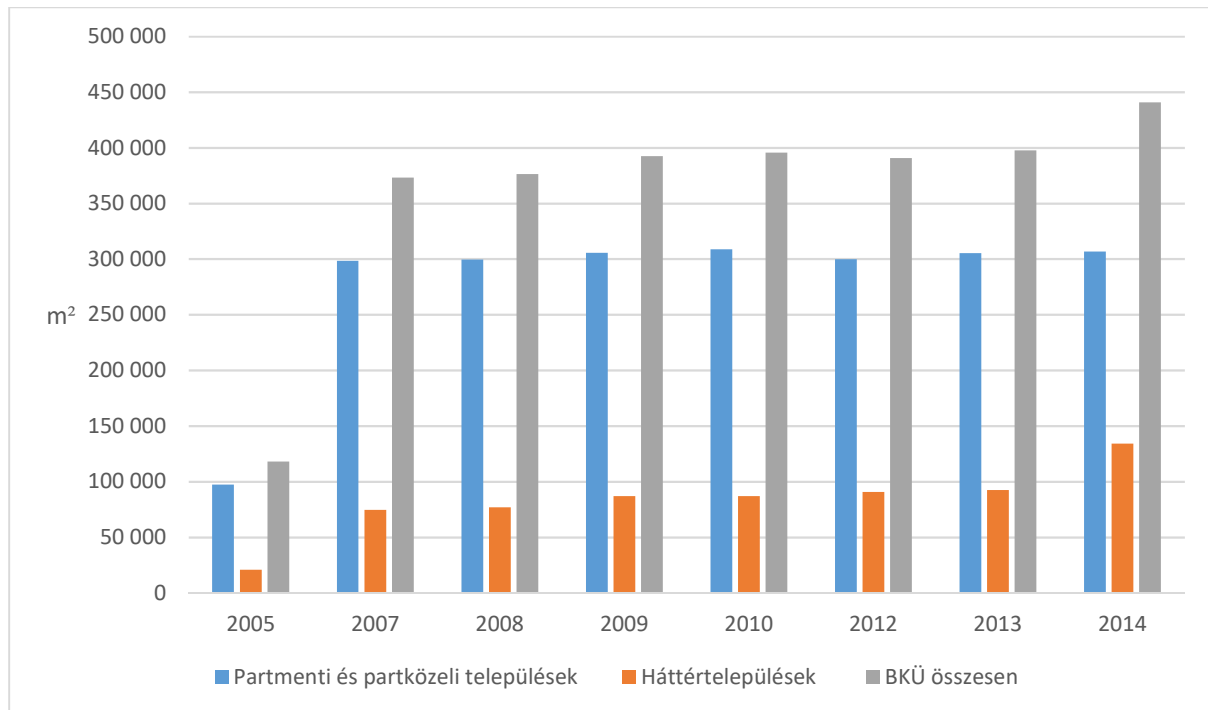
⁷ Forrás: Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság

38. sz. ábra Egy lakosra jutó települési zöldterület (m²/fő) (2005-2014)

A településeken található rekreációs célú területek tekintetében hiányos időssorral rendelkezünk, hiszen a KSH adatbázisában 2006 és 2011 években nem áll rendelkezésre a mutató. Ugyanakkor ennek hiányában is megfelelő információtartalmú idősor állítható elő, mivel a tendenciák így is kimutathatóak. A rekreációs célú területek mérete 2005-2007 között több mint háromszorosára emelkedett a BKÜ-ben, a partmenti és háttértelepülések tekintetében egyaránt. Meg kell jegyezni, hogy a háttértelepüléseken meglehetősen alacsony bázisértékről indulva. Ezt követően 2013-ig stagnálás következett, majd 2014-ben vélhetően a háttértelepüléseken megvalósított fejlesztések hatására e körben növekedett meg a pihenőhelyek összterületének mérete.

39. sz. ábra **Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek területe (m²) (2005-2014)**

A Közlekedésfejlesztési Koordinációs Központ 2016-os évközi adatai szerint a BKÜ területén 229,45 km-nyi kerékpáros úthálózat található. Ebbe beletartozik az önálló pályatesttel rendelkező kerékpárutak hossza (125,2 km), valamint a közös gyalog- és kerékpárutak (92,7 km), kerékpársávok (7,4 km) és a kerékpáros nyomok (4,2 km) hossza is. Fontos megjegyezni, hogy regisztrált kerékpáros létesítmény a kiemelt üdülőkörzet 57 településén található, mely az üdülőkörzet településeinek kevesebb, mint harmadát jelenti. Főként a háttértelepüléseken mondható hiányosnak a kerékpáros infrastruktúra fejlettsége, hiszen összesen 20 településen, vagyis a háttértelepülések mindössze 15%-án található kerékpáros létesítmény, összesen 60,6 km hosszban, ami a teljes BKÜ kerékpárút-hálózatának 26,4%-a.

2014-2015-ben a BKÜ területén a következő kerékpárút-fejlesztési projektek zajlottak le:

- **Balatonfűzfő:** Parti kerékpárút és kapcsolódó szolgáltatások kialakítása (a kiépített kerékpárút hossza 1,2 km)
- **Balatonfüred:** Felső városközpont – Fürdőtelep (2,5 km)
- **Balatongyörök** (1,2 km)
- **Marcali:** Bize – Kéthely – Balatonújlak – Marcali útelágazó közötti kerékpárút kiépítése (1,1 km)
- **Siófok – Ságvár:** 65. számú út melletti kerékpárút létesítése Siófok területén (2,5 km)

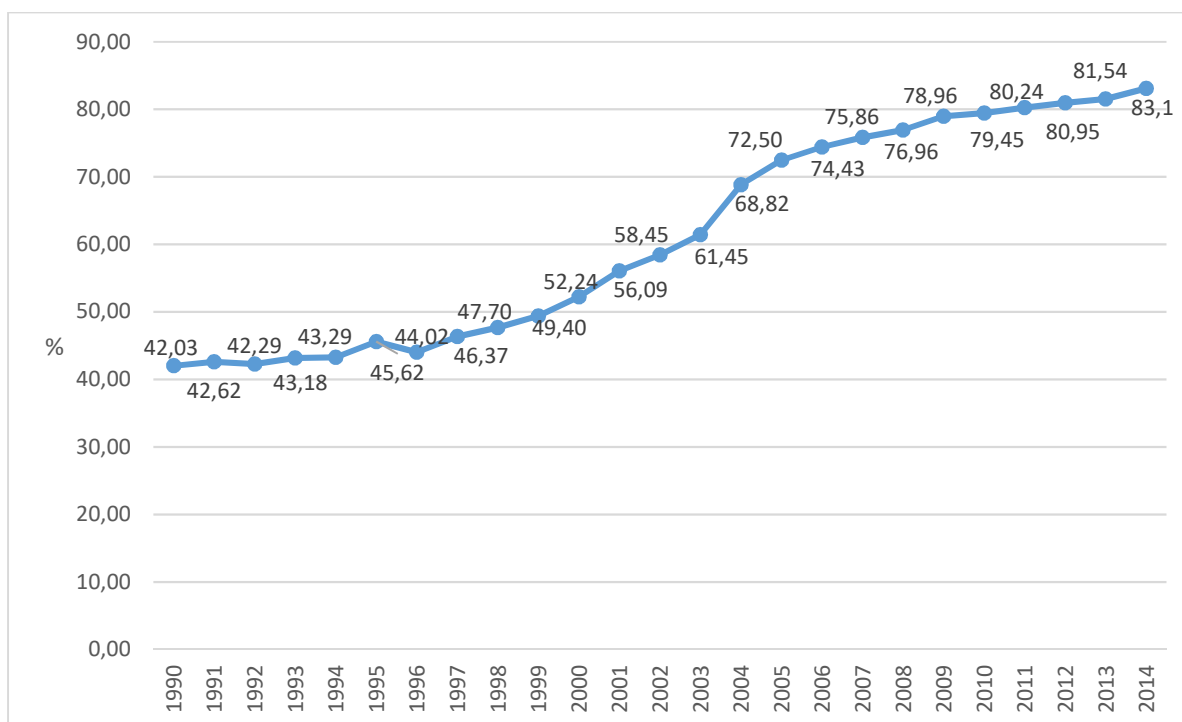
- **Tótvázsony:** Nemesvámos-Tótvázsony közötti hivatásforgalmi kerékpáros hálózat bővítése - II. szakasz (2,7 km)
- **Vonyarcvashegy:** Közlekedésbiztonsági célú kerékpárút a 71. út mellett (1,2 km).
- **Zalakaros** (0,8 km)

Kommunális infrastruktúra

A BKÜ kommunális infrastruktúrája rendezett összképet mutat. Minden település rendelkezik közütemi vízellátással, amivel párhuzamban a gázvezeték-hálózat kiépítettsége is gyakorlatilag teljesnek mondható, ezzel együtt a kommunális szennyvízkezelés kérdése egyelőre csak részlegesen megoldott.

A közütemi ivóvíz-hálózatba és a közütemi szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások aránya, párhuzamban a közütemi szennyvízcsatorna-hálózat hosszával és az elvezetett szennyvíz mennyiségével húszéves periódusban emelkedő tendenciában mozog, ami a közműolló szűkülését jelenti.

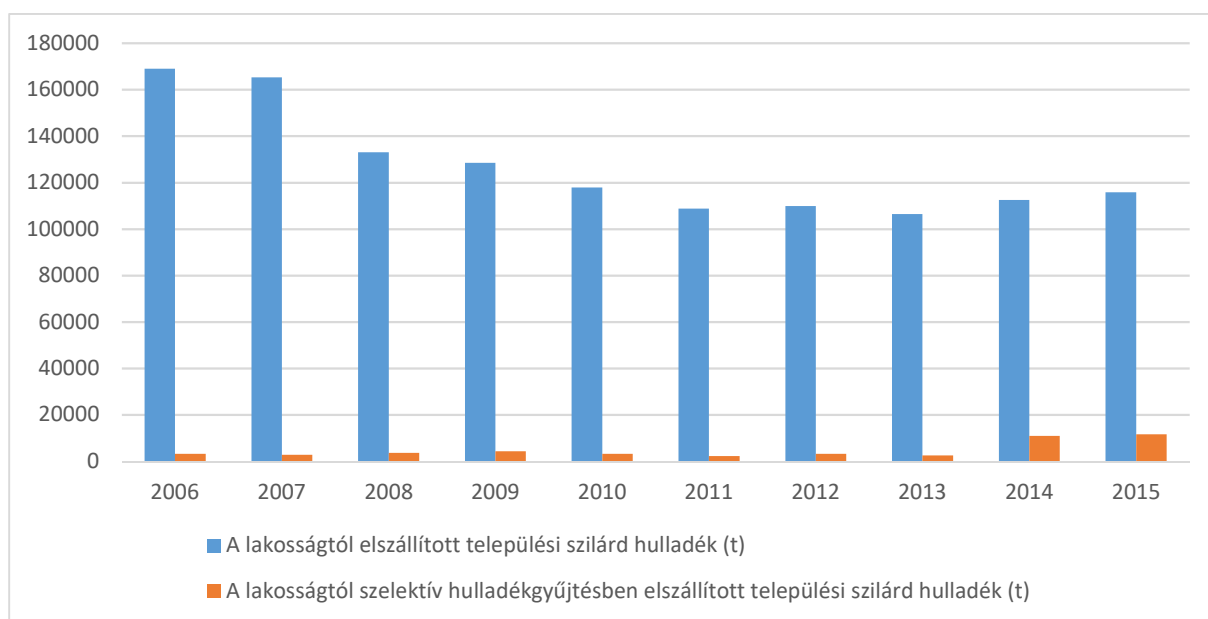
40. sz. ábra **A közműolló arányának változása a BKÜ-ben 1990-2014 között (%)**

A tó és környezetének megóvása szempontjából különös jelentőséggel bír, hogy a keletkezett szennyvíz nagyrészt tisztításra kerül, amivel párhuzamban a szelektíven gyűjtött hulladék aránya a kiemelt térségek, üdülőkörzetek közül mára a BKÜ-ben a legjelentősebb.

A lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék mennyisége az Üdülőkörzet településein 2006-2013 között, tartós időtrendben mintegy 40%-kal csökkent. Az elmúlt két évben 2014-2015-ben azonban lassú növekedésnek indult az elszállított hulladék mennyisége. Emellett rendkívül nagymértékben, több mint 3,5-szeresére növekedett a lakosságtól szelektíven elszállított hulladék mennyisége 2013 és 2015 között.

41. sz. ábra A lakosságtól elszállított települési összes szilárd hulladék, valamint a szelektíven elszállított hulladék tonnában kifejezett mennyiségének alakulása a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben (2006-2015)

Összegzés

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területi monitoring a legfontosabb gazdasági, társadalmi, közlekedési, környezeti és infrastruktúra indikátorok alapján éves rendszerességgel készülő beszámoló jelentés azzal a céllal, hogy az üdülőkörzetben zajló jelenségek időbeni és területi összehasonlító elemzések által valós idejű információkat tárjon a döntéshozók elé.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területére vetített, az országos átlag arányában kifejezett egy lakosra jutó települési gazdasági erő (TGE) hosszú időtávban egyre mérséklődő mértékű, mely körülmény a Balaton térségének fokozatos gazdasági pozícióvesztését jelenti. A pozícióvesztés a Budapest nélküli vidéki átlaghoz képest is markánsan kifejeződik az elmúlt években. A 2014-es évben ugyanakkor a háttértelepülések országos átlag arányában mért TGE értéke nagyon enyhén, de növekedésnek indult.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) és az Új Széchenyi Terv (ÚSZT) keretében 2007 és 2015.10.01. a BKÜ településein kezdeményezett 4851 fejlesztési projekt összesen 278 981 316 201 forint megítélt támogatásban részesült, ez az azonos időre vetített teljes országos nagyságrend 2,57%-a. Az egy lakosra jutó megítélt támogatások tekintetében a vizsgált időszak egészét tekintve a BKÜ mintegy 5 százalékponttal elmarad az országos átlagtól. Még élesebben rajzolódik ki a forrásszerzési hatékonyság gyengesége az egy főre jutó kifizetett források vizsgálata során. A pénzügyi programozási időszak teljes ideje alatt, minden évben, valamint összességében is elmaradt a BKÜ-be érkező kifizetett források mértéke az országos szinten mérhető fajlagos értékektől. A teljes programozási időszakra nézve a kifizetett fejlesztési források 16,4%-a szolgált turizmusfejlesztési célt.

A legfrissebb, 2016. október 24.-i állapotot tükröző FAIR elemzések alapján elmondható, hogy az egy lakosra vetített támogatási összegek metszetében csak Budapest és Somogy megye értékei kedvezőbbek a kiemelt üdülőkörzet adatainál. Az összes többi megye esetében az indexérték átlag alatti, a legkedvezőtlenebb Pest megye esetében, de nagyon kedvezőtlen Nógrád, Tolna és Zala megyék esetében is. 50 % alatti érték további négy megye, Baranya, Békés, Jász-Nagykun-Szolnok, és Veszprém esetében látható. A FAIR adatmetszetek szerinti, egy lakosra vetített NUTS szintű területi összehasonlításokban a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet helyzete optimizmusra ad okot a 2014-2020-as fejlesztési forráskihelyezéseket tekintve, jelentős pályázati aktivitás, számottevő forrástámogatás, végeredményben a lehetőségek és körülmények szabta ütemen belüli kifizetések kibontakozása jellemzi a régiót.

A Balaton üdülőterületén azonosítható a magyarországi kereskedelmi szállásférőhelyek mintegy harmada (32,8 %). Ezzel párhuzamban a vendégek közel hatoda (15,1 %) az összes regisztrált kereskedelmi vendégéjszaka ötödét (19,6 %) tölti a magyar tengernél. 2015 év során a belföldi vendégkör 22 %-át, a belföldi vendégéjszakák 25,8 %-át, illetve a külföldi vendégek 7,5 %-át, és a külföldi vendégéjszakák 13,5 %-át regisztrálták a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben. A Balaton térségi kereskedelmi szálláshelyek átlagosan 45,1 %-os, ezen belül a szállodák 49,7%-os állandó szobakapacitás-kihasználtsággal üzemeltek 2015-ben. A megfigyelt adatok alapján főváros mellett térségi szinten a Balaton üdülőterülete továbbra is az egyik legdominánsabb vendégvonzó desztináció az országban.

A munkanélküliség és a foglalkoztatottság egymással szorosan összefüggő ingadozásait a turizmusgazdaság térségi működése okozza, vagyis az idegenforgalom szempontjából hangsúlyos és kevésbé hangsúlyos szezonok periodikus váltakozásai váltják ki. Az üdülőkörzet foglalkoztatottsági, munkanélküliségi helyzetét, ahogyan azt országosan is, az elmúlt évben működésbe lépett közmunka-közfoglalkoztatási program pozitív irányában befolyásolja, ami által a munkanélküliségi-foglalkoztatottsági ingadozások negatív maximum értékei jelentősen mérséklődnek. Ezen túlmenően, vélhetően az ország javuló gazdasági teljesítményének hatására is 2015-re 5,1%-ra mérséklődött a BKÜ éves átlagos munkanélküliségi rátája.

A BKÜ-ben a születések és a halálozások egyenlege évtizedek óta negatív, azaz többen halnak meg a térségben élők közül, mint ahányan születnek. A népesség élve születés és halálozás (természetes népességváltozás) egyenlege a lakosság nagymértékű öregedésével társul. Az üdülőkörzet népessége ugyanakkor mégsem csökken a természetes fogyás ütemében. Az állandó népesség számának a várható népességcsökkenési tendenciával szemben megfigyelt változása a nemzetközi és az országhatáron belüli vándorlás összhatásában pozitív egyenlegével magyarázható.

Az elmúlt másfél-két évtizedben a Balaton térségében számottevő közúti, illetve jelenleg is tartó módon komoly vasúti hálózat fejlesztés zajlott le. Ezzel együtt azonban a főváros valamint a megyeszékhelyek BKÜ településeitől mért átlagos közúti elérhetőségi időértékei az elmúlt években megnövekedtek. A víziközeledés, kiváltképpen pedig a kompközeledés utasforgalma a rendelkezésre álló adatok alapján növekszik, 2016. szeptemberében már az 1 millió főt is elérte, amely szám 2015-ben egész évben nem realizálódott. A régió kerékpárút-hálózatának hossza növekszik, köszönhetően az elmúlt években megvalósított fejlesztéseknek.

Az üdülőkörzet legnagyobb természeti értéke a Balaton. A tó vízminőségének alakulása hosszú évek óta kedvező, a vízminőség jellemzően alkalmas a legkülönbözőbb vízhasználatokra, így a fürdőzésre is.

Az üdülőkörzet kommunális infrastruktúrája alapvetően rendezett összképet mutat. Minden település rendelkezik közütemi vízellátással, amivel párhuzamban a gázvezeték-hálózat kiépítettsége is gyakorlatilag teljesnek mondható, ezzel együtt a kommunális szennyvízkezelés kérdése, bár az ezzel kapcsolatos környezeti indikátorok folyamatosan javuló értéket mutatnak, továbbra is részlegesen megoldott kérdés.

A BKÜ területi monitoringjához, a BFT döntés előkészítési és döntéstámogató munkájához felhasznált indikátortáblázat (2016)

Gazdaság

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
Gazdaságfejlesztés	Települési Gazdasági Erő (TGE) Személyi jövedelemadó, Helyi adók, Vállalkozási aktivitás, Megyei GDP	Mivel a GDP települési szinten nem értelmezhető, helyette a mért adatokból és a megyei GDP-ből számított települési gazdasági erőt (TGE) használjuk. A TGE Személyi jövedelemadó, helyi adó, vállalkozói aktivitás, településre dezaggregált megyei GDP adatokat tartalmaz.	Ft/fő, a vidéki átlag %-a	KSH, NAV, TeIR	Település Idősor
Szezonális	Idegenforgalmi főszezon (július-augusztus) ideje alatti munkanélküliség	Regisztrált munkanélküli/aktív korúak	%	KSH, ÁFSZ (NFSZ)	Település Idősor
Diverzifikáció	A turizmus aránya a gazdaságban	Turizmus fő tevékenységű (TEÁOR) vállalkozások	%	Cégbíróság, KSH	Település
Gazdaságfejlesztés, diverzifikáció	A BKÜ-be érkező turizmusfejlesztési források	BKÜ-be érkező turizmusfejlesztési forrás/összes forrás	%	EMIR-MEH	Idősor
Gazdaságfejlesztés, forrásszerzés	A BKÜ-be érkező források az UMFT-ben	BKÜ-be érkező fejlesztési források összesen	Ft/fő, az országos %-ában	EMIR-MEH	Idősor
	Pályázói aktivitás és eredményesség az UMFT-ben	BKÜ szereplői által igényelt fejlesztési források, eredményes pályázatok száma	Ft/fő, az országos %-ában, db	EMIR-MEH	Idősor
	Vendégéjszaka szám	Vendégéjszakák száma	db	KSH, turisztikai szervezetek	Település, idősor
	Szálláshely (kereskedelmi és magán) kihasználtság	Rendelkezésre álló kereskedelmi szálláshelyek kihasználtsága	%	KSH	Idősor

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
Turizmus	Vendégéjszaka szám part menti – háttér települési megoszlás	A part menti és a háttér települések vendégéjszaka számának összehasonlítása	db	KSH, turisztikai szervezetek	Település, idősor
	Átlagos tartózkodási idő	BKÜ-ben vendégek által eltöltött átlagos tartózkodási idő	nap	KSH, turisztikai szervezetek	Település, idősor
	Belföldi és külföldi turizmus aránya	Vendég és vendégéjszaka száma, külföldi-belföldi turisták aránya	%	KSH	Település, idősor
	Jövedelmezőség	REVPAR – kiadott szobára jutó árbevétel	Ft	KSH	Idősor
	TDM szervezetek száma	Működő TDM szervezetek száma	db	Régiós adatgyűjtés	Település, idősor
Turizmus / Szezonalitás	Fő szezon turisztikai forgalma	Július és augusztus/év vendég és vendég éjszaka	%	KSH	Település, idősor
	Fő szezon turisztikai jövedelmezősége	Július és augusztus/év REVPAR	%	KSH	Település, idősor
Foglalkoztatottság	Foglalkoztatottság	Aktív keresők, foglalkoztatottak száma	db	Népszámlálás, KSH	Települési szintű adatok 1990, 2001, 2011 évek
Erdőgazdaság	Erdőterület	Erdő terület nagysága	ha	Megyei Erdészeti Igazgatóságok	Település, idősor

Társadalom

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
Egzsztencia	Forgalomba hozott új személygépkocsik 1000 lakosra jutó száma	Adott évben forgalomba hozott új személygépkocsik száma / 1000 lakos	db/1000 fő	T-STAR	Település, idősor
Tudatosság	1000 lakosra eső természet- és környezetvédelmi	Természetvédelmi és környezetvédelmi civil szervezetek száma /1000 lakos	db/1000 fő	Megyei Bíróságok	BKÜ, idősor

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
	civil szervezetek száma				
Népesedés	Állandó népesség, természetes szaporodás, népességfogyatkozások	Népességváltózási folyamatok	fő/1000 fő	KSH, TeIR	Település, idősor
	Vándorlási egyenleg	A be- és elvándorlók (állandó + ideiglenes lakosok) számának éves különbsége / a lakosság (állandó + ideiglenes) száma	fő/1000 fő	KSH, TeIR	Település, idősor
	Függőségi ráta	A 14 évesnél fiatalabbak + a 60 évnél idősebbek száma / 15 – 59 évesek száma	%	KSH, TeIR	Település, idősor
	Népsűrűség	Egy km ² -re vetített népsűrűség állandó népességére számolva	fő	KSH, TeIR	Település, idősor
	Életkor szerkezeti, korösszetétel változás	Elöregedési hatások érvényesülése, 100 65-x évesre jutó 0-14 éves száma	fő	KSH, TeIR	Település, idősor
Társadalmi deviancia	Bűnözés	Bűnelkövetők ezer lakosra vetített száma az elkövető lakóhelye szerint	fő/1000 fő	KSH, TeIR	Település, idősor
		Elkövetés helye szerint regisztrált bűncselekmények ezer lakosra vetített száma	fő/1000 fő	KSH, TeIR	Település, idősor
Oktatás	A legalább 8 osztályt végzettek aránya	A legalább 8 osztályt végzettek száma/a 15 évnél idősebb lakosság száma	%	KSH, Népszámlálás	Népszámlálási adatokból előállítható indikátor
Munkanélküliség	Pályakezdő munkanélküliek aránya	Pályakezdő munkanélküliek száma / a 18-29 éves lakosok száma	%	TSTAR	Település, idősor
	Regisztrált munkanélküliek száma	Regisztrált munkanélküli/aktív korúak	%	KSH, ÁFSZ (NFSZ)	Települési, idősor

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
Balaton térségi intézményrendszer, kormányzás	A Balaton-régióra telepített intézmények száma	Speciálisan a Balaton-régióra telepített intézmények száma	db	Magyarország Közeleti Kézikönyve	BKÜ idősor
	Térségi szereplők aránya	A BFT tagságában a térséghez kötődő szereplők aránya a BFT tagjainak összlétszámához viszonyítva	%	BFT	Szervezeti, tagsági átalakulások szerinti szakaszolásban
Területi különbségek	HDI (Human Development Index) Emberi fejlettségi index ⁸	BKÜ kistérségeinek területi és időbeni összehasonlító vizsgálata	Ft/fő - összevont érték/fő	KSH, TeIR	BKÜ

Közlekedés

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
Közúthálózat, megközelíthetőség	Korszerűsített úthálózat	Felújított utak hossza	km	Magyar Közút Nonprofit Zrt.	Település
	Újonnan épített utak	Újonnan épített közút hossza	km	Magyar Közút Nonprofit Zrt.	Település
Vízi közlekedés	Utasforgalom	A vízi közlekedésben megjelenő utasforgalom	fő	BAHART	Idősor
Vasúti közlekedés	Új vasúti pálya	Kiépített vasúti pálya hossza	km	MÁV	Település
	Felújított állomások	Felújított állomás épületek (akadálymentesítettek és vizes blokkokkal felszereltek)	db	MÁV	Település

⁸ A 2016-os évben nem került előállításra.

Környezet

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
Vízminőség	A Balaton nitrogén koncentrációja	Összes nitrogén koncentrációja a Balaton vizében	mg/L	Környezet-védelmi, természet-védelmi és Vízügyi Felügyelőségek	Balaton 4 medencéje, idősor
	A Balaton foszfor koncentrációja	Összes foszfor és foszfát-foszfor koncentrációja a Balaton vizében	mg/L	Környezet-védelmi, természet-védelmi és Vízügyi Felügyelőségek	Balaton 4 medencéje, idősor
	A Balaton klorofill-a koncentrációja	Fitoplankton klorofill-a koncentráció a Balaton vizében	µg/l	Környezet-védelmi, természet-védelmi és Vízügyi Felügyelőségek	Mintavételi helyek a Balaton nyílt vizében, strandokon (április-október)
Közösségi terek növelése	Belterületi parkok nagysága	Települési zöldterületek, játszóterek száma, területe, gondozott, parkosított, virágosított területek	db, m ²	Önkormányzat	Település
	Rendezett területek nagysága, felújított épületek száma	Településközpontok fejlesztése, terek kialakítása, épületek felújítása	db, m ²	Önkormányzat	Település
	Kerékpáros forgalmi felületek	Kiépített belterületi kerékpárutak hossza	km	Önkormányzat	Település

Kommunális infrastruktúra

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
	Közüzemi ivóvízvezeték-hálózat hossza, lakosságnak szolgáltatott víz	Lakosság vízellátása (teljes vízszolgáltatás)	km, l/fő/nap, m ³ /év	KSH, közszolgáltató	Település, idősor

Téma	Indikátor megnevezése	Meghatározás	Mértékegység	Lehetséges adatforrás	Területi egység, és időbeli eloszlás
Kommunális infrastruktúra	Közüzeti szennyvízcsatorna-hálózat hossza, elvezetett szennyvíz-mennyiség	Szennyvíz-csatornázottság, keletkező szennyvíz mennyisége, szennyvíztisztító telep kapacitása	km, m3/év, m3/nap, LE	KSH, közszolgáltató	Település, idősor
	Közműolló	Közüzeti ivóvíz-hálózatba bekapcsolt és közüzeti szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások aránya	%	KSH, közszolgáltató	Település, idősor
	Közüzeti szennyvízcsatorna-hálózatba, ivóvízhálózatba bekapcsolt lakás	Ivóvízhálózattal, valamint szennyvízhálózattal rendelkező lakások száma	db	KSH, közszolgáltató	Település, idősor
	Összegyűjtött kommunális hulladék mennyisége	Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont ingatlan, háztartásban keletkező kommunális hulladék	tonna/év	Közzszolgáltató	Település, idősor
	Szelektíven gyűjtött hulladék mennyisége	Szelektív hulladékgyűjtés során gyűjtött papír, műanyag, PET palack	tonna/év	Közzszolgáltató	Település, idősor